

Zadanie 2.4

Opracowanie podręcznika

Podręcznik dla osób ubiegających się
o azyl i dla uchodźców w kontekście
aktywnego uczestnictwa

Numer projektu: 2025-1-PL01-KA210-ADU-000357746

Szczegóły projektu

Program: Erasmus+

Kluczowe działanie: Partnerstwa w edukacji dorosłych na małą skalę (KA210-ADU)

Numer projektu: 2025-1-PL01-KA210-ADU-000357746

Tytuł projektu: Uczenie się dla lepszej przyszłości w nowej ojczyźnie.

Akronim projektu: RefuLearn

Czas trwania: 18 miesięcy

Informacje dotyczące publikacji

Aktywność: Aktywność 2.4 Opracowanie podręcznika Publikacja Tytuł: Podręcznik dla osób ubiegających się o azyl oraz uchodźców w kontekście aktywnego uczestnictwa

Autorzy

Klaudia Chaberek - Fundacja Wektory Współpracy (FWW); Natalia Turszkowska, Klaudia Witulska - Education Agency for Development and Innovation – IDEA non-profit Sp. z o.o. (IDEA); Emel Zengin, Çiğdem Altun - Stowarzyszenie Edukacji, Kultury i Sztuki dla Społeczeństwa (ECAS); Evgenia Psaltaki - Instytut Nauk Humanistycznych i Społecznych (IAKE)

Dane kontaktowe

Fundacja Wektory Współpracy (Polska)

Email:

wektorywspolpracyfundacja@gmail.com

Projekt RefuLearn (nr grantu 2025-1-PL01-KA210-ADU-000357746) jest realizowany głównie przez Fundację Wektory Współpracy (FWW), Education Agency for Development and Innovation – IDEA non-profit Sp. z o.o. (IDEA), Toplum İçin Eğitim Kültür ve Sanat Derneği (ECAS) oraz Instytut Nauk Humanistycznych i Społecznych (IAKE). Udzielono licencji CC-NC-SA 4.0.

Niniejszy dokument został opracowany w ramach projektu „Nauka dla lepszej przyszłości w nowej ojczyźnie”. Tworzenie tych zasobów zostało współfinansowane przez program Erasmus+ Unii Europejskiej w ramach grantu nr 2025-1-PL01-KA210-ADU-000357746. Unia Europejska oraz Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za treść ani za jakiegokolwiek straty lub szkody wynikające z korzystania z tych zasobów.

Spis treści

1. Wprowadzenie	5
1.1 O projekcie RefuLearn	5
1.2 Cel podręcznika	5
1.3 Grupy docelowe podręcznika	5
1.4 Instrukcja korzystania z podręcznika	6
2. Podłoże metodologiczne	6
2.1 Źródła wykorzystane w podręczniku	7
2.2 Grupy docelowe uczestniczące w zbieraniu danych	7
2.3 Od ustaleń do wskazówek praktycznych	7
3. Reżimy azylowe w krajach partnerskich	8
3.1 Polska	8
3.1.1 Ogólny kontekst krajowy	8
3.1.2 Podstawowe prawa i obowiązki prawne	8
3.1.3 Dostęp do usług	9
Edukacja i kształcenie dorosłych	9
Opieka zdrowotna	9
Wsparcie zatrudnienia	9
Usługi socjalne	10
Nauka języków obcych	10
Wsparcie prawne i administracyjne	10
Wsparcie społeczności lokalnej	11
3.1.4 Główne zidentyfikowane wyzwania	11
3.1.5 Praktyczne uwagi dla edukatorów i organizacji	11
3.2 Turcja	12
3.2.1 Ogólny kontekst krajowy	12
3.2.2 Kluczowe prawa i obowiązki prawne	12
3.2.3 Dostęp do usług	13
3.2.4 Główne zidentyfikowane wyzwania	15
3.2.5 Praktyczne wskazówki dla edukatorów i organizacji	16
3.3 Grecja	16
3.3.1 Kontekst krajowy	16
3.3.2 Kluczowe prawa i obowiązki prawne	17
3.3.3 Dostępność usług	19

3.3.4 Kluczowe zidentyfikowane wyzwania	22
3.3.5 Praktyczne zalecenia dla nauczycieli i organizacji	23
4. Potrzeby osób ubiegających się o azyl i uchodźców	24
4.1 Przyjazd i wstępne potrzeby adaptacyjne	24
Potrzeby informacyjne w początkowych fazach adaptacji	24
Orientacja praktyczna oraz wsparcie językowe	25
Wsparcie interpersonalne i zindywidualizowane	25
Informacja cyfrowa połączona z doradztwem osobistym	26
Wsparcie w zakresie niezależności i uczestnictwa społecznego	26
4.2 Dostęp do informacji oraz praw	27
4.3 Potrzeby edukacyjne i kształcenia	29
4.4 Potrzeby integracji społecznej oraz aktywnego uczestnictwa	31
4.5 Wymagania dotyczące uczenia się cyfrowego	33
4.6 Porównanie między państwami	36
5. Uchodźcy w edukacji dorosłych oraz najlepsze praktyki	37
5.1 Najlepsze praktyki w Polsce	37
5.2 Najlepsze praktyki w Turcji	40
5.3 Najlepsze praktyki w Grecji	43
5.4 Analiza najlepszych praktyk	48
6. Rekomendacje dla edukatorów i administratorów	50
6.1 Rekomendacje dla edukatorów dorosłych	50
6.2 Rekomendacje dla organizacji zajmujących się edukacją dorosłych	52
6.3 Rekomendacje dla organizacji pozarządowych i lokalnych interesariuszy	53
6.4 Rekomendacje dla decydentów oraz instytucji publicznych	54
6.5 Praktyczna lista kontrolna dla edukatorów i organizacji	
59 Przed rozpoczęciem pracy z uczniami	
59 W trakcie zajęć edukacyjnych lub integracyjnych	60
Po zajęciach lub na zakończenie okresu edukacyjnego	61
Kontrola końcowa	62
7. Wnioski	63
8. Bibliografia	64

1. Wprowadzenie

1.1 O projekcie RefuLearn

RefuLearn – Nauka dla Jaśniejszej Przyszłości w Nowej Ojczyźnie to projekt partnerski o niewielkiej skali w ramach programu Erasmus+ w obszarze edukacji dorosłych, którego celem jest wzmocnienie włączenia społecznego oraz aktywnego uczestnictwa osób ubiegających się o azyl i uchodźców poprzez edukację dorosłych, praktyczne wskazówki oraz innowacyjne cyfrowe zasoby edukacyjne. Projekt odpowiada na rosnącą potrzebę wsparcia zarówno uchodźców, jak i edukatorów, którzy z nimi współpracują, poprzez dostarczenie dostępnych materiałów edukacyjnych oraz rekomendacji opartych na dowodach naukowych.

Projekt opiera się na przekonaniu, że skuteczna integracja wymaga więcej niż jedynie dostępu do podstawowych usług. Uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl często stają w obliczu barier językowych, ograniczonej znajomości swoich praw, braku orientacji w instytucjach publicznych oraz wykluczenia społecznego. Równocześnie edukatorzy dorosłych oraz organizacje często potrzebują dodatkowej wiedzy, narzędzi i metodologii, aby lepiej zrozumieć potrzeby osób uczących się i tworzyć inkluzywne środowiska edukacyjne.

Aby sprostać tym wyzwaniom, RefuLearn łączy badania, międzynarodową współpracę oraz praktyczne zasoby edukacyjne. Poprzez wywiady, obserwacje i wymianę dobrych praktyk między krajami partnerskimi, projekt identyfikuje skuteczne podejścia do integracji uchodźców i przekształca je w praktyczne materiały edukacyjne. Oprócz niniejszego podręcznika, projekt rozwija również otwartą platformę edukacyjną Moodle, oferującą interaktywne kursy, filmy oraz zasoby cyfrowe dla edukatorów i uchodźców.

1.2 Cel podręcznika

Podręcznik RefuLearn został stworzony w celu przekształcenia wniosków z międzynarodowych studiów przypadku projektu w praktyczne wskazówki, które można łatwo wdrożyć w codziennej praktyce edukacyjnej. Zawiera on doświadczenia uchodźców, osób ubiegających się o azyl, edukatorów dorosłych oraz organizacji z Polski, Grecji i Turcji, podkreślając skuteczne podejścia wspierające inkluzję i aktywne uczestnictwo.

Podręcznik nie ogranicza się jedynie do prezentacji wyników badań, lecz zawiera praktyczne rekomendacje, przykłady dobrych praktyk, podejścia dydaktyczne oraz wskazówki, które edukatorzy osób dorosłych, organizacje pozarządowe i inne zainteresowane strony mogą dostosować do lokalnych uwarunkowań. Jego celem jest wzmocnienie kompetencji edukatorów, jednocześnie promując inkluzywne, zorientowane na ucznia podejścia, które odpowiadają zróżnicowanym potrzebom osób ubiegających się o azyl oraz uchodźców.

1.3 Grupy docelowe podręcznika

Niniejszy Podręcznik jest skierowany do szerokiego grona profesjonalistów oraz organizacji zajmujących się edukacją, wsparciem i integracją osób ubiegających się o azyl oraz uchodźców. Jego głównymi grupami docelowymi są edukatorzy i trenerzy dorosłych, którzy pracują bezpośrednio z osobami uczącymi się będącymi uchodźcami, a także dostawcy usług edukacji dorosłych oraz ośrodki szkoleniowe odpowiedzialne za projektowanie i realizację programów edukacyjnych.

Podręcznik jest również adresowany do organizacji pozarządowych oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego, które oferują wsparcie edukacyjne, socjalne, prawne lub integracyjne. Pracownicy socjalni i animatorzy społeczni mogą z niego korzystać, aby lepiej zrozumieć potrzeby uchodźców oraz wzmocnić współpracę między osobami uczącymi się, instytucjami i społecznościami lokalnymi.

Decydenci oraz władze publiczne odpowiedzialne za integrację i edukację dorosłych mogą korzystać z Podręcznika w celu identyfikacji praktycznych wyzwań, skutecznych podejść oraz rekomendacji, które mogą wspierać rozwój bardziej inkluzywnych polityk i usług. Może on również okazać się przydatny dla badaczy oraz innych interesariuszy zajmujących się migracją, edukacją dorosłych, integracją społeczną i aktywnym uczestnictwem.

Podręcznik został opracowany z myślą o wsparciu zarówno doświadczonych profesjonalistów, jak i organizacji, które rozpoczynają pracę ze społecznościami uchodźców. Zawiera praktyczne informacje, przykłady oraz rozwiązania oparte na międzynarodowych doświadczeniach.

1.4 Jak używać tego podręcznika

Niniejszy Podręcznik ma na celu pełnienie roli zarówno dokumentu referencyjnego, jak i praktycznego przewodnika po planowaniu, realizacji oraz doskonaleniu działań edukacyjnych i integracyjnych dla osób ubiegających się o azyl oraz uchodźców. Umożliwia on czytelnikom lepsze zrozumienie potrzeb, wyzwań i doświadczeń życiowych osób uczących się, które są uchodźcami, jednocześnie oferując praktyczne wskazówki dotyczące sposobów, w jakie można im sprostać poprzez edukację dorosłych.

Czytelnicy mogą korzystać z Podręcznika, aby porównywać krajowe podejścia oraz konteksty integracyjne w krajach partnerskich, identyfikować przykłady skutecznych praktyk i dostosowywać te rozwiązania do swoich organizacji oraz lokalnych uwarunkowań. Zawiera on również praktyczne zalecenia oraz metody nauczania, które można zastosować w programach edukacji dorosłych, szkoleniach i szerszych inicjatywach integracyjnych. Ponadto Podręcznik zachęca do współpracy między edukatorami, organizacjami pozarządowymi, decydentami, władzami publicznymi oraz innymi interesariuszami, którzy działają na rzecz promowania włączenia społecznego i aktywnego uczestnictwa.

Podręcznik ma na celu uzupełnienie platformy edukacyjnej RefuLearn Moodle, umożliwiając użytkownikom łączenie praktycznych wskazówek z cyfrowymi zasobami edukacyjnymi, interaktywnymi modułami oraz materiałami dydaktycznymi. Te dwa rezultaty projektu zapewniają kompleksowe wsparcie organizacjom i specjalistom pracującym z osobami ubiegającymi się o azyl oraz uchodźcami, przyczyniając się do bardziej inkluzywnego, partycypacyjnego i zorientowanego na ucznia podejścia do edukacji i integracji.

Podstawa metodologiczna

Niniejszy podręcznik został stworzony w oparciu o współpracę oraz podejście oparte na dowodach w ramach projektu Erasmus+ RefuLearn – Nauka dla lepszej przyszłości w nowej ojczyźnie. Jego zawartość opiera się na doświadczeniach i wiedzy zgromadzonej przez partnerów projektu podczas realizacji badań oraz studiów przypadków w krajach uczestniczących.

Proces rozwoju obejmował przegląd odpowiedniej literatury, polityk oraz istniejących praktyk, a także gromadzenie danych jakościowych z udziałem kluczowych interesariuszy. Zebrane informacje zostały poddane analizie w celu zidentyfikowania wspólnych wyzwań, skutecznych podejść oraz praktycznych rozwiązań dotyczących włączenia społecznego i aktywnego uczestnictwa osób ubiegających się o azyl oraz uchodźców poprzez edukację dorosłych.

Zamiast prezentować badania naukowe czy szczegółowe dane statystyczne, Podręcznik przekształca wnioski w praktyczne wskazówki. Gromadzi dobre praktyki, praktyczne rekomendacje oraz przykłady, które mogą być użyteczne dla edukatorów dorosłych, organizacji oraz innych specjalistów pracujących z osobami ubiegającymi się o azyl i uchodźcami. Celem jest dostarczenie przyjaznego dla użytkownika zasobu, który można dostosować do różnych środowisk edukacyjnych i kontekstów krajowych, jednocześnie promując podejścia inkluzywne oraz zorientowane na ucznia.

2.1 Źródła zastosowane w Podręczniku

Treść niniejszego podręcznika opiera się na badaniach oraz studiach przypadków przeprowadzonych wspólnie przez partnerów projektu w Polsce, Turcji i Grecji. Proces badawczy łączył analizę danych zastanych z jakościową pracą terenową, co umożliwiło partnerstwu identyfikację zarówno wspólnych, jak i specyficznych dla danego kraju wyzwań związanych z integracją społeczną oraz aktywnym uczestnictwem osób ubiegających się o azyl i uchodźców.

Każda organizacja partnerska przeprowadziła krajowe studia przypadków, stosując wspólną metodologię badawczą, aby zapewnić porównywalność wyników w trzech krajach. Badania obejmowały przegląd odpowiedniej literatury, polityk oraz istniejących praktyk edukacyjnych, a także wywiady półustrukturyzowane, obserwacje i analizę przykładów dobrych praktyk. Takie podejście umożliwiło partnerstwu zebranie praktycznej wiedzy na temat edukacyjnych, społecznych i instytucjonalnych potrzeb osób ubiegających się o azyl oraz uchodźców, a także doświadczeń specjalistów pracujących bezpośrednio z tymi grupami docelowymi.

Zgromadzone dowody stanowiły fundament do wyznaczenia efektywnych podejść edukacyjnych oraz praktycznych rozwiązań, które można zaadaptować w różnych krajach.

2.2 Grupy docelowe uczestniczące w zbieraniu danych

W procesie badawczym aktywnie uczestniczyły trzy kluczowe grupy docelowe, reprezentujące różne perspektywy dotyczące integracji uchodźców oraz edukacji dorosłych:

- **Osoby ubiegające się o azyl oraz uchodźcy, którzy podzielili się swoimi osobistymi doświadczeniami związanymi z dostępem do edukacji, usług publicznych, uczestnictwem w życiu społecznym, prawami, wyzwaniem integracyjnymi oraz codziennym życiem w krajach przyjmujących.**
- **Edukatorzy oraz trenerzy dorosłych, którzy współpracują bezpośrednio z osobami ubiegającymi się o azyl i uchodźcami w formalnych oraz nieformalnych kontekstach edukacyjnych, dzielą się swoją wiedzą na temat potrzeb edukacyjnych, wyzwań w nauczaniu oraz efektywnych strategii wsparcia.**
- **Przedstawiciele organizacji zajmujących się edukacją dorosłych oraz organizacji pozarządowych, którzy wnieśli swój wkład poprzez instytucjonalne perspektywy dotyczące wdrażania programów, potencjału organizacyjnego, współpracy z instytucjami publicznymi oraz przykładów efektywnych praktyk wspierających integrację uchodźców.**

W każdym kraju partnerskim uczestnicy byli zaangażowani poprzez wywiady, obserwacje oraz dyskusje, korzystając z wspólnych ram badawczych. To partycypacyjne podejście zapewniło, że Podręcznik odzwierciedla głosy i doświadczenia zarówno beneficjentów, jak i specjalistów, jednocześnie uwzględniając różnice w kontekstach krajowych.

2.3 Od ustaleń do wskazówek praktycznych

Celem niniejszego Podręcznika nie jest przedstawienie szczegółowych wyników badań ani analiz statystycznych. Zamiast tego, ma on na celu przekształcenie wiedzy zdobytej podczas analizy studium przypadku w praktyczne wskazówki dla edukatorów dorosłych, organizacji oraz innych interesariuszy pracujących z osobami ubiegającymi się o azyl i uchodźcami.

Zalecenia zawarte w Podręczniku opierają się na analizie wywiadów, obserwacji, przeglądów polityki oraz przykładów efektywnych praktyk zidentyfikowanych w Polsce, Turcji i

Grecji. Szczególną uwagę zwrócono na podejścia wspierające aktywne uczestnictwo, integrację społeczną, zrozumienie międzykulturowe oraz równy dostęp do edukacji dla dorosłych.

Zamiast skupiać się na wynikach badań naukowych, Podręcznik oferuje praktyczne rekomendacje, przykłady dobrych praktyk oraz użyteczne wskazówki, które mogą być wdrażane przez edukatorów, trenerów, organizacje pozarządowe oraz instytucje edukacji dorosłych w różnych kontekstach europejskich. W ten sposób ma na celu wspieranie bardziej inkluzywnych środowisk edukacyjnych oraz wzmacnianie potencjału organizacji pracujących z osobami ubiegającymi się o azyl i uchodźcami.

Reżimy azylowe w państwach partnerskich

3.1 Polska

3.1.1 Kontekst krajowy ogólny

Od 2022 roku Polska stała się jednym z kluczowych krajów docelowych dla osób uciekających przed konfliktami zbrojnymi, zwłaszcza po inwazji Rosji na Ukrainę. Oprócz obywateli Ukrainy korzystających z ochrony czasowej, Polska przyjmuje także osoby ubiegające się o azyl oraz uchodźców z takich krajów jak Białoruś, Afganistan, Syria, Irak i kilka państw afrykańskich (Komisja Europejska, 2024; UNHCR, 2024).

Polski system integracyjny harmonizuje przepisy krajowe z regulacjami Unii Europejskiej i zapewnia dostęp do kluczowych i usług.

W ramach projektu RefuLearn, przeprowadzone wywiady z osobami ubiegającymi się o azyl, uchodźcami oraz edukatorami osób dorosłych potwierdziły, że wielu nowoprzybyłych ma trudności w zrozumieniu polskiego systemu administracyjnego, dostępnych usług wsparcia oraz swoich praw i obowiązków. Edukatorzy osób dorosłych zgłaszali również, że często potrzebują dodatkowej wiedzy oraz praktycznych narzędzi, aby skutecznie wspierać uczących się uchodźców i ułatwiać im aktywny udział w życiu społecznym (Konsorcjum RefuLearn, 2025).

Choć Polska wdrożyła wiele inicjatyw wsparcia, sukces integracji w znacznym stopniu wciąż zależy od współpracy instytucji publicznych, placówek edukacyjnych, organizacji pozarządowych, pracodawców oraz społeczności lokalnych (UNHCR, 2024).

3.1.2 Fundamentalne prawa i obowiązki prawne

Osoby starające się o azyl w Polsce mają prawo do ubiegania się o ochronę międzynarodową oraz do pozostania w kraju podczas, gdy ich podanie jest rozpatrywane.

W tym okresie przysługuje im zakwaterowanie (jeśli jest zapewnione przez ośrodki recepcyjne), podstawowa opieka zdrowotna, pomoc socjalna w ramach systemu recepcyjnego, edukacja dla dzieci oraz pomoc prawna związana z procedurą azylową (Urząd ds. Cudzoziemców, 2024).

Osoby, którym przyznano status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, zyskują szersze prawa, w tym prawo do legalnego pobytu, dostęp do zatrudnienia bez konieczności posiadania dodatkowych zezwoleń na pracę, publiczną opiekę zdrowotną, edukację, szkolenia zawodowe, opiekę społeczną oraz programy integracyjne oferowane przez władze lokalne (Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r.; Urząd ds. Cudzoziemców, 2024).

Jednocześnie od osób ubiegających się o azyl oraz uchodźców oczekuje się przestrzegania polskiego prawa i przepisów, współpracy z organami administracji w trakcie procedur prawnych, uczestnictwa w wymaganych procesach administracyjnych oraz przestrzegania zasad obowiązujących w instytucjach publicznych. Aktywne uczestnictwo w kursach językowych, edukacji, zatrudnieniu oraz aktywności społecznej znacząco ułatwia pomyślną integrację (Komisja Europejska, 2024).

Zrozumienie praw i obowiązków umożliwia uchodźcom stawanie się aktywnymi uczestnikami społeczeństwa, a nie pasywnymi odbiorcami wsparcia.

3.1.3 Dostęp do usług edukacyjnych i kształcenia dorosłych

Edukacja dorosłych odgrywa kluczową rolę w wspieraniu integracji osób ubiegających się o azyl oraz uchodźców w polskim społeczeństwie. Dorośli, którzy uzyskali status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub ochronę czasową, mają dostęp do różnorodnych możliwości edukacyjnych. Obejmują one bezpłatne kursy języka polskiego, kształcenie zawodowe, programy kształcenia ustawicznego, szkolenia zawodowe oraz kursy doskonalenia zawodowego organizowane przez instytucje publiczne, uczelnie wyższe, urzędy pracy, organizacje pozarządowe oraz placówki edukacyjne dla dorosłych (Urząd ds. Cudzoziemców, 2024).

Wiele organizacji oferuje również zajęcia edukacyjne pozaformalnego charakteru, koncentrujące się na umiejętnościach cyfrowych, edukacji finansowej, partycypacji obywatelskiej, przedsiębiorczości oraz komunikacji międzykulturowej. Programy te wspierają uchodźców w zwiększaniu ich zdolności do zatrudnienia, lepszym zrozumieniu polskiego społeczeństwa oraz aktywnym uczestnictwie w życiu społecznym. Edukatorzy dorosłych powinni być świadomi, że wielu uczniów będących uchodźcami mogło przerwać swoją ścieżkę edukacyjną lub napotkać trudności w udowodnieniu wcześniejszych kwalifikacji, co wymaga elastycznego i zorientowanego na ucznia podejścia.

Opieka medyczna

Osoby, które otrzymały ochronę międzynarodową lub czasową, zazwyczaj mają dostęp do publicznej opieki zdrowotnej na warunkach porównywalnych z obywatelami polskimi. Osoby ubiegające się o azyl, przebywające w ośrodkach recepcyjnych, korzystają z usług opieki zdrowotnej finansowanych przez Urząd ds. Cudzoziemców, obejmujących podstawową opiekę medyczną oraz dostęp do leczenia specjalistycznego w razie potrzeby (Urząd ds. Cudzoziemców, 2024).

Wsparcie zdrowia psychicznego zyskało na znaczeniu w obliczu traumatycznych doświadczeń, jakich wielu uchodźców doświadczyło przed, w trakcie i po przesiedleniu. Narażenie na wojnę, przemoc, przymusową migrację, rozłąkę z rodziną oraz niepewność mogą znacząco wpłynąć na dobrostan uczniów i ich zdolność do uczestnictwa w edukacji. Edukatorzy oraz organizacje wsparcia powinny zatem identyfikować potencjalne oznaki stresu psychologicznego i w razie potrzeby współpracować ze specjalistycznymi pracownikami służby zdrowia (UNHCR, 2024).

Wsparcie w zakresie zatrudnienia

Powiatowe Urzędy Pracy oferują różnorodne formy wsparcia w zakresie zatrudnienia, w tym usługi pośrednictwa pracy, poradnictwo zawodowe, szkolenia, doradztwo zawodowe, pomoc w przygotowaniu CV oraz informacje o możliwościach na rynku pracy (Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, 2024).

Wiele organizacji pozarządowych wzbogaca te usługi, organizując warsztaty dotyczące zatrudnienia, programy mentoringowe, szkolenia z zakresu przedsiębiorczości oraz wsparcie w uznawaniu zagranicznych kwalifikacji i doświadczenia zawodowego. Niemniej jednak uchodźcy często napotykają trudności, takie jak bariery językowe, problemy z walidacją świadectw edukacyjnych, ograniczone sieci kontaktów zawodowych oraz nieznamość polskich procedur rekrutacyjnych. Programy edukacji dorosłych mogą zatem odegrać kluczową rolę w przygotowaniu uchodźców do skutecznej integracji na rynku pracy.

Usługi społeczne

Pomoc społeczna oferowana uchodźcom może obejmować wsparcie finansowe, tymczasowe zakwaterowanie, pomoc w zakresie mieszkalnictwa, usługi wsparcia dla rodzin, poradnictwo psychologiczne oraz pomoc w opiece nad dziećmi.

Osoby, którym nadano status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, mogą również brać udział w Indywidualnych Programach Integracyjnych (IPI), które łączą wsparcie finansowe z dostosowanym wsparciem socjalno-zawodowym (Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, 2024).

Pracownicy socjalni często współpracują z edukatorami, organizacjami pozarządowymi oraz władzami lokalnymi, aby zapewnić uchodźcom skoordynowane wsparcie dostosowane do ich indywidualnych potrzeb. To wielodyscyplinarne podejście nie tylko zaspokaja bieżące potrzeby, ale także wspiera długoterminową integrację społeczną i niezależność.

Nauka języków obcych

Znajomość języka polskiego stanowi kluczowy element umożliwiający skuteczną integrację oraz aktywne uczestnictwo w życiu społecznym. Dobra biegłość w tym języku poprawia dostęp do edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej, administracji publicznej oraz codziennej komunikacji. Ponadto zwiększa pewność siebie i redukuje ryzyko izolacji społecznej (UNHCR Polska, 2024).

Wiele programów łączy naukę języka z praktycznymi tematami, takimi jak codzienna komunikacja, słownictwo zawodowe, edukacja obywatelska oraz zrozumienie instytucji publicznych. Nauczyciele powinni motywować uczniów do praktykowania języka poza zajęciami, uczestnicząc w lokalnych wydarzeniach, wolontariacie lub działaniach społecznych.

Wsparcie prawne oraz administracyjne

Zrozumienie procedur prawnych stanowi często jedno z największych wyzwań, przed którymi stają nowo przybyli azyłanci i uchodźcy. Pomoc prawna jest dostępna za pośrednictwem Urzędu ds. Cudzoziemców, wyspecjalizowanych organizacji oferujących pomoc prawną, organizacji pozarządowych wspierających uchodźców, uniwersyteckich poradni prawnych oraz wybranych organów samorządu terytorialnego (Urząd ds. Cudzoziemców, 2024).

Wsparcie może obejmować informacje dotyczące procedur azylowych, zezwoleń na pobyt, łączenia rodzin, praw pracowniczych, dostępu do edukacji, opieki zdrowotnej, świadczeń społecznych oraz uznawania zagranicznych kwalifikacji. Ponieważ procedury administracyjne mogą wydawać się skomplikowane i nieznane, edukatorzy oraz organizacje powinny być przygotowane do kierowania osób uczących się do odpowiednich służb prawnych w przypadku potrzeby uzyskania specjalistycznej porady.

Wsparcie dla lokalnej społeczności

Udział w życiu społecznym umożliwia uchodźcom nawiązywanie przyjaźni, rozwijanie umiejętności językowych, poznawanie lokalnych tradycji oraz wzmacnianie poczucia przynależności. Edukatorzy dorosłych mogą dodatkowo wspierać ten proces, motywując uczniów do angażowania się w inicjatywy społeczne, działania obywatelskie oraz możliwości uczenia się przez całe życie, co pozwala im przejść od roli odbiorców wsparcia do aktywnego uczestnictwa w życiu lokalnych społeczności.

3.1.4 Zidentyfikowane kluczowe wyzwania

Wielu uczestników zgłosiło niedostateczną znajomość przysługujących im praw, dostępnych instytucji oraz procedur administracyjnych. Problemy ze zrozumieniem dokumentów urzędowych i dopełnieniem formalności często opóźniały dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej i zatrudnienia.

Ograniczona znajomość języka polskiego ogranicza dostęp do informacji, usług publicznych, możliwości zatrudnienia oraz uczestnictwa w życiu społecznym (UNHCR, 2024). Wiele osób badanych opisało także poczucie izolacji społecznej oraz niepewność dotyczącą swojej przyszłości.

Edukatorzy osób dorosłych biorący udział w projekcie podkreślali, że często potrzebują dodatkowych szkoleń, aby lepiej zrozumieć doświadczenia uchodźców, komunikację międzykulturową, podejścia uwzględniające traumę oraz metody wspierania aktywnego uczestnictwa. Zwracali również uwagę na znaczenie wymiany dobrych praktyk oraz praktycznych zasobów dydaktycznych, które stały się jednym z kluczowych celów projektu RefuLearn.

3.1.5 Praktyczne zalecenia dla edukatorów i organizacji

Edukatorzy oraz organizacje wspierające osoby ubiegające się o azyl i uchodźców w Polsce powinni mieć na uwadze, że integracja to proces długotrwały, wymagający cierpliwości, elastyczności oraz współpracy wielu instytucji (UNHCR, 2024).

W miarę możliwości informacje powinny być przekazywane w sposób zrozumiały i wzbogacone materiałami wizualnymi lub tłumaczeniami. Edukatorzy nie powinni zakładać, że uczestnicy mają wiedzę na temat zasad funkcjonowania polskich instytucji ani znają procedury administracyjne (Urząd ds. Cudzoziemców, 2024).

Budowanie zaufania jest kluczowe. Wiele osób uchodźczych doświadczyło traumy, przesiedlenia lub przerwało edukację. Stworzenie bezpiecznego i pełnego szacunku środowiska edukacyjnego sprzyja uczestnictwu i poprawia wyniki w nauce (UNHCR, 2024).

Edukatorzy dorosłych powinni również ściśle współpracować z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, pracownikami socjalnymi, psychologami, urzędami pracy, gminami oraz doradcami prawnymi. Kierowanie uczestników do specjalistycznych usług jest często równie istotne, jak zapewnienie wsparcia edukacyjnego.

Wreszcie, edukatorzy powinni promować aktywne uczestnictwo zamiast zależności. Zachęcanie uczniów do angażowania się w działania społeczne, wolontariat, naukę języków obcych, szkolenia zawodowe oraz inicjatywy obywatelskie przyczynia się do wzmocnienia zarówno pewności siebie, jak i integracji społecznej. To podejście odzwierciedla kluczowe cele projektu RefuLearn, którego misją jest wzmocnienie pozycji osób ubiegających się o azyl i uchodźców poprzez edukację, uczestnictwo oraz dostęp do praktycznych zasobów edukacyjnych.

3.2 Turcja

3.2.1 Ogólny kontekst krajowy

Większość uchodźców oraz osób ubiegających się o azyl w Turcji pochodzi z Syrii, jednak znaczna ich liczba wywodzi się także z Afganistanu, Iraku, Iranu oraz innych krajów (UNHCR, 2024; Dyrekcja ds. Zarządzania Migracjami, 2024).

Turcja wprowadziła politykę tymczasowej ochrony dla uchodźców z Syrii oraz formalne procedury azylowe dla innych grup uchodźców. Migranci i uchodźcy gromadzą się w dużych miastach, aby uzyskać dostęp do niezbędnych usług, takich jak edukacja, zatrudnienie, opieka zdrowotna oraz usługi wsparcia.

Według wyników projektu RefuLearn, zrozumienie procedur administracyjnych, pozyskiwanie wiarygodnych informacji oraz nawiązywanie kontaktu z instytucjami publicznymi stanowią kluczowe wyzwania dla wielu osób ubiegających się o azyl i uchodźców. Edukatorzy oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych uznali naukę języka, zdobywanie wiedzy oraz wsparcie społeczności za priorytety, które wspierają ludzi w integracji i aktywnym uczestnictwie.

Chociaż istnieje wiele inicjatyw publicznych i społecznych wspierających uchodźców, długoterminowa integracja uchodźców w dużej mierze zależy od współpracy pomiędzy władzami miejskimi i regionalnymi, instytucjami edukacyjnymi, organizacjami pozarządowymi, lokalnymi pracodawcami oraz społecznościami lokalnymi. Edukacja dorosłych umożliwia naukę języka, zwiększa szanse na zatrudnienie, uświadamia uchodźcom ich prawa oraz zachęca do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.

3.2.2 Fundamentalne prawa i obowiązki prawne

Osoby objęte ochroną tymczasową oraz międzynarodową w Turcji mają prawo do szeregu świadczeń, które mają na celu zaspokojenie ich podstawowych potrzeb oraz integrację ze społeczeństwem. W związku z ich statusem prawnym, mogą korzystać z edukacji, opieki zdrowotnej, usług socjalnych oraz rynku pracy, zgodnie z obowiązującymi przepisami krajowymi (Ustawa o cudzoziemcach i ochronie międzynarodowej nr 6458; Rozporządzenie dotyczące ochrony tymczasowej z 2014 r.).

Dzieci mają prawo do edukacji w szkołach publicznych. Osoby uprawnione (w tym przypadku dorośli posiadający tymczasową ochronę) mają prawo do dostępu do szkoleń zawodowych oraz kursów dla dorosłych. Osoby uprawnione mogą również korzystać z usług opieki zdrowotnej w ramach publicznego systemu ochrony zdrowia.

Uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl zobowiązani są do przestrzegania tureckich przepisów i regulacji, utrzymywania swojego statusu rejestracyjnego, dostarczania władzom dokładnych informacji oraz spełniania wymogów administracyjnych.

Obowiązki związane ze statusem prawnym. Przestrzeganie przepisów, uczestnictwo w dostępnych kursach oraz aktywne zaangażowanie w lokalną społeczność stanowią kluczowe elementy sprzyjające udanej integracji.

Zrozumienie praw i obowiązków wspiera aktywne uczestnictwo w życiu społecznym, co z kolei podnosi prawdopodobieństwo, że jednostka skorzysta z dostępnych możliwości.

3.2.3 Uzyskanie dostępu do usług

Edukacja oraz kształcenie dorosłych

Edukacja dorosłych odgrywa kluczową rolę w integracji społecznej oraz samowystarczalności uchodźców i osób ubiegających się o azyl w Turcji. Dorośli posiadający ochronę czasową lub międzynarodową mają dostęp do różnorodnych możliwości edukacyjnych oferowanych przez publiczne centra edukacji (Halk Eğitim Merkezleri), gminy, uniwersytety, organizacje pozarządowe oraz organizacje międzynarodowe (Ministerstwo Edukacji Narodowej, 2024).

Oferowane możliwości obejmują kursy języka tureckiego, programy nauczania umiejętności czytania i pisania, szkolenia zawodowe, edukację w zakresie przedsiębiorczości, rozwój umiejętności cyfrowych, kursy certyfikacji zawodowej oraz zajęcia z uczenia się przez całe życie. Wiele organizacji proponuje również nieformalne możliwości kształcenia w zakresie partycypacji obywatelskiej, edukacji finansowej, komunikacji międzykulturowej oraz spójności społecznej. Programy te wspierają uczestników w zwiększaniu ich atrakcyjności dla pracodawców, lepszym zrozumieniu społeczeństwa tureckiego oraz stawianiu się bardziej aktywnymi członkami lokalnych społeczności.

Edukatorzy osób dorosłych powinni być świadomi, że uchodźcy mogą napotykać przerwy w edukacji, ograniczony dostęp do wcześniejszych możliwości nauki oraz trudności w udokumentowaniu swoich kwalifikacji. W związku z tym konieczne są elastyczne, zorientowane na ucznia oraz inkluzywne metody edukacyjne (UNICEF Türkiye, 2024).

Opieka medyczna

Zarejestrowani uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl w Turcji mają ogólnie prawo do publicznej opieki zdrowotnej.

W ramach krajowego systemu opieki zdrowotnej, w zależności od statusu rejestracji oraz obowiązujących przepisów (Dyrekcja Zarządzania Migracją, 2024), usługi te zazwyczaj obejmują ogólną opiekę zdrowotną, opiekę w nagłych wypadkach, opiekę nad matką i dzieckiem, szczepienia oraz skierowania do placówek specjalistycznych.

Ośrodki Zdrowia dla Migrantów w różnych prowincjach zapewniają dodatkowe wsparcie poprzez wielojęzyczny personel oraz opiekę zdrowotną uwzględniającą różnice kulturowe. Ośrodki te ułatwiają pokonywanie barier językowych i zwiększają dostęp uchodźców do opieki zdrowotnej.

Wielu uchodźców doświadczyło traumy przed i w trakcie przesiedlenia, co sprawia, że wsparcie zdrowia psychicznego staje się coraz bardziej istotne. Przeżycia związane z wojną, prześladowaniami, przymusową migracją, rozłąką z rodziną oraz długotrwałymi okresami niepewności mogą negatywnie wpływać na dobrostan oraz uczestnictwo w edukacji i życiu społecznym. Edukatorzy i organizacje wsparcia powinny zatem identyfikować potencjalne oznaki stresu psychicznego i w razie potrzeby współpracować ze specjalistycznymi pracownikami służby zdrowia (WHO, Turcja, 2024; UNHCR, Turcja, 2024).

Wsparcie w zakresie zatrudnienia

Dostęp do zatrudnienia stanowi kluczowy element długoterminowej integracji oraz niezależności. Uchodźcy oraz beneficjenci ochrony czasowej lub międzynarodowej mogą uzyskać dostęp do rynku pracy na określonych warunkach prawnych, w tym w ramach procedur uzyskiwania zezwoleń na pracę, jeśli wymaga tego ustawodawstwo krajowe.

(Ustawa o cudzoziemcach oraz ochronie międzynarodowej nr 6458; Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 2024).

Wsparcie w zakresie zatrudnienia oferują Turecka Agencja Zatrudnienia (İŞKUR), gminy, organizacje pozarządowe, instytucje kształcenia zawodowego oraz organizacje międzynarodowe. Usługi mogą obejmować doradztwo zawodowe, szkolenia zawodowe, programy rozwoju umiejętności, pośrednictwo pracy, wsparcie przedsiębiorczości, warsztaty przygotowujące do CV oraz informacje o możliwościach na rynku pracy.

Jednak wielu uchodźców wciąż zмага się z takimi wyzwaniami, jak bariery językowe, ograniczone możliwości zawodowe, trudności w uznawaniu zagranicznych kwalifikacji oraz brak znajomości procedur rekrutacyjnych. Programy kształcenia dorosłych i szkolenia zawodowe mogą zatem odegrać kluczową rolę w zwiększaniu zatrudnialności oraz wspieraniu integracji na rynku pracy (MOP Türkiye, 2024).

Usługi społeczne

Usługi te mogą obejmować wsparcie finansowe, pomoc psychospołeczną, doradztwo rodzinne, usługi ochrony dzieci, wsparcie pracowników socjalnych, porady dotyczące mieszkalnictwa oraz programy integracyjne oparte na społeczności (Dyrekcja Generalna Pomocy Społecznej, 2024).

Władze lokalne coraz bardziej angażują się w świadczenie lokalnych usług wsparcia, takich jak programy pomocy społecznej, usługi informacyjne, działalność kulturalna oraz inicjatywy angażujące społeczność. Pracownicy socjalni często współpracują z nauczycielami, pracownikami służby zdrowia, organizacjami pozarządowymi oraz władzami lokalnymi, aby zapewnić skoordynowane wsparcie, które odpowiada na potrzeby osób i rodzin.

To podejście wieloaspektowe uwzględnia zarówno aktualne potrzeby humanitarne, jak i długofalowe cele dotyczące włączenia społecznego.

Nauka języków obcych

Jednym z kluczowych elementów skutecznej integracji oraz aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie jest nauka języka tureckiego. Biegłość w tym języku zwiększa dostęp do edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej, usług publicznych oraz codziennej komunikacji, jednocześnie redukując ryzyko izolacji społecznej (UNHCR Türkiye, 2024).

Wiele programów łączy naukę języka z praktycznymi informacjami na temat codziennego życia, komunikacji w miejscu pracy, aktywności w życiu społecznym oraz dostępu do usług publicznych.

Nauczyciele powinni inspirować uczniów do praktykowania języka tureckiego poza zajęciami poprzez wolontariat, działania społeczne, wydarzenia kulturalne oraz interakcje z lokalnymi mieszkańcami. Praktyczne zastosowanie języka w codziennych sytuacjach często przyspiesza zarówno proces nauki, jak i integrację społeczną.

Wsparcie prawne oraz administracyjne

Jednym z najtrudniejszych aspektów osiedlenia się w nowym kraju jest zrozumienie procedur prawnych oraz wymogów administracyjnych. W Turcji wsparcie prawne i administracyjne dostępne jest za pośrednictwem Dyrekcji ds. Zarządzania Migracją, wojewódzkich urzędów ds. migracji, izb adwokackich, wyspecjalizowanych organizacji pozarządowych, podmiotów świadczących pomoc prawną oraz organizacji międzynarodowych.

Wsparcie może również obejmować informacje dotyczące procedur rejestracyjnych, kwestii związanych z pobytem, zasad ochrony tymczasowej, procedur ochrony międzynarodowej, łączenia rodzin, dostępu do usług publicznych, praw pracowniczych, możliwości edukacyjnych oraz świadczeń socjalnych.

Procesy administracyjne mogą być złożone i obce dla osób uczących się, dlatego edukatorzy oraz organizacje powinny być gotowe do kierowania uczniów do specjalistycznych usług wsparcia prawnego, w których niezbędna jest profesjonalna porada. Wsparcie lokalnej społeczności. Lokalne społeczności odgrywają kluczową rolę w integracji społecznej, wspierając uchodźców w nawiązywaniu wartościowych kontaktów społecznych. W całej Turcji gminy, organizacje pozarządowe, centra kultury, biblioteki, centra młodzieżowe, uniwersytety, grupy wolontariackie oraz organizacje społeczne organizują działania mające na celu ułatwienie interakcji między uchodźcami a społecznościami przyjmującymi.

Do takich działań zaliczają się wydarzenia kulturalne, programy wymiany językowej, warsztaty społecznościowe, zajęcia sportowe, inicjatywy mentoringowe, projekty młodzieżowe, możliwości wolontariatu oraz programy spójności społecznej. Te aktywności wspierają uchodźców w budowaniu sieci społecznych, doskonaleniu umiejętności językowych, zwiększaniu pewności siebie oraz rozwijaniu silniejszego poczucia przynależności (IOM Türkiye, 2024).

3.2.4 Zidentyfikowane kluczowe wyzwania

Studium przypadku RefuLearn oraz wywiady z interesariuszami umożliwiły zrozumienie wyzwań, przed którymi stają uchodźcy i osoby ubiegające się o azyl w Turcji. Większość interesariuszy napotkała trudności w zrozumieniu procesów administracyjnych, ram prawnych oraz dostępnych form wsparcia. Na wczesnych etapach osiedlania dostępność i dostęp do aktualnych, wiarygodnych informacji stanowiły istotny problem.

Interesariusze zgłosili również trudności związane z gospodarką, zatrudnieniem oraz stabilnością mieszkaniową. Niektórzy z nich wskazali na problemy z formalnym uznawaniem wcześniejszych doświadczeń zawodowych i kwalifikacji.

Edukatorzy osób dorosłych biorący udział w projekcie zauważyli, że potrzebują możliwości rozwoju zawodowego, aby nabyć lepsze umiejętności w zakresie komunikacji międzykulturowej w miejscu pracy, projektowania podejść do edukacji uwzględniających traumę oraz bardziej społecznie zorientowanego podejścia edukacyjnego. Podkreślili również, że system edukacji oraz system usług wsparcia wymagają praktycznych narzędzi i udoskonalonych ram współpracy.

3.2.5 Praktyczne zalecenia dla edukatorów i organizacji

Nauczyciele oraz organizacje współpracujące z uchodźcami i osobami ubiegającymi się o azyl w Turcji powinny zdawać sobie sprawę, że integracja to proces czasochłonny, wymagający cierpliwości, elastyczności oraz długoterminowego wsparcia.

Informacje powinny być przedstawiane w klarownym i przystępnym języku, a tam, gdzie to możliwe, wzbogacone o materiały wielojęzyczne, wizualne oraz praktyczne przykłady. Instytucje tureckie, procedury prawne i systemy administracyjne nie mogą być uznawane za oczywiste, ponieważ nauczyciele są już z nimi zaznajomieni.

Budowanie zaufania jest kluczowe. Wiele uczniów będących uchodźcami doświadczyło wysiedleń, niepewności oraz przerwania swojej ścieżki edukacyjnej. Bezpieczne, pełne szacunku i inkluzywne środowisko edukacyjne może znacząco wpłynąć na poprawę uczestnictwa oraz wyników nauczania.

Bliska współpraca z gminami, pracownikami socjalnymi, psychologami, doradcami prawnymi, służbami zatrudnienia oraz organizacjami społecznymi umożliwia osobom uczącym się korzystanie ze specjalistycznego wsparcia.

Nauczyciele powinni wspierać aktywne uczestnictwo, pewność siebie oraz niezależność. Projekt RefuLearn ma na celu wzmocnienie odporności psychicznej i integracji społecznej poprzez zachęcanie uczniów do angażowania się w naukę języków obcych, szkolenia zawodowe, wolontariat, działania społeczne oraz możliwości uczenia się przez całe życie.

3.3 Grecja

3.3.1 Kontekst krajowy

Grecja odgrywa kluczową rolę w europejskim kontekście azylowym i migracyjnym, ze względu na swoje strategiczne położenie na południowo-wschodniej granicy zewnętrznej Unii Europejskiej. W ciągu ostatniej dekady kraj ten przyjmował osoby poszukujące ochrony międzynarodowej zarówno drogą lądową, jak i morską, szczególnie przez wyspy Morza Egejskiego oraz północno-wschodnią i południową granicę. W rezultacie Grecja pełni funkcję zarówno kraju pierwszego przybycia, jak i, dla wielu uznanych uchodźców, miejsca, w którym należy wspierać długoterminową integrację i uczestnictwo.

Krajowym systemem azylowym i recepcyjnym zarządza przede wszystkim greckie Ministerstwo Migracji i Azylu, w tym Służba Azylowa oraz Służba Recepcji i Identyfikacji. Oficjalne statystyki są regularnie publikowane i obejmują przyjazdy, wnioski o azyl, procedury recepcyjne, ochronę międzynarodową oraz inne aspekty zarządzania migracją. Oprócz władz krajowych, istotną rolę w zapewnianiu informacji, edukacji, wsparcia socjalnego i usług integracyjnych odgrywają gminy, organizacje międzynarodowe, organizacje pozarządowe oraz organizacje społeczeństwa obywatelskiego.

Dla uchodźców przebywających w Grecji integracja stanowi proces stopniowy, obejmujący aspekty prawne, ekonomiczne, edukacyjne, społeczne oraz kulturowe. Dostęp do nauki języka greckiego, zatrudnienia, opieki zdrowotnej, odpowiedniego zakwaterowania, edukacji, usług cyfrowych oraz rzetelnych informacji jest kluczowy dla osiągnięcia większej niezależności. Równocześnie uczestnictwo w życiu lokalnej społeczności i...

Rozwój relacji społecznych jest kluczowy dla kształtowania poczucia przynależności. UNHCR definiuje integrację lokalną jako złożony proces, który wymaga współpracy pomiędzy uchodźcami, władzami rządowymi, gminami, społeczeństwem obywatelskim oraz sektorem prywatnym.

Wyniki projektu RefuLearn są zgodne z szerszym kontekstem. W Grecji nauka języka greckiego stała się istotną potrzebą edukacyjną i integracyjną, ściśle związaną z pewnością siebie, codzienną komunikacją, zatrudnieniem oraz uczestnictwem w życiu społecznym. Jednocześnie dorośli uchodźcy i osoby ubiegające się o azyl mogą napotykać związane z tym bariery, takie jak niepewność administracyjna, niestabilne zatrudnienie, trudności w transporcie, stres psychospołeczny, dyskryminacja oraz problemy z efektywnym wykorzystaniem wcześniejszego wykształcenia lub doświadczenia zawodowego. Te okoliczności mogą również wpływać na regularne uczestnictwo w edukacji dorosłych.

Populacja uchodźców charakteryzuje się dużą heterogenicznością. Niektórzy uczniowie dysponują dyplomami uniwersyteckimi, kwalifikacjami zawodowymi oraz bogatym doświadczeniem zawodowym, podczas gdy inni doświadczyli przerwania edukacji lub mają ograniczone umiejętności czytania i pisanie. Uczniowie różnią się również znacząco pod względem znajomości języka greckiego, kompetencji cyfrowych, obowiązków rodzinnych oraz wcześniejszego doświadczenia w edukacji formalnej. W związku z tym programy edukacji dorosłych i integracji powinny unikać podejścia uniwersalnego, a zamiast tego oferować elastyczne, zróżnicowane i skoncentrowane na uczniu ścieżki kształcenia.

Edukacja odgrywa kluczową rolę w tym kontekście, ponieważ może integrować różne aspekty integracji. Nauka języka greckiego wspiera dostęp do zatrudnienia oraz usług publicznych; kształcenie zawodowe umożliwia uchodźcom rozwijanie lub reaktywację umiejętności zawodowych; nauka cyfrowa wzmacnia dostęp do informacji i usług online; a nauka oparta na społeczności redukuje izolację i promuje aktywne uczestnictwo. Edukacja dorosłych może zatem pełnić nie tylko rolę możliwości uczenia się, ale także stanowić istotny most między uchodźcami a instytucjami, usługami oraz społecznościami wokół nich.

Ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w Grecji ilustruje, że skuteczna integracja wymaga więcej niż jedynie dostępu do ochrony międzynarodowej. Uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl potrzebują także praktycznych możliwości rozwijania umiejętności językowych i zawodowych, zrozumienia instytucji, dostępu do usług, budowania sieci społecznych oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społeczności. Skoordynowana współpraca pomiędzy instytucjami publicznymi, placówkami edukacji dla dorosłych, gminami, organizacjami pozarządowymi, pracodawcami i społecznościami lokalnymi jest zatem niezbędna dla wspierania trwałej integracji oraz umożliwienia uchodźcom odbudowy życia z większą niezależnością i pewnością siebie.

3.3.2 Fundamentalne prawa i obowiązki prawne

Osoby ubiegające się o azyl oraz beneficjenci ochrony międzynarodowej w Grecji dysponują szeregiem praw.

Zrozumienie tych przepisów umożliwia ludziom dostęp do edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej oraz innych usług, natomiast znajomość ich obowiązków pozwala na utrzymanie statusu prawnego i efektywną komunikację z instytucjami publicznymi.

Prawa osób ubiegających się o azyl Osoby, które złożyły formalny wniosek o ochronę międzynarodową, mają prawo do legalnego pobytu w danym kraju.

Po pełnym zarejestrowaniu wniosku, wnioskodawca otrzymuje Kartę Wnioskodawcy o Ochronę Międzynarodową. Dokument ten potwierdza status osoby i umożliwia legalny pobyt w Grecji w trakcie procedury azylowej. Przemieszczanie się może podlegać ograniczeniom geograficznym, jeśli są one wskazane na karcie.

<https://migration.gov.gr/en/gas/diadikasia-asyloy/meta-tin-aitisi/>

Osoby ubiegające się o azyl mają prawo do uzyskania informacji dotyczących swojego wniosku, poszczególnych etapów procedury, odpowiednich terminów, decyzji oraz prawa do odwołania w języku, który rozumieją. Na kluczowych etapach procedury azylowej, w tym podczas rozmowy kwalifikacyjnej, oferujemy bezpłatne tłumaczenie. Osoby ubiegające się o azyl mają również prawo do kontaktu z UNHCR oraz organizacjami oferującymi wsparcie prawne, medyczne lub psychologiczne.

Dostęp do opieki zdrowotnej stanowi istotne prawo. Zarejestrowani wnioskodawcy mogą uzyskać Tymczasowy Numer Ubezpieczenia i Opieki Zdrowotnej dla Cudzoziemców (PAAYPE), który umożliwia korzystanie z opieki medycznej i szpitalnej zgodnie z obowiązującymi przepisami. Wnioskodawcy mogą również mieć prawo do wsparcia w zakresie przyjmowania, w tym zakwaterowania oraz innej podstawowej pomocy, w zależności od okoliczności i uprawnień.

Dzieci ubiegające się o azyl mają prawo do edukacji publicznej, natomiast dorośli ubiegający się o azyl mogą korzystać z edukacji na poziomie średnim. Edukacja oraz nauka języków obcych mogą odegrać kluczową rolę w wspieraniu rodzin w osiąganiu większej niezależności oraz w integracji z greckim społeczeństwem.

Dostęp do zatrudnienia jest również możliwy. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową mają prawo do pracy przez 60 dni od złożenia wniosku, pod warunkiem posiadania ważnej Karty Wnioskodawcy o Ochronę Międzynarodową oraz spełnienia odpowiednich wymogów administracyjnych. Osoby zatrudnione są również zobowiązane do przestrzegania greckich przepisów dotyczących zatrudnienia i opodatkowania.

Prawa po przyznaniu ochrony międzynarodowej

Osoby uznane za uchodźców lub beneficjentów ochrony uzupełniającej cieszą się bardziej stabilnymi prawami pobytu. Uznani uchodźcy otrzymują odnawialne zezwolenie na pobyt ważne przez trzy lata, podczas gdy beneficjenci ochrony uzupełniającej otrzymują zezwolenie początkowo ważne przez rok, a następnie odnawialne na okresy dwuletnie.

Mają dostęp do edukacji publicznej oraz szkoleń zawodowych, a także mogą korzystać ze świadczeń opieki zdrowotnej i socjalnej, o ile spełniają warunki określone w przepisach prawa. (UNHCR help.unhcr.org)

Osoby uznane za uchodźców mogą również mieć prawo do ubiegania się o łączenie rodzin na określonych warunkach. W dłuższej perspektywie beneficjenci ochrony międzynarodowej mogą starać się o pobyt długoterminowy lub obywatelstwo greckie, o ile spełniają wymogi dotyczące legalnego pobytu oraz inne kryteria określone w prawie greckim.

Prawa te są kluczowe dla integracji, ponieważ pozwalają uchodźcom na kontynuowanie edukacji, rozwijanie umiejętności zawodowych, podejmowanie pracy, utrzymanie rodziny oraz bardziej niezależne uczestnictwo w życiu społecznym i gospodarczym.

Główne zadania

Prawa są związane z obowiązkami. Osoby ubiegające się o azyl zobowiązane są do współpracy z greckimi władzami w trakcie rozpatrywania ich wniosków. Muszą brać udział w zaplanowanych rozmowach i spotkaniach, dostarczać informacje oraz dokumenty wymagane w ich sprawie, a także przestrzegać terminów ustalonych przez odpowiednie organy.

Osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową powinny zawsze dbać o ważność swojej Karty Wnioskodawcy o Ochronę Międzynarodową i odnawiać ją w wymaganym terminie. Muszą również niezwłocznie informować Służbę Azylową o zmianie adresu, numeru telefonu, adresu e-mail lub innych istotnych danych kontaktowych.

Oficjalne decyzje, nominacje oraz inne informacje mogą być przesyłane z wykorzystaniem aktualnych danych kontaktowych. Osoby ubiegające się o azyl są zazwyczaj zobowiązane do pozostania w Grecji na czas rozpatrywania wniosku i nie mogą swobodnie podróżować do innego kraju jedynie z powodu posiadania karty wnioskodawcy. Muszą również przestrzegać zasad obowiązujących w ośrodkach recepcyjnych, jeśli w nich przebywają.

Osoby korzystające z ochrony międzynarodowej mają również obowiązki administracyjne. Powinny dbać o ważność swoich dokumentów pobytowych, zgłaszać istotne zmiany, takie jak zmiana adresu lub stanu cywilnego, a także informować o utracie lub kradzieży dokumentów pobytowych lub podróży. Zezwolenia na pobyt muszą być odnawiane w określonych terminach.

Rodzice i opiekunowie mają również obowiązek zapewnienia edukacji swoim dzieciom. Osoby korzystające z ochrony międzynarodowej są zobowiązane do zapisania małoletnich dzieci w wieku obowiązku szkolnego do publicznej lub prywatnej szkoły w Grecji.

Wszyscy ubiegający się o azyl oraz uchodźcy są zobowiązani do przestrzegania greckich przepisów i regulacji. Osoby zatrudnione muszą stosować się do obowiązujących norm dotyczących zatrudnienia, ubezpieczenia społecznego oraz opodatkowania. Przestrzeganie procedur prawnych oraz prowadzenie aktualnej dokumentacji jest kluczowe, ponieważ dostęp do zatrudnienia, opieki zdrowotnej, świadczeń socjalnych i innych możliwości często zależy od poprawnej i aktualnej dokumentacji administracyjnej.

Prawa, obowiązki oraz aktywne uczestnictwo

Znajomość swoich praw i obowiązków stanowi kluczowy element procesu usamodzielnienia się w nowym kraju. Uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl, które rozumieją funkcjonowanie instytucji, mają lepszy dostęp do edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej oraz usług socjalnych, co pozwala im podejmować świadome decyzje i aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym.

Informacje prawne i administracyjne mogą być skomplikowane, zwłaszcza dla osób z ograniczoną znajomością języka greckiego lub nieznających krajowego systemu. Edukatorzy oraz organizacje dla dorosłych mogą wspierać, dostarczając podstawowe informacje w klarownym i przystępnym języku oraz kierując uczniów do wiarygodnych, oficjalnych źródeł.

Nie należy oczekiwać od nauczycieli udzielania specjalistycznych porad prawnych. W indywidualnych przypadkach dotyczących decyzji azylowych, odwołań, dokumentów pobytowych, łączenia rodzin lub innych złożonych kwestii prawnych, uczniowie powinni być kierowani do wykwalifikowanych prawników, odpowiednich organów publicznych lub wyspecjalizowanych organizacji.

Ogólnie rzecz biorąc, wspieranie uchodźców oraz osób ubiegających się o azyl w zrozumieniu ich praw i obowiązków może wzmocnić ich niezależność, pewność siebie oraz aktywne uczestnictwo. Umożliwia im to wyjście poza podstawowy dostęp do pomocy i pozwala na świadome korzystanie z edukacji, zatrudnienia, usług publicznych oraz możliwości uczestnictwa w greckim społeczeństwie.

3.3.3 Uzyskanie dostępu do usług

Edukacja oraz kształcenie osób dorosłych

Edukacja dorosłych może wspierać uchodźców oraz osoby ubiegające się o azyl w rozwijaniu kompetencji językowych, umiejętności zawodowych, kompetencji cyfrowych oraz wiedzy niezbędnej do codziennego życia. Możliwości kształcenia są oferowane przez różnorodne struktury publiczne, miejskie oraz organizacje pozarządowe.

Centra Integracji Migrantów (M.I.C./KEM), funkcjonujące jako filie miejskich Centrów Społecznościowych, stanowią istotne źródło lokalnej pomocy. Oferują informacje oraz doradztwo w zakresie integracji społecznej i mogą kierować osoby do innych kompetentnych instytucji i organizacji. Ich działalność może obejmować kursy języka greckiego, historii i kultury, a także inicjatywy wspierające dostęp do zatrudnienia oraz uczestnictwo społeczne.

Edukacja dorosłych powinna uwzględniać różnorodne punkty wyjścia uczniów będących uchodźcami. Szczególnie wartościowe są metody praktyczne i oparte na doświadczeniu, takie jak scenariusze z życia, projekty, odgrywanie ról, materiały wizualne oraz nauka oparta na zadaniach. Wyniki greckiego projektu RefuLearn wspierają zróżnicowaną edukację opartą na zaufaniu i podkreślają potrzebę uznawania częściowych osiągnięć oraz przerwanych ścieżek uczenia się. Opieka zdrowotna

Uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl mają prawo do publicznej opieki zdrowotnej. Osobom ubiegającym się o azyl przyznawane jest Tymczasowe Ubezpieczenie oraz Numer Opieki Zdrowotnej dla Cudzoziemców w ramach odpowiedniego procesu rejestracji.

Potrzeby w zakresie opieki zdrowotnej mogą obejmować zarówno opiekę fizyczną, jak i wsparcie w obszarze zdrowia psychicznego oraz psychospołecznego. Informacje o usługach UNHCR wskazują organizacje oferujące opiekę medyczną, poradnictwo socjalne i wsparcie psychologiczne, a także inne usługi specjalistyczne.

Jest to szczególnie istotne w kontekście edukacji dorosłych. Wyniki projektu greckiego podkreślają wpływ stresu psychospołecznego na uczestnictwo oraz proces uczenia się. Nauczyciele powinni zatem być świadomi, że trudności w koncentracji, nieregularna obecność na zajęciach czy obniżona pewność siebie mogą być czasami związane z stresującymi okolicznościami żywotnymi. Powinni oni zapewnić wspierające środowisko edukacyjne, a w razie potrzeby kierować osoby do wykwalifikowanych specjalistów w dziedzinie opieki zdrowotnej lub zdrowia psychicznego.

Wsparcie w zakresie zatrudnienia

Zatrudnienie jest ściśle powiązane z niezależnością ekonomiczną, rozwojem językowym oraz uczestnictwem społecznym. Jak wspomniano wcześniej, osoby ubiegające się o azyl mogą podjąć pracę po upływie okresu oczekiwania od złożenia wniosku o azyl, natomiast beneficjenci ochrony międzynarodowej mają dostęp do rynku pracy na warunkach określonych w greckim prawodawstwie.

Centra Integracji Migrantów realizują działania mające na celu ułatwienie dostępu do rynku pracy, a inicjatywy integracyjne obejmują również indywidualne doradztwo, wskazówki dotyczące certyfikacji zawodowej oraz nawiązywanie kontaktów z pracodawcami.

Usługi społeczne

Miejskie Centra Społecznościowe oraz Centra Integracji Migrantów mogą odgrywać kluczową rolę jako punkty informacyjne, doradcze i referencyjne dla obywateli państw trzecich oraz beneficjentów ochrony międzynarodowej. Łączą one użytkowników z usługami socjalnymi i innymi odpowiednimi organizacjami, a także mogą wspierać dostęp do programów integracyjnych.

Uznani uchodźcy, którzy spełniają odpowiednie kryteria, mogą również kwalifikować się do programów pomocy społecznej dostępnych w ramach greckiego systemu. UNHCR w Grecji zaleca uznanym uchodźcom poszukującym informacji o wsparciu socjalnym, aby skontaktowali się z Centrum Społecznościowym lub Centrum Integracji Migrantów w gminie, w której zamieszkują.

Organizacje pozarządowe oraz inne instytucje społeczeństwa obywatelskiego wzbogacają ofertę publiczną, świadcząc usługi takie jak poradnictwo socjalne, wsparcie psychologiczne, pomoc prawną, wsparcie materialne oraz poradnictwo edukacyjne. Dostępność poszczególnych usług może się różnić w zależności od lokalizacji i czasu, dlatego skierowania powinny opierać się na aktualnych informacjach lokalnych.

Nauka języka obcego

Nauka języka greckiego stanowi jedną z najistotniejszych dróg do osiągnięcia niezależności, integracji oraz aktywnego uczestnictwa w greckim społeczeństwie. Umożliwia komunikację z władzami publicznymi, placówkami opieki zdrowotnej, pracodawcami, edukatorami oraz mieszkańcami, a jednocześnie podnosi pewność siebie w codziennym życiu. Krajowe wyniki greckiego programu RefuLearn potwierdzają, że znajomość języka greckiego jest kluczowym czynnikiem wpływającym na dostęp do edukacji, zatrudnienia, usług oraz szerszego uczestnictwa w życiu społecznym.

Centra Integracji Migrantów (M.I.C./KEM) funkcjonują jako filie miejskich ośrodków społecznych i mogą oferować kursy języka greckiego, wzbogacone o elementy historii i kultury greckiej, skierowane do migrantów, osób ubiegających się o azyl oraz beneficjentów ochrony międzynarodowej. Niektóre KEM proponują również zajęcia rozwijające umiejętności cyfrowe oraz indywidualne doradztwo zawodowe, łącząc naukę języka z szerszymi potrzebami w zakresie integracji i zatrudnienia.

Ponadto Centra Kształcenia Ustawicznego mogą funkcjonować na poziomie gminnym, oferując nieformalne możliwości edukacji dorosłych, w tym naukę języka greckiego dla migrantów. Te lokalne instytucje są szczególnie cenne, ponieważ zbliżają możliwości edukacyjne do miejsc zamieszkania uchodźców i migrantów oraz integrują naukę języków z innymi formami edukacji dorosłych, uczestnictwem społecznym i uczeniem się przez całe życie.

Wsparcie językowe odgrywa kluczową rolę dla dzieci uchodźców i migrantów uczęszczających do greckiego systemu szkół publicznych. W szkołach podstawowych i średnich klasy zerowe w ramach Stref Priorytetowych Edukacji (ZEP) oferują ukierunkowane wsparcie uczniom, którzy nie opanowali języka greckiego w wystarczającym stopniu. Ich celem jest ułatwienie nauki greckiego jako drugiego języka, wspieranie uczestnictwa uczniów w programie nauczania oraz przyczynianie się do ich sprawniejszej integracji edukacyjnej i społecznej. Instytut Polityki Edukacyjnej zapewnia dedykowane programy nauczania języka greckiego w klasach zerowych ZEP zarówno w szkołach podstawowych, jak i średnich. Działania te są szczególnie istotne dla rodzin uchodźców, ponieważ udany udział dzieci w edukacji może wspierać nie tylko ich własną integrację językową i społeczną, ale także szerszą integrację rodziny. Szkoły mogą stać się kluczowymi punktami łącznikowymi między rodzinami uchodźców, edukatorami, instytucjami publicznymi oraz lokalnymi społecznościami.

Ogólnie rzecz biorąc, nauka języka greckiego nie powinna być postrzegana jedynie jako przedmiot akademicki. Dzięki programom miejskim, Centrom Integracji Migrantów, Ośrodkom Kształcenia Ustawicznego oraz klasom wstępnym (ZEP) w szkołach, edukacja językowa może stać się praktycznym narzędziem integracji edukacyjnej, niezależności, pewności siebie, zatrudnienia oraz aktywnego uczestnictwa w greckim społeczeństwie.

Wsparcie prawne lub administracyjne.

Grecka Służba Azylowa jest odpowiednim organem krajowym odpowiedzialnym za procedury azylowe. Wnioskodawcy potrzebują wiarygodnych informacji dotyczących swojego wniosku, dokumentacji, nominacji, praw oraz obowiązków. Ministerstwo Migracji i Azylu prowadzi także Biuro Pomocy Integracyjnej, które zapewnia...

Organizacje oferujące pomoc prawną oraz specjalistyczne wsparcie mogą dostarczyć dodatkową pomoc osobom zmagającym się z złożonymi kwestiami prawnymi lub administracyjnymi.

Edukatorzy powinni wspierać uczniów w identyfikacji wiarygodnych źródeł informacji oraz w zrozumieniu podstawowych procedur administracyjnych, jednocześnie zachowując wyraźne granice zawodowe. Interpretacje prawne, odwołania od decyzji o azylu oraz inne specjalistyczne sprawy powinny być kierowane do wykwalifikowanych służb prawnych. Jest to ściśle zgodne z założeniami greckiego projektu RefuLearn, który podkreśla znaczenie ochrony, mechanizmów kierowania, mediacji międzykulturowej oraz granic zawodowych.

Wsparcie dla lokalnej społeczności

Udział społeczności jest kluczowy dla rozwijania relacji społecznych, praktykowania języka greckiego oraz budowania poczucia przynależności. Centra Integracji Migrantów mają na celu wspieranie integracji społecznej, tworzenie sieci kontaktów, współpracę ze stowarzyszeniami migrantów i uchodźców oraz innymi organizacjami, a także promowanie działań międzykulturowych i dostępu do lokalnych możliwości.

Władze miejskie, organizacje pozarządowe, organizacje społeczne, grupy kulturalne, inicjatywy wolontariackie oraz placówki edukacyjne mogą dodatkowo wspierać uczestnictwo poprzez kursy językowe, wydarzenia kulturalne, mentoring, wolontariat, projekty społeczne oraz inne formy interakcji.

Dla edukatorów dorosłych integracja nauki w klasie z doświadczeniami lokalnej społeczności może być niezwykle wartościowa. Umożliwia to uczniom praktykowanie komunikacji w rzeczywistych sytuacjach, rozwijanie sieci społecznych oraz stopniowe budowanie pewności siebie w samodzielnym uczestnictwie w greckim społeczeństwie.

3.3.4 Zidentyfikowane kluczowe wyzwania

Wyniki projektu RefuLearn dotyczące Grecji ujawniają szereg powiązanych barier w obszarze edukacji, dostępu do usług oraz aktywnego uczestnictwa społecznego. Język pozostaje jednym z najistotniejszych wyzwań. Ograniczona znajomość języka greckiego może wpływać na zatrudnienie, komunikację z instytucjami publicznymi, dostęp do opieki zdrowotnej oraz codzienne interakcje, jednocześnie obniżając pewność siebie i zwiększając ryzyko izolacji społecznej. Nauka języka greckiego została zatem uznana za kluczowy element wstępu do edukacji oraz istotny aspekt uczestnictwa.

Współpracując z różnymi instytucjami, nawigacja po właściwej ścieżce może być trudna, nawet tam, gdzie istnieją formalne prawa, bez jasnych informacji, wsparcia językowego lub wskazówek.

Greckie wyniki badań szczególnie podkreślają znaczenie stresu psychospołecznego, trudności w transporcie, dyskryminacji oraz niestabilności zatrudnienia. Te kwestie mogą bezpośrednio wpływać na uczestnictwo w edukacji. Uczniowie mogą opuszczać zajęcia z powodu obowiązków zawodowych, odległości, trudności w transporcie, spotkań administracyjnych, presji mieszkaniowej lub finansowej, problemów zdrowotnych czy stresu emocjonalnego. Nieregularne uczestnictwo nie powinno zatem być automatycznie interpretowane jako brak motywacji.

Kolejnym wyzwaniem jest uznawanie oraz efektywne wykorzystanie wcześniejszego wykształcenia i doświadczenia zawodowego. Uchodźcy mogą dysponować kwalifikacjami i umiejętnościami nabytymi przed przesiedleniem, jednak napotykają trudności w powiązaniu tych kompetencji z odpowiednimi możliwościami zawodowymi lub zatrudnieniem w Grecji. Wyniki projektu podkreślają zatem silniejsze powiązania między edukacją grecką, ścieżkami kariery, zatrudnieniem a uznawaniem wcześniejszej nauki.

Dostęp cyfrowy stwarza zarówno możliwości, jak i wyzwania. Smartfony oraz zasoby online mogą zwiększyć dostępność nauki i informacji, jednak posiadanie smartfona niekoniecznie oznacza, że uczniowie są w stanie samodzielnie korzystać z formularzy online, składać dokumenty, korzystać z publicznych usług elektronicznych czy platform edukacyjnych. W związku z tym wnioski z projektu RefuLearn zalecają praktyczne wsparcie w zakresie umiejętności cyfrowych, a także korzystanie z przyjaznych dla urządzeń mobilnych, prostych i dostępnych zasobów cyfrowych.

Wreszcie, na uczestnictwo społeczne mogą wpływać izolacja, ograniczony kontakt z lokalnymi mieszkańcami oraz doświadczenia dyskryminacji. Skuteczna integracja wymaga zatem nie tylko dostępu do usług formalnych, ale także możliwości budowania relacji, aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym oraz poczucia szacunku i akceptacji w szerszym społeczeństwie.

3.3.5 Praktyczne zalecenia dla edukatorów i organizacji

Edukatorzy oraz organizacje współpracujące z osobami ubiegającymi się o azyl i uchodźcami w Grecji powinni mieć na uwadze, że integracja to proces stopniowy, a zaangażowanie osób uczących się w edukację jest ściśle związane z ich ogólnymi warunkami życia. Na proces uczenia się mogą wpływać: zatrudnienie, zakwaterowanie, procedury administracyjne, obowiązki rodzinne, transport, zdrowie oraz dobrostan psychospołeczny.

Informacje powinny być prezentowane w jasnym i przystępnym języku, a tam, gdzie to możliwe, wspierane materiałami wizualnymi, wielojęzycznymi lub tłumaczonymi. Nauczyciele nie powinni zakładać, że uczniowie mają znajomość greckiego systemu administracyjnego ani wiedzą, które instytucje odpowiadają za poszczególne usługi. Nauka powinna być praktyczna i ściśle związana z codziennym życiem. Edukacja grekojęzyczna może obejmować komunikację z pracodawcami oraz pracownikami służby zdrowia, rozumienie podstawowych dokumentów, wypełnianie formularzy, korzystanie z transportu publicznego oraz interakcje z władzami publicznymi. Działania oparte na doświadczeniu, projektach i scenariuszach mogą uczynić naukę bardziej istotną i zwiększyć pewność siebie uczniów. Odkrycia greckie szczególnie wspierają praktyczne, zróżnicowane i oparte na zaufaniu podejścia edukacyjne. Nauczyciele powinni również uznawać i rozwijać wcześniejszą wiedzę, kwalifikacje oraz doświadczenie zawodowe uczniów. W odpowiednich przypadkach uczniowie powinni być kierowani na szkolenia zawodowe, doradztwo zawodowe oraz ścieżki uznawania wcześniejszej nauki, zamiast być traktowani tak, jakby zaczynali naukę od podstaw.

Bezpieczne, pełne szacunku i inkluzywne środowisko edukacyjne jest niezbędne. Nauczyciele powinni być wrażliwi na stres psychospołeczny oraz doświadczenia dyskryminacji, unikając przyjmowania ról psychologa, prawnika czy pracownika socjalnego. Szczególnie istotne są wyraźne granice zawodowe oraz ustalone ścieżki kierowania do wykwalifikowanych służb prawnych, psychologicznych, socjalnych, opieki zdrowotnej i zatrudnienia. Dostęp do tłumaczy i mediatorów kulturowych może dodatkowo usprawnić komunikację i wsparcie. Organizacja nauczania powinna być również elastyczna. Uczniowie mogą być zmuszeni do przerywania lub tymczasowego ograniczenia swojego udziału z powodu zatrudnienia, obowiązków rodzinnych, procedur prawnych lub innych okoliczności. Możliwość nadrobienia zaległości, powrotu do nauki oraz uzyskania uznania za częściowe osiągnięcia może ograniczyć niepotrzebne wykluczenie.

Wreszcie, edukatorzy oraz organizacje powinny promować aktywne uczestnictwo zamiast zależności. Uczących się należy zachęcać do wykorzystywania posiadanych umiejętności, wyrażania swoich poglądów, angażowania się w podejmowanie decyzji w ramach zajęć edukacyjnych, uczestnictwa w wolontariacie oraz inicjatywach społecznych, a także nawiązywania kontaktów z lokalnymi mieszkańcami. Współpraca pomiędzy organizacjami edukacji dorosłych, gminami, Centrami Integracji Migrantów, organizacjami pozarządowymi, służbami zatrudnienia, pracownikami socjalnymi, psychologami, doradcami prawnymi oraz organizacjami społecznymi może stworzyć silniejsze i bardziej zrównoważone ścieżki prowadzące do niezależności oraz włączenia społecznego.

Ogólnie rzecz biorąc, kontekst grecki wskazuje, że edukacja dorosłych jest najskuteczniejsza, gdy jest związana z nauką języków, zatrudnieniem, umiejętnościami cyfrowymi, dostępem do usług oraz wartościowym uczestnictwem w życiu społecznym. Edukacja może zatem pełnić nie tylko rolę możliwości uczenia się, ale także stanowić pomost między uchodźcami a instytucjami, sieciami i społecznościami wspierającymi ich długoterminową integrację w Grecji.

Potrzeby osób starających się o azyl oraz uchodźców

4.1 Przybycie i podstawowe potrzeby adaptacyjne

Potrzeby informacyjne w początkowych fazach adaptacji

Jedną z kluczowych potrzeb jest dostęp do klarownych, wiarygodnych i zrozumiałych informacji. W pierwszych dniach i tygodniach po przyjeździe osoby ubiegające się o azyl oraz uchodźcy muszą podejmować decyzje w wielu praktycznych sprawach, często nie znając zasad funkcjonowania krajowego systemu. Do najważniejszych kwestii należą bezpieczeństwo, zakwaterowanie, status prawny, dochody, opieka zdrowotna, rejestracja dzieci w szkołach, zatrudnienie oraz komunikacja z instytucjami publicznymi. Na przykład wyniki badań przeprowadzonych w Polsce wskazują, że osoby posiadające krewnych, przyjaciół lub inne zaufane kontakty były generalnie lepiej przygotowane do radzenia sobie z procedurami wstępnymi, podczas gdy osoby nieposiadające takich sieci kontaktów doświadczały większej niepewności i izolacji.

Informacje powinny być przekazywane jak najwcześniej i koncentrować się na aspektach praktycznych. Uchodźcy muszą zrozumieć swój status prawny, prawa i obowiązki, wymagane dokumenty, miejsce rejestracji, dostęp do opieki zdrowotnej i socjalnej, proces zapisywania dzieci do szkoły oraz możliwości uzyskania pomocy w znalezieniu zatrudnienia lub zakwaterowania. Wnioski z projektu RefuLearn szczególnie zalecają jasne zasady dotyczące pierwszego przyjazdu oraz pierwszych tygodni pobytu, obejmujące status prawny, dokumenty, zakwaterowanie, zatrudnienie, opiekę zdrowotną, edukację, usługi publiczne oraz wiarygodne źródła wsparcia.

Samo udostępnienie informacji nie wystarczy, jeśli są one trudne do zrozumienia lub wykorzystania. Informacje mogą być dostępne za pośrednictwem instytucji publicznych, oficjalnych stron internetowych, organizacji pozarządowych, szkół, mediów społecznościowych, znajomych oraz innych uchodźców, jednak posiadanie wielu różnych źródeł może samo w sobie stanowić problem. Informacje mogą być nieaktualne, niespójne, zbyt formalne lub dostępne jedynie w języku kraju przyjmującego. Uchodźcy potrzebują zatem scentralizowanych, wielojęzycznych i zrozumiałych informacji, wzbogaconych o praktyczne przykłady, krótkie listy kontrolne oraz wyjaśnienia krok po kroku. Muszą również wiedzieć, skąd pochodzą informacje i czy można im zaufać.

Jest to szczególnie istotne w kontekście prawnym i administracyjnym. Nieformalne porady od przyjaciół, krewnych lub innych uchodźców mogą być pomocne w codziennej orientacji, jednak nie powinny zastępować profesjonalnych konsultacji dotyczących procedur prawnych, umów o pracę, instytucji publicznych ani spraw związanych z azylem. Wyraźne ścieżki kierujące do wykwalifikowanych specjalistów stanowią zatem kluczowy element efektywnego przekazywania informacji.

Orientacja praktyczna oraz wsparcie językowe

Osoby ubiegające się o azyl oraz uchodźcy potrzebują również praktycznej orientacji, która umożliwi im zrozumienie codziennego życia w kraju przyjmującym. Obejmuje to naukę komunikacji z urzędami, korzystania z transportu publicznego, umawiania wizyt lekarskich, interakcji ze szkołami, poszukiwania pracy, rozumienia umów, znajdowania zakwaterowania oraz radzenia sobie w typowych sytuacjach dnia codziennego. Raport RefuLearn zatem popiera zastosowanie orientacji opartej na praktyce i zadaniach, zamiast polegania głównie na informacjach teoretycznych.

Nauka języka kraju przyjmującego stanowi kluczowy element tego procesu. W Polsce, Turcji i Grecji znajomość języka uznawana jest za główny czynnik wpływający na dostęp do informacji, zatrudnienia, edukacji, opieki zdrowotnej, usług publicznych oraz uczestnictwa w życiu społecznym. Nauka języka nie powinna być zatem postrzegana wyłącznie jako cel edukacyjny. Jest to praktyczne narzędzie, które umożliwia ludziom stawanie się bardziej niezależnymi, bezpośrednią komunikację z instytucjami i pracodawcami, zrozumienie dokumentów, wsparcie dla swoich dzieci oraz pewniejsze uczestnictwo w życiu społeczności.

Ćwiczenia językowe i orientacyjne są szczególnie wartościowe, gdy są związane z autentycznymi sytuacjami. Przykłady obejmują wypełnianie formularzy, czytanie dokumentów urzędowych, rozumienie ogłoszeń o pracę, przygotowywanie CV, ćwiczenie rozmów w miejscu pracy, komunikację podczas wizyty lekarskiej oraz proszenie o informacje w urzędzie. Takie podejście rozwija jednocześnie umiejętności językowe, wiedzę praktyczną oraz pewność siebie.

Wsparcie osobiste i indywidualne

Kolejnym istotnym wnioskiem jest to, że informacje oraz zasoby cyfrowe nie mogą zastąpić wsparcia ludzkiego. Uchodźcy i osoby ubiegające się o azyl tworzą niezwykle zróżnicowaną grupę. Różnią się wiekiem, wykształceniem, umiejętnościami czytania i pisania, doświadczeniem zawodowym, znajomością języków, umiejętnościami cyfrowymi, obowiązkami rodzinnymi oraz długością stażu.

pobytu w kraju goszczącym. Ich wcześniejsza i obecna sytuacja mogą się znacznie różnić. W związku z tym zharmonizowane podejście nie jest w stanie w wystarczającym stopniu zaspokoić potrzeb wszystkich.

Wyniki z Grecji szczególnie podkreślają znaczenie indywidualnej oceny podstawowych potrzeb. Wczesna orientacja powinna identyfikować specyficzną sytuację każdej osoby oraz zapewniać jej dostęp do odpowiednich informacji i usług dotyczących statusu prawnego, mieszkania, zatrudnienia, potrzeb rodzinnych, świadczeń, edukacji oraz innych form wsparcia.

Zaufani specjaliści oraz organizacje mogą odegrać kluczową rolę w tym procesie. Edukatorzy dorosłych, pracownicy socjalni, mediatorzy kulturowi, doradcy prawni, psychologowie, doradcy zawodowi, organizacje pozarządowe oraz organizacje społeczne mogą wspierać nowoprzybyłych w zrozumieniu informacji, identyfikacji odpowiednich usług oraz rozwiązywaniu praktycznych problemów. W związku z tym raport podkreśla znaczenie skoordynowanych systemów skierowań, które łączą placówki edukacyjne z gminami, szkołami, służbami zatrudnienia, opieki zdrowotnej, socjalnymi, wsparciem prawnym oraz innymi wyspecjalizowanymi organizacjami.

Wsparcie psychologiczne i społeczne powinno być traktowane jako kluczowy element procesu adaptacji. Uchodźcy mogą zmagać się z stresem, niepewnością, samotnością oraz izolacją społeczną, a niestabilność mieszkaniowa, niepewność prawna, trudności w znalezieniu zatrudnienia oraz obowiązki rodzinne mogą generować dodatkową presję. Systemy wsparcia powinny zatem uwzględniać nie tylko potrzeby administracyjne i edukacyjne, ale także zapewniać bezpieczeństwo emocjonalne oraz dobrostan psychospołeczny.

Informacje cyfrowe zintegrowane z osobistym doradztwem

Zasoby cyfrowe mogą zwiększyć dostępność informacji oraz możliwości uczenia się, szczególnie dla osób pracujących, opiekujących się dziećmi, mieszkających z dala od dostawców usług lub wielokrotnie powracających do informacji. Smartfony, aplikacje tłumaczeniowe, komunikatory, internetowe zasoby edukacyjne oraz oficjalne strony internetowe są już powszechnie wykorzystywane przez uchodźców. Niemniej jednak dostęp do cyfrowych zasobów nie jest równy. Niektóre osoby borykają się z ograniczonymi umiejętnościami cyfrowymi, niestabilnymi połączeniami internetowymi, korzystają ze wspólnych urządzeń lub mają ograniczony dostęp do komputerów.

Z tego powodu informacje cyfrowe powinny być dostosowane do urządzeń mobilnych, wielojęzyczne, wizualnie przejrzyste i łatwe w nawigacji. Materiały powinny być stosunkowo krótkie i, w miarę możliwości, dostępne do pobrania, wydruku lub offline. Niemniej jednak wyniki projektu RefuLearn jednoznacznie wskazują na podejście mieszane: narzędzia cyfrowe powinny uzupełniać, a nie zastępować nauczycieli, specjalistów oraz osobiste doradztwo.

Wsparcie autonomii i aktywności społecznej

Ostatecznie celem informacji, orientacji i wsparcia powinno być wspieranie osób ubiegających się o azyl oraz uchodźców w procesie stopniowego usamodzielniania się. Skuteczna adaptacja oznacza dostęp do usług, komunikację z instytucjami, możliwość znalezienia edukacji i zatrudnienia oraz podejmowanie świadomych decyzji bez ciągłej zależności od innych.

Sieci społeczne oraz zaangażowanie społeczności mogą znacząco wspierać ten proces. Mentoring rówieśniczy jest szczególnie cenny, ponieważ uchodźcy, którzy zdobyli doświadczenie w kraju przyjmującym, mogą pomóc nowoprzybyłym zrozumieć codzienne procedury oraz zredukować poczucie izolacji. Działania społeczne, wolontariat, szkoły, miejsca pracy i lokalne organizacje mogą również stwarzać możliwości interakcji z lokalną ludnością, przyczyniając się do budowania pewności siebie i poczucia przynależności. Raport podkreśla znaczenie wsparcia rówieśniczego i społecznościowego, praktycznego ukierunkowania oraz współpracy z lokalnymi instytucjami jako kluczowych elementów skutecznego podejścia do integracji.

Ogólnie rzecz biorąc, osoby ubiegające się o azyl oraz uchodźcy wymagają zintegrowanego systemu wsparcia, a nie odizolowanych form pomocy. Przejrzyste informacje w wielu językach, praktyczne szkolenie wstępne po przyjeździe, nauka języka kraju przyjmującego, profesjonalne doradztwo, wsparcie psychologiczne i społeczne, dostępne zasoby cyfrowe oraz możliwości uczestnictwa w życiu społecznym powinny się wzajemnie uzupełniać. Wsparcie powinno również pozostać elastyczne, ponieważ adaptacja nie jest procesem liniowym, a potrzeby ludzi zmieniają się w czasie.

Wyniki projektu RefuLearn sugerują, że skuteczne wsparcie powinno być praktyczne, dostępne, elastyczne oraz ściśle związane z rzeczywistymi potrzebami integracyjnymi. Informacje powinny wyjaśniać nie tylko, jakie prawa i usługi są dostępne, ale także jak z nich skorzystać, jakie kroki należy podjąć oraz gdzie można uzyskać rzetelną pomoc. Połączenie takich informacji z poradnictwem, nauką języka, orientacją praktyczną oraz skoordynowanym skierowaniem może pomóc uchodźcom i osobom ubiegającym się o azyl w rozwijaniu większej niezależności, pewności siebie oraz aktywnego uczestnictwa w życiu nowych społeczności.

4.2 Dostęp do informacji i prawa

Jedną z najistotniejszych barier strukturalnych, które uniemożliwiają uchodźcom oraz osobom ubiegającym się o azyl zbudowanie niezależnego życia, aktywne uczestnictwo w społeczeństwie oraz poczucie bezpieczeństwa w nowym kraju przyjmującym, jest brak informacji na temat podstawowych praw, obowiązków, instytucji oraz procedur urzędowych. Dane z Polski, Grecji i Turcji wskazują, że uchodźcy doświadczają intensywnej presji praktycznej, głębokiego lęku oraz poczucia niepewności w początkowym okresie przybycia, co jest bezpośrednio związane z niepewnością dotyczącą procedur prawnych i przysługujących im praw.

Poniżej szczegółowo przedstawiono podstawowe potrzeby uchodźców dotyczące zrozumienia ich praw, obowiązków, instytucji oraz procedur w kontekście ogólnych i specyficznych dla danego kraju ustaleń wynikających z badań krajowych:

Potrzeby dotyczące zrozumienia fundamentalnych praw i obowiązków.

Badania przeprowadzone we wszystkich trzech krajach wskazują, że uchodźcy zazwyczaj dysponują jedynie „częściową” lub „niewystarczającą” wiedzą na temat swoich praw i obowiązków prawnych.

Sprzeczność między „wiedzą konceptualną” a „niepewnością praktyczną” w Polsce: Wielu uczestników zna podstawowe terminy prawne, takie jak PESEL (numer identyfikacyjny), ochrona czasowa, azyl, zezwolenia na pracę czy dostęp do szkół. Niemniej jednak, nie do końca rozumieją, co te prawa oznaczają w praktyce, jakie konkretne kroki należy podjąć, aby z nich skorzystać, ani co ich czeka na kolejnym etapie. Niepewność dotycząca czasu trwania procedur urzędowych wywołuje u uchodźców głębokie poczucie niepewności.

Całkowity brak informacji oraz zamieszanie na wczesnym etapie w Grecji: Wszyscy uchodźcy uczestniczący w badaniu stwierdzili, że nie posiadali żadnych informacji lub mieli jedynie bardzo ograniczone informacje na temat swojego statusu prawnego i praw po przybyciu do kraju. Chociaż uczestnicy zauważyli, że oficjalne mechanizmy wsparcia, takie jak program HELIOS+, pomogły im w niektórych kwestiach, podkreślili, że nadal nie byli w stanie w pełni zrozumieć wielu procedur z powodu złożoności ram prawnych.

Postrzeganie równości i statusu w Turcji: Podczas gdy niektórzy uchodźcy w Turcji twierdzą, że mają dobrą znajomość swoich praw i statusu, inni wskazują, że znają swoje prawa jedynie „w ograniczonym zakresie” lub wyrażają przekonanie, że nie czują się na równi z lokalnymi obywatelami pod względem prawnym i społecznym.

Oprócz formalnych przepisów, uchodźcy muszą również zaznajomić się z obowiązkami, normami społecznymi oraz zasadami codziennego życia w kraju przyjmującym. Program edukacji społecznej i życiowej (SUYE) w Turcji stanowi udany przykład zaspokojenia tej potrzeby – zamiast skupiać się wyłącznie na nauce języka, uchodźcy otrzymują bezpośrednie informacje na temat takich zagadnień, jak ramy prawne, relacje sąsiedzkie oraz zasady życia codziennego.

2. Instytucje zarządzające oraz procedury biurokratyczne

Zarządzanie relacjami z instytucjami urzędowymi stanowi kluczowy element w dążeniu uchodźców do osiągnięcia codziennej niezależności. Niemniej jednak, uchodźcy napotykają na następujące istotne przeszkody w procedurach biurokratycznych:

Bariery językowe i komunikacyjne: Pracownicy instytucji nie posługują się językami obcymi, a oficjalne dokumenty oraz formularze wniosków są dostępne wyłącznie w języku kraju przyjmującego, co sprawia, że uchodźcy są całkowicie uzależnieni od pomocy innych osób lub tłumaczy. W Grecji brak możliwości korzystania z oficjalnych stron internetowych (gov.gr) z powodu bariery językowej, natomiast w Polsce nadmiar informacji w połączeniu z niedostatkami znajomości języka zakłóca procesy biurokratyczne.

Uznawanie dyplomów i kwalifikacji zawodowych: Powolne tempo oraz trudności biurokratyczne w procesie uznawania równoważności dyplomów i certyfikatów zawodowych w Turcji, Polsce i Grecji powodują, że wysoko wykształceni uchodźcy (lekarze, nauczyciele itp.) są zmuszeni do pracy na stanowiskach niewymagających kwalifikacji lub podejmują się nieformalnego zatrudnienia.

Złożona infrastruktura cyfrowa oraz e-administracja: Procesy dochodzenia praw i monitorowania procedur są obecnie w znacznym stopniu zdigitalizowane. Niemniej jednak, ograniczony dostęp uchodźców do komputerów, ich dominujące uzależnienie od smartfonów, niski poziom kompetencji cyfrowych, trudności w odzyskiwaniu haseł i kont oraz skomplikowane formularze online prowadzą do paraliżu procedur urzędowych.

Uchodźcy, poszukując informacji, często stają przed dylematem wyboru pomiędzy kanałami oficjalnymi a własnym kręgiem towarzyskim.

Potrzeba zaufania instytucjonalnego: W Turcji Prezydium Zarządzania Migracją oraz oficjalne strony internetowe rządowe są postrzegane przez uchodźców jako najbardziej wiarygodne źródła informacji. Podobnie program HELIOS+ w Grecji oraz urzędy miejskie i instytucje publiczne w Polsce stanowią preferowane źródła weryfikacji prawnej.

Nieformalne źródła informacji i zagrożenia: Z uwagi na to, że oficjalne instytucje często działają powoli lub nie zapewniają wsparcia językowego, uchodźcy zwracają się do przyjaciół, rodaków, rówieśników lub grup w mediach społecznościowych w celu uzyskania szybkiego dostępu do informacji. Choć ułatwia to życie uchodźcom, prowadzi również do rozpowszechniania nieaktualnych, niespójnych, niedokładnych lub nadmiernie formalnie sformułowanych informacji, co naraża uchodźców na ryzyko, takie jak oszustwa lub niebezpieczne warunki zakwaterowania i pracy. Wyniki badań w Polsce szczególnie podkreślają, że nieformalne doradztwo ze strony rówieśników jest zdecydowanie niewystarczające w przypadku umów o pracę, umów najmu, procedur azytowych oraz kontaktów z instytucjami publicznymi, a wsparcie zawodowe i prawne jest w tych przypadkach niezbędne.

Rozwiązania konieczne do ułatwienia dostępu do informacji i praw.

Zgodnie z ocenami edukatorów, organizacji oraz uchodźców zawartymi w raportach krajowych, niezbędne jest pilne podjęcie następujących praktycznych działań, aby podstawowe prawa i procedury stały się jasne:

Plany działania oraz listy kontrolne na pierwszy krok: Uchodźcy potrzebują praktycznych, prostych i szczegółowych przewodników opracowanych w ich językach ojczystych, które wskażą im, co zrobić po przybyciu do kraju oraz jakie dokumenty przygotować.

Platformy cyfrowe multimedialne i przyjazne dla urządzeń mobilnych: Zaleca się, aby portale edukacyjne i informacyjne, takie jak Moodle, unikały złożonych bloków tekstu, a zamiast tego były dostosowane do smartfonów, działały przy niskiej przepustowości, zawierały nagrania audio oraz krótkie materiały wideo, a także obsługiwały języki ojczyste uchodźców, takie jak arabski, perski i ukraiński.

Podejście hybrydowe (infrastruktura cyfrowa + wsparcie ludzkie): Rozwiązania cyfrowe nie powinny nigdy zastępować interakcji międzyludzkich. Informacje dostępne online muszą być zawsze wspierane przez mediatorów kulturowych, pracowników socjalnych, mentorów rówieśniczych oraz specjalistyczne linie telefoniczne wsparcia. Badania wykazały, że modele mentoringu rówieśniczego przyspieszają adaptację uchodźców do systemu o około 50%.

Zintegrowana polityka integracyjna: Zamiast krótkoterminowych projektów pomocy doraźnej, konieczne jest wdrożenie modeli „jednego okienka” lub skoordynowanych mechanizmów kierowania, które obejmą edukację językową, informacje o prawach, doradztwo zawodowe, uznawanie dyplomów, wsparcie w opiece nad dziećmi (żłobki) oraz pomoc w transporcie.

4.3 Potrzeby edukacyjne i kształceniowe

Wyniki badań krajowych przeprowadzonych w Polsce, Grecji i Turcji ukazują złożony obraz barier oraz pilnych potrzeb, z jakimi zmagają się uchodźcy i osoby ubiegające się o azyl w obszarze edukacji dorosłych, nauki języków obcych, uznawania wcześniejszego wykształcenia, dostępu do kursów oraz motywacji do nauki. Mimo że edukacja dorosłych jest postrzegana jako jedno z kluczowych narzędzi wspierających uchodźców w osiąganiu niezależności w nowym życiu, uczestnictwo w edukacji jest znacząco utrudnione przez bariery praktyczne, strukturalne i pedagogiczne.

Dla uchodźców uczestniczących w badaniu, nauka języka kraju przyjmującego stanowi kluczowy element umożliwiający osiągnięcie akceptacji społecznej, niezależności w codziennym życiu oraz umiejętności samodzielnego radzenia sobie z procedurami biurokratycznymi. Niemniej jednak uchodźcy oraz edukatorzy zidentyfikowali kilka istotnych barier, które utrudniają naukę języka:

- Znaczne różnice w poziomie znajomości języka w klasach (klasy spolaryzowane): Nauczyciele w Turcji, Grecji i Polsce zgłaszali, że uczniowie-uchodźcy w tej samej klasie często posiadają bardzo zróżnicowane wykształcenie oraz umiejętności językowe. Osoby bez formalnego wykształcenia lub z ograniczonymi umiejętnościami czytania i pisania mogą uczęszczać na te same zajęcia co absolwenci uniwersytetów, w tym lekarze i nauczyciele. To prowadzi do tego, że uniwersalne metody nauczania okazują się nieskuteczne i stwarzają poważne problemy w zarządzaniu klasą.

- Wyzwania pedagogiczne i językowe: Różnice w alfabetach oraz systemach pisma mogą stanowić istotne przeszkody w procesie nabywania umiejętności czytania i pisania. Uchodźcy zwracają również uwagę na złożone struktury gramatyczne, trudności w wymowie, słabo zorganizowane lub niewystarczająco uporządkowane materiały dydaktyczne oraz ograniczone możliwości praktykowania języka z rodzimymi użytkownikami w codziennym życiu.

- Niedobór czasu i codzienne zobowiązania: Liczne obowiązki dorosłych uchodźców —

W tym obowiązki domowe, godziny pracy, opieka nad dziećmi oraz wyzwania związane z adaptacją do nowego otoczenia – utrudniają znalezienie wystarczającej ilości czasu na naukę języka. Zmęczenie oraz niedobór czasu bezpośrednio wpływają na jakość i ciągłość nauki.

Potrzeby: Edukacja językowa powinna skupiać się mniej na teoriach, a bardziej na praktycznych i wizualnych metodach, wykorzystujących autentyczne materiały, odgrywanie ról (np. umawianie wizyty lekarskiej lub uczestnictwo w rozmowie kwalifikacyjnej) oraz scenariusze z życia codziennego. Dodatkowo, przed rozpoczęciem kursów, należy przeprowadzić ocenę diagnostyczną, a następnie wdrożyć elastyczne, modułowe programy nauczania, dostosowane do poziomu zaawansowania uczestników.

Niemожność przeniesienia przez uchodźców z wysokim wykształceniem ich kwalifikacji oraz doświadczenia zawodowego do kraju przyjmującego stanowi jedno z najpoważniejszych utrudnień strukturalnych w procesie integracji.

- **Zatrudnienie nieformalne i utrata kwalifikacji:** Dane z Turcji, Polski i Grecji wskazują, że brak uznawania kwalifikacji edukacyjnych oraz umiejętności zawodowych uchodźców może prowadzić do podejmowania przez nich nisko wykwalifikowanej, niestabilnej i nieformalnej pracy. Opóźnienia w aktualizacji dokumentów tożsamości oraz skomplikowane procedury administracyjne mogą dodatkowo utrudniać ten proces.

- **Niedobór instytucjonalnych mechanizmów pomostowych:** Edukatorzy zwrócili uwagę na brak spójnej i ciągłej ścieżki łączącej edukację językową, uznawanie wcześniejszych umiejętności, kształcenie zawodowe oraz możliwości odbywania praktyk zawodowych.

Potrzeby: Aby przyspieszyć integrację umiejętności zawodowych uchodźców w gospodarce oraz zredukować nieformalne zatrudnienie, konieczne jest opracowanie szybkich, dostępnych i przyjaznych dla użytkownika systemów kwalifikacji oraz uznawania kwalifikacji.

Uchodźcy stają przed przeszkodami zarówno w rejestracji do programów edukacyjnych dla dorosłych, jak i w regularnym uczestnictwie w nich. Wiele z tych przeszkód wynika z okoliczności pozaszkolnych.

- **Obowiązki opiekuńcze i warunki pracy:** W przypadku kobiet-uchodźczyń, szczególnie, obowiązki związane z opieką nad dziećmi mogą znacznie utrudnić, a nawet uniemożliwić uczestnictwo w kursach. W przypadku mężczyzn i pracujących dorosłych, praca zmianowa oraz nieregularne godziny pracy często kolidują z harmonogramem zajęć.

Barierę transportowe i infrastrukturalne: Odległość do ośrodków szkoleniowych, koszty transportu oraz ograniczone możliwości edukacyjne poza dużymi obszarami miejskimi ograniczają dostęp. Dodatkowo, niewystarczający dostęp do komputerów i internetu uniemożliwia uchodźcom pełne wykorzystanie możliwości nauki cyfrowej.

Potrzeby: W celu zwiększenia frekwencji, kursy powinny oferować wsparcie w zakresie opieki nad dziećmi, dofinansowanie transportu oraz elastyczny harmonogram zajęć, gdy tylko jest to możliwe. Organizacja kursów na poziomie lokalnym może również znacząco poprawić dostępność i frekwencję.

Uchodźcy zazwyczaj przejawiają wysoki poziom motywacji do nauki, jednak utrzymanie tej motywacji jest ściśle związane z ich zewnętrznymi warunkami życia.

- **Konflikt między doraźnymi potrzebami przetrwania a edukacją:** Edukatorzy zauważają, że uchodźcom niekoniecznie brakuje motywacji. Często pojawia się głęboki konflikt między „pilnymi potrzebami przetrwania (zakwaterowanie, znalezienie pracy, opłacanie rachunków)” a długoterminowymi celami edukacyjnymi. Osoba doświadczająca niepewności mieszkaniowej lub wątpliwości co do swojego statusu prawnego może napotykać znaczne trudności w skupieniu się na nauce.

- **Trauma i stres psychiczny:** Trauma psychologiczna oraz przewlekły stres wynikające z wojny, przesiedleń i utraty mogą bezpośrednio oddziaływać na motywację uchodźców do nauki, ich zdolność do koncentracji, pamięć oraz pewność siebie.

Potrzeby: Aby utrzymać motywację, edukacja językowa powinna być ściśle związana z możliwościami zatrudnienia, na przykład poprzez model kształcenia dualnego, który łączy naukę języka rano z praktykami w miejscu pracy lub zajęciami praktycznymi po południu. Dodatkowo, konieczne jest wprowadzenie mechanizmów wsparcia psychospołecznego dla nauczycieli oraz metod pedagogicznych uwzględniających traumę uczniów będących uchodźcami, aby przeciwdziałać stresowi i zapobiegać wypaleniu zawodowemu nauczycieli.

Dla uchodźców, którzy nie mają możliwości regularnego uczestnictwa w zajęciach stacjonarnych, narzędzia cyfrowe mogą stanowić elastyczną alternatywę.

- **Rozwiązanie:** Platformy do nauki cyfrowej, takie jak Moodle, powinny być zaprojektowane z myślą o przyjazności dla urządzeń mobilnych, niskiej przepustowości, możliwości pobierania oraz użytkowania offline. Treści powinny być udostępniane w formie krótkich filmów, materiałów audio oraz prostych, praktycznych przewodników, z obsługą językową w językach ojczystych uczniów, tam gdzie to możliwe.

Digitalizacja nigdy nie powinna zastępować bezpośredniej komunikacji oraz wsparcia ze strony innych osób. Skuteczne metody, takie jak mentoring rówieśniczy, mogą wspierać uchodźców w bardziej efektywnej adaptacji do procesów edukacyjnych i integracyjnych, a także potencjalnie znacznie skrócić czas orientacji.

4.4 Wymagania dotyczące włączenia społecznego i aktywnego uczestnictwa

Wnioski z badań przypadków RefuLearn w Polsce, Turcji i Grecji wskazują, że integracja społeczna jest procesem wielowymiarowym, wykraczającym poza dostęp do edukacji, zatrudnienia czy usług publicznych. Uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl potrzebują również możliwości nawiązywania znaczących relacji społecznych, uczestnictwa w życiu lokalnej społeczności, rozwijania poczucia przynależności oraz stopniowego włączania się w aktywne życie społeczeństwa, w którym żyją. Skuteczna integracja wymaga zatem nie tylko praktycznego wsparcia, ale także więzi społecznych, pewności siebie, możliwości uczestnictwa oraz środowisk, w których uchodźcy czują się szanowani, doceniani i zdolni do wnoszenia wkładu.

Jedną z kluczowych potrzeb zidentyfikowanych w krajach partnerskich jest umiejętność komunikacji w języku kraju przyjmującego. Znajomość języka jest ściśle powiązana z uczestnictwem w niemal każdym aspekcie życia codziennego. Umożliwia uchodźcom interakcję z sąsiadami, edukatorami, pracodawcami oraz instytucjami publicznymi, a także uczestnictwo w życiu społecznym i rozwijanie relacji poza najbliższą rodziną czy społecznością językową. Ograniczona znajomość języka może zwiększać zależność od innych, obniżać pewność siebie oraz przyczyniać się do izolacji społecznej. W Grecji język grecki uznano za istotny punkt wyjścia do edukacji, pewności siebie i uczestnictwa, podczas gdy podobne powiązania między kompetencjami językowymi, niezależnością a włączeniem społecznym zidentyfikowano w Polsce i Turcji. Naukę języka należy zatem postrzegać nie tylko jako cel edukacyjny, ale także jako istotną ścieżkę prowadzącą do szerszego uczestnictwa społecznego.

Uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl potrzebują również większych możliwości nawiązywania znaczących interakcji z członkami lokalnych społeczności. Udział w wydarzeniach kulturalnych, kawiarniach językowych, zajęciach sportowych, warsztatach społecznościowych, wolontariacie, inicjatywach mentorskich oraz innych nieformalnych działaniach może przynieść korzyści tym osobom.

Nawiązywanie kontaktów towarzyskich oraz poznawanie lokalnych zwyczajów i życia codziennego. Takie działania stwarzają możliwość praktykowania języka kraju przyjmującego w rzeczywistych sytuacjach, budowania przyjaźni i redukowania dystansu między uchodźcami a społecznościami przyjmującymi. Mogą one również sprzyjać wzajemnemu zrozumieniu, umożliwiając lokalnym mieszkańcom i uchodźcom spotkanie się na równych zasadach, a nie wyłącznie poprzez relacje oparte na pomocy lub świadczeniu usług.

Budowanie sieci społecznych jest szczególnie istotne dla osób, które utraciły więzi rodzinne, zawodowe i społeczne w wyniku przesiedlenia. Nowo przybyli uchodźcy mogą początkowo w dużej mierze polegać na krewnych, przyjaciółach lub członkach własnej społeczności językowej w zakresie informacji i praktycznej pomocy. Te sieci mogą zapewnić niezbędne wsparcie, jednak integracja wymaga również możliwości rozwijania szerszych relacji z lokalnymi mieszkańcami, organizacjami edukacyjnymi, pracodawcami oraz grupami społecznymi. Inicjatywy mentoringowe i wsparcia rówieśniczego mogą być szczególnie cenne, ponieważ uchodźcy, którzy znają już społeczeństwo przyjmujące, mogą wspierać przybyszów, oferując im praktyczne informacje, wskazówki oraz pomoc.

Kolejną istotną potrzebą jest rozwój pewności siebie oraz poczucia sprawczości. Uchodźcy i osoby ubiegające się o azyl nie powinni być postrzegani jedynie jako odbiorcy wsparcia humanitarnego, edukacyjnego czy socjalnego. Wiele z nich wnosi cenne doświadczenie zawodowe, umiejętności praktyczne, wiedzę kulturową oraz mocne strony, które mogą przyczynić się do rozwoju ich nowych społeczności. Inicjatywy edukacyjne i integracyjne powinny zatem oferować uczestnikom możliwość wyrażania swoich poglądów, dzielenia się doświadczeniami, wniesienia pomysłów oraz aktywnego uczestnictwa w podejmowaniu decyzji dotyczących działań, które ich dotyczą. Uznanie uchodźców za aktywnych uczestników może wzmocnić ich pewność siebie oraz pomóc w budowaniu silniejszego poczucia odpowiedzialności i przynależności.

Udział w wolontariacie oraz inicjatywach społecznych może być szczególnie wartościowy w tym kontekście. Wolontariat umożliwia uchodźcom wykorzystanie swoich umiejętności, nawiązywanie relacji, ćwiczenie lokalnego języka oraz widoczne przyczynianie się do rozwoju społeczności. Może również dostarczyć nieformalnych doświadczeń edukacyjnych i pomóc uczestnikom w zapoznaniu się z lokalnymi organizacjami oraz instytucjami. Należy zatem promować aktywność w życiu społecznym jako integralny element szerszego procesu integracji, a nie traktować jej jako opcjonalnej działalności, oderwanej od edukacji.

Wyniki projektu RefuLearn wskazują, że aktywne uczestnictwo może być ograniczone przez bariery praktyczne i strukturalne. Niepewność zatrudnienia, trudności mieszkaniowe, problemy z transportem, obowiązki rodzinne, niepewność administracyjna oraz presja finansowa mogą ograniczać czas i możliwości uczestnictwa. W Grecji szczególnie podkreślono stres psychospołeczny, trudności w transporcie, dyskryminację oraz niestabilność zatrudnienia. W Polsce harmonogramy pracy, opieka nad dziećmi, niepewność mieszkaniowa oraz nierówny dostęp do usług mogą wpływać na uczestnictwo, podczas gdy wyniki z Turcji podkreślają również wpływ zatrudnienia, warunków mieszkaniowych oraz codziennych obowiązków. Ograniczone zaangażowanie w działalność społeczną lub edukacyjną nie powinno być zatem automatycznie interpretowane jako brak motywacji.

Dobrostan psychospołeczny stanowi kluczowy element integracji społecznej. Doświadczenia związane z wysiedleniem, niepewnością, rozłąką z członkami rodziny oraz trudnościami w adaptacji do nowego środowiska mogą wpływać na pewność siebie i chęć uczestnictwa w życiu społecznym. Niektórzy uchodźcy mogą potrzebować czasu na zbudowanie zaufania, zanim aktywnie zaangażują się w działania grupowe lub społeczne. Organizacje edukacyjne powinny zatem tworzyć bezpieczne, pełne szacunku i inkluzywne środowiska, w których uczniowie mogą uczestniczyć we własnym tempie i komunikować się bez obawy przed oceną. W przypadku konieczności skorzystania ze specjalistycznego wsparcia psychologicznego lub społecznego, powinny być dostępne przejrzyste mechanizmy kierowania.

Partycypacja społeczna. Organizacje oraz lokalne instytucje powinny zatem wspierać zrozumienie międzykulturowe i aktywnie kreować środowiska, w których różnorodność jest szanowana. Działania, które jednoczą uchodźców i mieszkańców wokół wspólnych celów, mogą przyczynić się do przełamывania stereotypów oraz budowania bardziej pozytywnych relacji.

Aktywne uczestnictwo wymaga również dostępu do informacji na temat funkcjonowania społeczności oraz życia obywatelskiego. Uchodźcy mogą nie być zaznajomieni z lokalnymi stowarzyszeniami, bibliotekami, organizacjami kulturalnymi, możliwościami wolontariatu, centrami społecznościowymi ani innymi formami zaangażowania. Mogą także dysponować ograniczoną wiedzą na temat działania lokalnych instytucji lub sposobów wyrażania swoich poglądów i uczestniczenia w decyzjach dotyczących ich społeczności. Edukacja dorosłych może zaspokoić tę potrzebę poprzez integrację wiedzy obywatelskiej oraz praktycznych informacji z działaniami edukacyjnymi, a także poprzez bezpośrednie połączenie uczniów z lokalnymi organizacjami i inicjatywami społecznymi.

Edukatorzy osób dorosłych mogą odgrywać kluczową rolę jako animatorzy tych powiązań. Ich zadania mogą wykraczać poza nauczanie w klasie, zachęcając uczniów do angażowania się w działania społeczne, zapoznając ich z lokalnymi zasobami oraz tworząc możliwości uczenia się w grupie i w środowisku rówieśniczym. Nie należy jednak oczekiwać, że edukatorzy będą samodzielnie reagować na każdą potrzebę społeczną, prawną czy psychologiczną. Współpraca z gminami, organizacjami pozarządowymi, pracownikami socjalnymi, służbami zatrudnienia, mediatorami kulturowymi oraz specjalistami jest niezbędna do stworzenia skoordynowanych ścieżek prowadzących do integracji.

Podsumowując, wyniki projektu RefuLearn wskazują, że włączenie społeczne jest najbardziej trwałe, gdy uchodźcy i osoby ubiegające się o azyl mają możliwość nie tylko otrzymania wsparcia, ale także aktywnego uczestnictwa, podejmowania decyzji i wnoszenia wkładu w swoje społeczności. Nauka języków obcych, relacje społeczne, wsparcie rówieśnicze, wolontariat, zaangażowanie społeczne, działania międzykulturowe oraz dostęp do rzetelnych informacji mogą wzmacniać pewność siebie i poczucie przynależności. Równocześnie należy zidentyfikować i rozwiązać problemy związane z barierami praktycznymi, dyskryminacją oraz presją psychospołeczną.

Edukacja dorosłych może stanowić istotny most między nauką indywidualną a szerszym uczestnictwem w życiu społecznym. Tworząc bezpieczne i inkluzywne środowiska edukacyjne, łącząc naukę z codziennym życiem oraz zachęcając uczniów do wykorzystywania posiadanej wiedzy i umiejętności, edukatorzy i organizacje mogą wspierać uchodźców w stopniowym przejściu od adaptacji do aktywnego uczestnictwa. Długoterminowym celem powinno być stworzenie warunków, w których uchodźcy i osoby ubiegające się o azyl będą postrzegani nie tylko jako beneficjenci usług, ale także jako uczniowie, sąsiedzi, pracownicy, wolontariusze oraz aktywni uczestnicy życia społecznego i obywatelskiego społeczności przyjmujących.

4.5 Wymagania dotyczące uczenia się cyfrowego

Edukacja cyfrowa może odegrać kluczową rolę w poprawie dostępu do edukacji dla uchodźców i osób ubiegających się o azyl, zwłaszcza dla dorosłych, których uczestnictwo w kursach stacjonarnych może być utrudnione z powodu zatrudnienia, obowiązków opiekuńczych, trudności w transporcie, niestabilności mieszkaniowej, zobowiązań administracyjnych lub innych codziennych obciążeń. Wyniki projektu RefuLearn z Polski, Turcji i Grecji wskazują, że smartfony oraz zasoby online są już powszechnie wykorzystywane przez uczących się uchodźców. Niemniej jednak, sam dostęp do technologii nie zapewnia efektywnego uczestnictwa w edukacji cyfrowej. Uczący się potrzebują dostępnych urządzeń, odpowiednich formatów nauczania, praktycznych umiejętności cyfrowych oraz stałego wsparcia, aby w pełni wykorzystać możliwości edukacji cyfrowej.

Jedną z kluczowych potrzeb jest dostęp do odpowiednich urządzeń oraz stabilnego połączenia internetowego. Wiele uczniów będących uchodźcami korzysta głównie ze smartfonów, a nie z laptopów czy komputerów stacjonarnych.

Komputery. Smartfony są wartościowe, ponieważ są przenośne, powszechnie używane i oferują natychmiastowy dostęp do informacji, komunikacji oraz zasobów edukacyjnych. Niemniej jednak, realizacja dłuższych ćwiczeń, czytanie złożonych dokumentów, nawigacja po stronach internetowych instytucji publicznych czy przesyłanie plików może być utrudniona na małym ekranie. Niektórzy uczniowie mogą również borykać się z ograniczoną transmisją danych mobilnych, niestabilnym połączeniem internetowym lub brakiem regularnego dostępu do komputera. Programy nauczania cyfrowego powinny zatem unikać założenia, że wszyscy uczniowie dysponują tymi samymi zasobami technologicznymi.

Z tego powodu materiały edukacyjne powinny być projektowane zgodnie z podejściem mobile-first. Platformy oraz zasoby edukacyjne powinny funkcjonować efektywnie na smartfonach, nie wymagając szybkiego internetu ani zaawansowanego sprzętu. Krótkie jednostki edukacyjne, intuicyjne menu, wyraźnie oznaczone przyciski, wizualne instrukcje oraz łatwe do pobrania materiały mogą uczynić edukację cyfrową bardziej dostępną. W miarę możliwości należy unikać dużych plików oraz skomplikowanych struktur stron. Uczniowie powinni również mieć dostęp do niezbędnych zasobów w alternatywnych formatach, gdy połączenie internetowe jest ograniczone.

Wyniki badań przeprowadzonych w Turcji szczególnie podkreślają, że dostęp do nauki jest możliwy „zawsze i wszędzie”, podczas gdy wyniki badań w Polsce akcentują wartość praktycznego nauczania w trybie mieszanym oraz treści Moodle. W Grecji wyniki badań wspierają model mieszany, oparty na wsparciu ludzkim, i podkreślają znaczenie utrzymania alternatyw offline oraz materiałów drukowanych. Wszystkie te wnioski sugerują, że elastyczność powinna być kluczową zasadą w projektowaniu edukacji cyfrowej dla uchodźców i osób ubiegających się o azyl.

Uczniowie mogą zatem potrzebować podstawowego wprowadzenia przed rozpoczęciem samodzielnej nauki online. Może ono obejmować wsparcie w logowaniu, zapamiętywaniu haseł, wyszukiwaniu modułów edukacyjnych, otwieraniu filmów i dokumentów, rozwiązywaniu quizów, przesyłaniu zadań oraz monitorowaniu postępów. Instrukcje powinny być klarowne, wizualne i napisane prostym językiem.

Kolejną istotną potrzebą są wielojęzyczne i dostępne treści. Ograniczona znajomość języka kraju przyjmującego może utrudniać uczniom zrozumienie instrukcji lub samodzielne poruszanie się po platformach cyfrowych. Dlatego, w miarę możliwości, podstawowe instrukcje powinny być dostępne w więcej niż jednym języku lub wzbogacone o objaśnienia wizualne, napisy, dźwięk i ikony. Należy stosować prosty język, nawet jeśli materiały są przeznaczone do nauki języka kraju przyjmującego.

Jednocześnie nauka cyfrowa może wspierać rozwój języka. Krótkie filmy z napisami, ćwiczenia audio, wizualne zadania dotyczące słownictwa oraz interaktywne scenariusze umożliwiają uczniom wielokrotne ćwiczenie we własnym tempie. Uczniowie powinni mieć możliwość powrotu do treści tak często, jak to konieczne, bez presji dostosowywania się do tempa grupy w klasie.

Dodatkowym wyzwaniem jest edukacja cyfrowa. Umiejętność korzystania z WhatsApp, mediów społecznościowych czy podstawowych funkcji smartfona nie powinna być interpretowana jako dowód na posiadanie przez osobę uczącą się wszystkich umiejętności cyfrowych niezbędnych w edukacji, zatrudnieniu lub administracji publicznej. Uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl mogą nadal potrzebować praktycznego wsparcia w zakresie zakładania i korzystania z kont e-mail, zarządzania hasłami, pobierania i przysyłania dokumentów, wypełniania formularzy online, załączania plików, efektywnego korzystania z wyszukiwarek oraz poruszania się po stronach rządowych lub stronach z ofertami pracy.

Kompetencje cyfrowe powinny być zatem praktycznie zintegrowane z edukacją dorosłych. Uczniowie mogą na przykład ćwiczyć wysyłanie CV za pośrednictwem e-maila, wypełnianie przykładowych wniosków online, wyszukiwanie wiarygodnych informacji o usługach publicznych oraz bezpieczne przechowywanie dokumentów na swoich urządzeniach. Takie działania mogą rozwijać kompetencje cyfrowe, jednocześnie wspierając naukę języków obcych, przygotowanie do pracy oraz samodzielność.

Bezpieczeństwo i prywatność w sieci powinny być integralnym elementem wsparcia w zakresie kompetencji cyfrowych. Uczący się mogą potrzebować wskazówek dotyczących tworzenia silnych haseł, identyfikacji podejrzanych wiadomości, ochrony danych osobowych oraz oceny wiarygodności źródeł internetowych. Jest to szczególnie istotne, gdy osoby poszukują w internecie informacji o zatrudnieniu, zakwaterowaniu, procedurach prawnych lub usługach publicznych. Kompetencje cyfrowe powinny zatem obejmować nie tylko umiejętności techniczne, ale także zdolność do bezpiecznego i krytycznego poruszania się w środowisku online.

Pomimo możliwości, jakie oferuje technologia, wyniki projektu RefuLearn jednoznacznie wskazują, że nauka cyfrowa powinna stanowić uzupełnienie, a nie zastępstwo dla interakcji międzyludzkich. Uchodźcy mogą potrzebować okazji do zadawania pytań, wyjaśniania trudnych zagadnień, uzyskiwania wsparcia oraz omawiania problemów z nauczycielami lub innymi specjalistami. Nauka wyłącznie w trybie online może pogłębiać izolację lub stawiać w niekorzystnej sytuacji osoby o ograniczonej pewności siebie w korzystaniu z technologii cyfrowych.

Model mieszany jest zatem szczególnie odpowiedni. Uczniowie mogą samodzielnie korzystać z Moodle oraz innych zasobów cyfrowych, a jednocześnie uczestniczyć w sesjach stacjonarnych, zajęciach grupowych, samouczkach lub indywidualnym wsparciu. Edukatorzy mogą wprowadzać materiały cyfrowe podczas zajęć, stopniowo wspierając uczniów w rozwijaniu samodzielności w ich użytkowaniu. Wsparcie ze strony nauczycieli jest szczególnie istotne na początku programu oraz w sytuacjach, gdy treści obejmują skomplikowane informacje administracyjne, prawne lub związane z zatrudnieniem.

Nauka cyfrowa powinna również uwzględniać przerywane oraz nieliniowe ścieżki edukacyjne. Uchodźcy i osoby ubiegające się o azyl mogą tymczasowo zaprzestać uczestnictwa z powodu zatrudnienia, obowiązków rodzinnych lub przeprowadzki.

Problemy zdrowotne lub obowiązki administracyjne. Platformy cyfrowe mogą wspierać uczniów w utrzymaniu ciągłości, umożliwiając im powrót do wcześniejszych materiałów i kontynuowanie nauki od miejsca, w którym przegrali. Z tego powodu nauka we własnym tempie jest szczególnie cenna dla tej grupy docelowej.

Jednak nauka online nie powinna stać się kolejnym źródłem wykluczenia. W przypadku braku dostępu do materiałów cyfrowych, organizacje powinny zapewnić alternatywne rozwiązania, takie jak arkusze ćwiczeń do druku, dokumenty do pobrania, zasoby offline lub wyjaśnienia w formie bezpośredniej. Udostępnianie tych samych informacji w różnych formatach może uczynić naukę bardziej inkluzywną i stanowić odpowiedź na różnice w umiejętnościach czytania i pisanie, kompetencjach językowych, preferencjach edukacyjnych oraz dostępie do technologii.

Podsumowując, wyniki projektu RefuLearn wskazują, że skuteczne cyfrowe uczenie się osób ubiegających się o azyl i uchodźców powinno być proste, elastyczne, wielojęzyczne, dostosowane do urządzeń mobilnych oraz wspierane przez edukatorów. Uczniowie potrzebują nie tylko dostępu do smartfonów i platform cyfrowych, ale także praktycznego wsparcia w rozwijaniu umiejętności niezbędnych do samodzielnego i bezpiecznego korzystania z tych narzędzi. Preferowanym modelem nie jest zatem wyłącznie edukacja cyfrowa, lecz nauczanie mieszane, w którym technologia zwiększa elastyczność, a interakcja międzyludzka podtrzymuje motywację, zrozumienie oraz więzi społeczne.

Platforma RefuLearn Moodle może wspierać to podejście, oferując dostępne moduły do nauki we własnym tempie, ćwiczenia praktyczne, filmy oraz materiały edukacyjne, które uczniowie mogą przeglądać zgodnie z własnymi indywidualnymi potrzebami. W połączeniu z poradnictwem stacjonarnym, praktycznym szkoleniem z zakresu kompetencji cyfrowych oraz alternatywami offline, edukacja cyfrowa ma potencjał do redukcji barier w dostępie do edukacji i wzmocnienia zdolności uchodźców do korzystania z informacji, usług, możliwości zatrudnienia oraz szerszego życia społecznego. W ten sposób kompetencje cyfrowe stają się nie tylko umiejętnością edukacyjną, ale również kluczowym elementem niezależności, uczestnictwa oraz długoterminowego włączenia społecznego.

4.6 Analiza porównawcza między krajami

Wyniki badań krajowych z Polski, Turcji i Grecji wskazują na znaczną zbieżność doświadczeń oraz potrzeb edukacyjnych uchodźców i osób ubiegających się o azyl, jednocześnie podkreślając szereg różnic między poszczególnymi krajami. We wszystkich trzech krajach nauka języka kraju przyjmującego jawi się jako kluczowy czynnik wspierający niezależność, zatrudnienie i integrację społeczną. W Polsce znajomość języka polskiego była ściśle związana z dostępem do zatrudnienia, opieki zdrowotnej, szkół, usług publicznych oraz codziennym uczestnictwem. Podobnie w Turcji znajomość języka tureckiego została opisana jako fundamentalny katalizator integracji i dostępu do zatrudnienia, podczas gdy w Grecji język grecki uznano za główny punkt wejścia do edukacji oraz klucz do pewności siebie i uczestnictwa. Drugie istotne podobieństwo dotyczy ścisłego związku między edukacją a szerszymi wyzwaniem związanymi z osiedlaniem się. We wszystkich trzech krajach na naukę wpływają czynniki wykraczające poza ramy szkolne, takie jak mieszkalność, niepewność zatrudnienia, niepewność prawna i administracyjna, opieka nad dziećmi, presja finansowa, stres oraz ograniczony czas. Polska szczególnie podkreśla zmiany w pracy, opiekę nad dziećmi, problemy zdrowotne oraz niepewność mieszkaniową, podczas gdy Grecja kładzie większy nacisk na stres psychospołeczny, transport, dyskryminację oraz niestabilność zatrudnienia. W Turcji szczególnie widoczne były silne obawy w początkowym okresie osiedlania, trudności z biurokracją, mieszkalnością i zatrudnieniem oraz ograniczony czas z powodu codziennych obowiązków.

Te trzy kraje wykazują również istotne podobieństwo w postrzeganiu roli edukatorów dorosłych. Edukatorzy są postrzegani nie tylko jako nauczyciele języków, ale coraz częściej jako mentorzy, integratorzy oraz przewodnicy edukacyjni.

Przewodnicy, mediatorzy i punkty referencyjne. Pracują z bardzo zróżnicowanymi grupami i muszą dostosowywać nauczanie do różnych poziomów językowych, wykształcenia, umiejętności czytania i pisanie oraz okoliczności osobistych. W związku z tym, podejścia praktyczne, wizualne, empiryczne oraz oparte na zadaniach są silnie wspierane we wszystkich trzech kontekstach. Polska zgłasza wykorzystanie autentycznych dokumentów, odgrywanie ról oraz scenariuszy z życia codziennego; Turcja kładzie szczególny nacisk na działania praktyczne, uczenie się wizualne, uczenie się rówieśnicze oraz indywidualne wsparcie; a Grecja podkreśla uczenie się empiryczne, oparte na projektach i scenariuszach. Uczenie się cyfrowe to kolejny powszechny obszar, w którym smartfony i zasoby online odgrywają istotną rolę. Niemniej jednak wszystkie trzy badania ostrzegają przed poleganiem wyłącznie na edukacji cyfrowej. Uczniowie potrzebują prostych, wielojęzycznych i mobilnych zasobów, ale także możliwości bezpośredniego kontaktu z edukatorami i specjalistami. Polska podkreśla znaczenie nauczania mieszanego oraz praktycznych treści Moodle; Turcja szczególnie akcentuje uczenie się mobilne, dostępne „zawsze i wszędzie”, podczas gdy Grecja wyraźnie zaleca model mieszany, wspierany przez człowieka, obejmujący alternatywy offline i w formie drukowanej.

Pomimo tych podobieństw, konteksty krajowe różnią się pod względem akcentów. Wyniki badań w Polsce szczególnie podkreślają fragmentację usług, nierówne traktowanie poza większymi miastami, uznawanie kwalifikacji, opiekę nad dziećmi oraz transport, a także potrzebę przejścia od pomocy doraźnej do stabilnych, długoterminowych ścieżek integracji. Turcja wyróżnia się silną rolą rodziny i przyjaciół w wspieraniu początkowej fazy osiedlania się oraz pozytywną oceną lokalnego środowiska w kontekście Eskişehir/Odunpazarı, gdzie respondenci zgłaszali silne poczucie przynależności i generalnie brak dyskryminacji. Wyniki badań w Turcji podkreślają również znaczną przepaść między wysoko wykształconymi specjalistami a osobami uczącymi się z niewielkim lub żadnym formalnym wykształceniem, a także niedobory sprzętu i zasobów do nauki zawodowej. Grecja z kolei kładzie większy nacisk na dyskryminację, potrzeby psychospołeczne, mediację kulturową oraz konieczność powiązania edukacji językowej ze ścieżkami zawodowymi, uznawaniem wcześniejszej nauki i zatrudnieniem.

5. Uchodźcy w edukacji dorosłych oraz najlepsze praktyki

5.1 Najlepsze praktyki w Polsce

Dobra Praktyka 1

Tytuł praktyki

Ścieżka Praktycznego Języka Polskiego oraz Integracji Zawodowej

Grupa docelowa

Dorośli uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl, dążący do zatrudnienia i większej niezależności w codziennym życiu.

Zwięzły opis

Praktyka ta integrowała naukę języka polskiego z przygotowaniem do pracy, orientacją obywatelską oraz praktycznymi umiejętnościami życia codziennego. Lekcje języka opierały się na sytuacjach z życia wziętych, a nie na tradycyjnych ćwiczeniach gramatycznych. Uczestnicy nabywali umiejętności czytania ogłoszeń o pracę, przygotowywania CV, uczestniczenia w rozmowach kwalifikacyjnych, komunikowania się z pracodawcami, rozumienia umów o pracę, umawiania wizyt lekarskich, korzystania z urzędów oraz komunikowania się ze szkołami. Program obejmował również informacje na temat praw pracowniczych, usług publicznych oraz codziennych procedur administracyjnych. Elastyczny grafik oraz wspierające środowisko edukacyjne umożliwiły uczestnictwo w zajęciach osobom z obowiązkami zawodowymi lub rodzinnymi.

Dlaczego to zadziałało skutecznie

Program koncentrował się na praktycznych potrzebach, z jakimi uczestnicy spotykali się na co dzień. Zdobyta wiedza była natychmiast wdrażana, co zwiększało motywację i pewność siebie. Wykorzystanie autentycznych dokumentów, scenariuszy z życia oraz wsparcia rówieśników przyczyniło się do szybszego osiągnięcia niezależności przez uczniów, a jednocześnie sprzyjało rozwojowi ich umiejętności językowych.

Powiązanie z aktywnym zaangażowaniem

Praktyka ta wzmocniła umiejętności uczestników w zakresie dostępu do zatrudnienia, komunikacji z instytucjami, zrozumienia swoich praw oraz aktywnego uczestnictwa w życiu lokalnej społeczności. Zwiększona pewność językowa zachęciła uchodźców do samodzielnego korzystania z usług publicznych oraz pełniejszego zaangażowania w życie społeczne.

Potencjał transferu

Model może być łatwo zaadaptowany przez organizacje w innych krajach. Wymaga jedynie dostosowania do lokalnych przepisów prawnych, procedur służby publicznej, regulacji dotyczących zatrudnienia oraz autentycznych dokumentów. Współpraca z lokalnymi pracodawcami, urzędami pracy oraz doradcami prawnymi dodatkowo wzmocniłaby proces wdrożenia. Praktyczne wskazówki dla nauczycieli i organizacji.

- Korzystaj z autentycznych dokumentów zamiast sztucznych materiałów edukacyjnych.
- Zintegruj naukę języka z praktycznymi sytuacjami codziennego życia.
- Zaproś lokalnych pracodawców oraz doradców zawodowych na wybrane sesje.
- Dostosuj harmonogram kursu do potrzeb uczestników zatrudnionych.

Dobra Praktyka 2

Tytuł Praktyki

Kluby konwersacyjne, społecznościowe i lokalne zajęcia orientacyjne,

grupa docelowa.

Nowo przybyli uchodźcy, osoby starające się o azyl oraz wolontariusze z lokalnych społeczności.

Zwięzły opis

Lokalne kluby konwersacyjne stworzyły nieformalne przestrzenie, w których uchodźcy mogli doskonalić język polski w bezpiecznym i wspierającym środowisku. Spotkania łączyły praktykę językową z lokalnymi działaniami orientacyjnymi, takimi jak spacer z przewodnikiem, wizyty w instytucjach publicznych, bibliotekach, centrach kultury oraz wydarzenia w okolicy. Wolontariusze, edukatorzy i lokalni mieszkańcy uczestniczyli w spotkaniach razem z uchodźcami, motywując ich do naturalnego rozwoju.

Uczestnicy zgłaszali, że nauka poza salą lekcyjną zmniejszyła lęk oraz zwiększyła pewność siebie w komunikacji z native speakerami. Nieformalne interakcje pomogły im przezwyciężyć izolację społeczną, jednocześnie budując istotne relacje między uchodźcami a lokalnymi mieszkańcami.

Powiązanie z aktywnym zaangażowaniem

Praktyka wspierała włączenie społeczne, umożliwiając uchodźcom tworzenie lokalnych sieci, zrozumienie życia społeczności oraz aktywne uczestnictwo w życiu kulturalnym i obywatelskim. Uczestnicy stopniowo zyskiwali pewność siebie w korzystaniu z usług publicznych oraz angażowaniu się w życie lokalnych społeczności.

Potencjał transferu

To podejście wymaga ograniczonych zasobów finansowych i może być realizowane przez organizacje pozarządowe, gminy, biblioteki, centra kształcenia dorosłych lub organizacje wolontariackie. Można je łatwo dostosować do różnych kontekstów krajowych i lokalnych.

Praktyczne zalecenia dla nauczycieli i instytucji

- Wprowadź praktyczne ćwiczenia orientacyjne do każdej sesji.
- Zachęcaj do swobodnych rozmów zamiast ograniczać się jedynie do formalnych lekcji języka.
- Organizuj spotkania w rzeczywistych społecznościach, a nie w salach lekcyjnych.
- Zaangażuj lokalnych wolontariuszy oraz byłych uczestników-uchodźców.

Dobra Praktyka 3

Tytuł praktyki

Elastyczne nauczanie mieszane dla dorosłych uchodźców

Grupa docelowa

Dorośli uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl łączą zatrudnienie, opiekę nad dziećmi i edukację.

Zwięzły opis

Praktyka ta łączyła zajęcia stacjonarne z mobilnymi, internetowymi zasobami edukacyjnymi. Uczniowie mieli możliwość kontynuowania nauki pomiędzy zajęciami, korzystając z krótkich filmów instruktażowych, drukowanych przewodników, quizów, narzędzi do tłumaczeń oraz ćwiczeń praktycznych dostępnych na platformach cyfrowych. Materiały koncentrowały się na codziennych tematach, takich jak opieka zdrowotna, zatrudnienie, prawa, komunikacja ze szkołami oraz administracją publiczną. Nauczyciele utrzymywali również kontakt z uczniami za pomocą prostych narzędzi komunikacyjnych, umożliwiających uczestnikom zadawanie pytań oraz uzyskiwanie dodatkowego wsparcia.

Dlaczego to zadziałało skutecznie

Wielu uchodźców doświadczyło nieregularnej obecności na zajęciach z powodu zatrudnienia, obowiązków opiekuńczych lub trudności w transporcie. Nauka hybrydowa umożliwiła uczestnikom kontynuowanie nauki we własnym tempie oraz powracanie do trudnych zagadnień w razie potrzeby. Dostęp mobilny zwiększył elastyczność i zredukował przerwy w nauce.

Powiązanie z aktywnym zaangażowaniem

Dzięki podniesieniu kompetencji cyfrowych i językowych uczestnicy zyskali dostęp do usług publicznych online, mogli poszukiwać zatrudnienia, komunikować się z instytucjami oraz uczestniczyć w bardziej niezależnym życiu codziennym, społecznym i administracyjnym.

Potencjał transferu

Model ten mogą wdrażać centra kształcenia dorosłych, organizacje pozarządowe oraz samorządy, wykorzystując istniejące platformy edukacji cyfrowej, takie jak Moodle. Sukces zależy od stworzenia prostych, wielojęzycznych i przyjaznych dla urządzeń mobilnych materiałów edukacyjnych, które odzwierciedlają lokalne systemy i usługi.

Praktyczne zalecenia dla nauczycieli i instytucji

- Opracowuj materiały edukacyjne przede wszystkim dla użytkowników smartfonów.
- Upewnij się, że filmy i moduły szkoleniowe są zwięzłe i skoncentrowane na zadaniach.
- Zintegruj naukę online z regularnym wsparciem indywidualnym.
- Udostępnij materiały do pobrania, które uczniowie będą mogli wykorzystać w trybie offline.

5.2 Najlepsze praktyki w Turcji

Dobra praktyka 1

Tytuł praktyki

Program Spójności Społecznej i Edukacji Życiowej (SUYE)

Grupa docelowa

Dorośli uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl, objęte ochroną tymczasową, w szczególności nowo przybyli, potrzebują wsparcia w zakresie orientacji i integracji społecznej.

Zwięzły opis

Program Spójności Społecznej i Edukacji Życiowej (SUYE) to ogólnokrajowy projekt realizowany w Turcji, którego celem jest wspieranie integracji uchodźców w lokalnych społecznościach. Program oferuje nie tylko naukę języka tureckiego, ale także praktyczne informacje dotyczące tureckich ram prawnych, wartości kulturowych, relacji sąsiedzkich, norm społecznych, instytucji publicznych oraz życia codziennego. Uczestnicy uczą się, jak korzystać z usług publicznych, komunikować się z władzami lokalnymi, rozumieć swoje prawa i obowiązki oraz radzić sobie z procedurami administracyjnymi. Na poziomie lokalnym kursy są organizowane przez centra społecznościowe, gminy, publiczne centra edukacyjne oraz organizacje partnerskie. Po pomyślnym ukończeniu kursu uczestnicy otrzymują oficjalny certyfikat, który może być wykorzystany jako wsparcie w kontaktach z instytucjami publicznymi oraz w procesie ubiegania się o pobyt.

Dlaczego to zadziałało skutecznie

Program koncentrował się na praktycznych wyzwaniach, z jakimi uchodźcy borykają się w codziennym życiu. Jego struktura oparta na sąsiedztwie oraz elastyczny plan zajęć zwiększyły dostępność dla uczestników z obowiązkami zawodowymi, opieką nad dziećmi lub trudnościami w transporcie. Skupiając się na rzeczywistych potrzebach integracyjnych, a nie wyłącznie na nauce języka, program zwiększył frekwencję, wzmocnił pewność siebie i promował spójność społeczną. Element certyfikacji dostarczył uczestnikom namacalne potwierdzenie ich osiągnięć edukacyjnych.

Powiązanie z aktywnym zaangażowaniem

Program poszerzył wiedzę uczestników na temat lokalnych instytucji, życia społecznego oraz praw i obowiązków. Lepsza znajomość norm społecznych i usług publicznych umożliwiła uchodźcom bardziej autonomiczną interakcję z instytucjami, udział w działaniach lokalnych społeczności oraz aktywniejsze uczestnictwo w życiu społecznym i obywatelskim. Program przyczynił się również do zacieśnienia relacji między uchodźcami a społecznościami przyjmującymi.

Potencjał transferu

Model ten może być skutecznie adaptowany przez organizacje w innych krajach. Szczególnie wartościowym elementem jest zaangażowanie mentorów rówieśniczych – doświadczonych uchodźców, którzy wspierają nowo przybyłych uczestników w procesie orientacji. Innym innowacyjnym aspektem jest dwutorowe podejście do edukacji, łączące naukę języka z możliwościami uczenia się w miejscu pracy lub stażami. Wykorzystanie niedrogich narzędzi komunikacji cyfrowej, takich jak grupy studyjne WhatsApp i zadania głosowe, może dodatkowo zwiększyć dostępność dla osób o ograniczonej znajomości języka lub umiejętnościach cyfrowych.

Praktyczne zalecenia dla nauczycieli i instytucji

- Skoncentruj się na praktycznych zagadnieniach integracyjnych, a nie wyłącznie na nauce języka.
- Zaangażuj mentorów, którzy skutecznie przeszli proces integracji.
- Wykorzystuj miejsca spotkań w społecznościach, które są dogodnie zlokalizowane dla uczestników.
- Wykorzystuj podstawowe narzędzia cyfrowe, takie jak aplikacje do przesyłania wiadomości tekstowych, aby zapewnić nieprzerwane wsparcie.
- Jeśli to możliwe, łącz naukę w klasie z doświadczeniem zawodowym.

Dobra praktyka 2

Tytuł praktyki

Spółdzielnia na rzecz wzmocnienia pozycji kobiet, produkcji i zarządzania SADA

Grupa docelowa

Zróznicowana grupa około uchodźców zamieszkujących Gaziantep.

Zwięzły opis

Ten innowacyjny model spółdzielczy został w pełni opracowany na podstawie pomysłów i głosów samych kobiet w ramach projektu wspieranego przez władze miejskie Gaziantep, Międzynarodową Organizację Pracy (MOP) oraz UN Women. Grupa została formalnie założona w 2019 roku, jednak wcześniej przeszła dwuletni okres przygotowawczy, koncentrując się na zapobieganiu konfliktom oraz budowaniu zaufania i spójności społecznej poprzez różnorodne warsztaty. Spółdzielnia nie funkcjonuje w oparciu o tradycyjną strukturę zarządzania odgórnego; kobiety prowadzą własne warsztaty specjalizujące się w tekstyliach i obuwiu (sayacılık). Nadzorują one cały cykl biznesowy, od produkcji po marketing i sprzedaż, co umożliwia im budowanie stabilnego źródła dochodu.

Dlaczego to zadziałało skutecznie

Najważniejsza jest demokratyczna, niehierarchiczna struktura, w której wszyscy członkowie odgrywają równą rolę w procesie podejmowania decyzji. Brak „szefa” stanowił silną motywację dla kobiet-uchodźczyń, ponieważ dawał im możliwość wyrażenia siebie oraz przejęcia odpowiedzialności za swoje życie zawodowe. Nazwa „SADA” została wspólnie wybrana, ponieważ oznacza „głos kobiet” w języku tureckim, arabskim i dari, co odzwierciedla wspólną tożsamość oraz misję.

Powiązanie z aktywnym zaangażowaniem

Praktyka ta wykracza poza pomoc humanitarną, wspierając rozwój podmiotowości gospodarczej oraz integrację społeczną. Współpracując, kobiety z różnych środowisk skutecznie przezwyciężyły wzajemne uprzedzenia i zbudowały silne sieci solidarności. Spółdzielnia oferuje kobietom możliwość przejścia od roli „biernych odbiorców pomocy” do aktywnej roli w lokalnej gospodarce oraz decydentów w swojej społeczności.

Potencjał transferu

Model ten funkcjonuje bardzo efektywnie, jednak aby osiągnąć sukces, wymaga długoterminowych partnerstw z instytucjami, takimi jak samorządy oraz organizacje międzynarodowe, w tym MOP i UN Women, a także stabilnego finansowania. Istnieje istotne ryzyko, że długofalowe rezultaty mogą zostać zagrożone, jeśli zewnętrzne wsparcie projektu zostanie przedwcześnie wycofane, zanim spółdzielnia zostanie w pełni zintegrowana z lokalnym rynkiem. Praktyczne wskazówki dla edukatorów i organizacji

- Poświęć znaczną ilość czasu (np. 1–2 lata) na działania mające na celu rozwijanie spójności społecznej oraz zaufania.
- Zintegruj naukę języka tureckiego oraz umiejętności cyfrowe bezpośrednio z harmonogramem produkcji zawodowej, aby jednocześnie wzmocnić integrację społeczną i ekonomiczną.

Doskonała praktyka 3

Tytuł praktyki

Projekt EMBARK (Odwrotny Mentoring) Grupa docelowa

Młodzi uchodźcy oraz wyższe kierownictwo w sektorze prywatnym.

Zwięzły opis

Innowacyjny program przywódczy, w ramach którego młodzi uchodźcy pełnią rolę mentorów dla dorosłych dyrektorów przedsiębiorstw. Młodzi uczestnicy są parowani z kadrą kierowniczą wyższego szczebla i spotykają się przez trzy miesiące, zgodnie z ustalonymi wspólnie celami.

Dlaczego to zadziałało skutecznie

Program odniósł sukces, ponieważ bezpośrednio kwestionował uprzedzenia panujące w świecie biznesu, przedstawiając uchodźców nie jako „obciążenie dla gospodarki”, lecz jako jednostki dysponujące potencjałem, wiedzą i zdolnościami przywódczymi.

Powiązanie z aktywnym zaangażowaniem

Program zwiększa pewność siebie młodych uchodźców, wspiera planowanie ich kariery zawodowej oraz sprawia, że stają się aktywnymi uczestnikami i podmiotami procesów decyzyjnych, a nie pasywnymi odbiorcami wsparcia.

Potencjał transferu

Model ten można wdrożyć w różnych sektorach dzięki silnym partnerstwom między uniwersytetami, organizacjami pozarządowymi oraz przedsiębiorstwami z sektora prywatnego.

Praktyczne zalecenia dla nauczycieli i instytucji

- Przedstawiać młodych uchodźców nie tylko jako beneficjentów wsparcia, lecz także jako ekspertów, którzy mogą wnieść swoją wiedzę i perspektywy.
- Zapewnij szkolenie zwiększające świadomość kadry kierowniczej biorącej udział w programie dotyczące praw uchodźców, integracji oraz uprzedzeń przed rozpoczęciem programu mentoringowego.

5.3 Najlepsze praktyki w Grecji

Dobra praktyka 1:

Tytuł praktyki

Doświadczalna nauka języka greckiego w codziennym życiu i zaangażowaniu społecznym

Grupa docelowa

Dorośli uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl, posiadający różny poziom znajomości języka greckiego, różnorodne wykształcenie oraz umiejętności czytania i pisania, w szczególności osoby uczące się, które potrzebują większej pewności siebie w codziennej komunikacji oraz uczestnictwie w greckim społeczeństwie.

Zwięzły opis

Ta praktyka łączy naukę języka greckiego z sytuacjami, z którymi uchodźcy i osoby ubiegające się o azyl stykają się w codziennym życiu. Zamiast skupiać się głównie na gramatyce czy ćwiczeniach z podręczników, nauka jest zorganizowana wokół praktycznych scenariuszy, projektów i zadań z życia wziętych. Uczestnicy ćwiczą komunikację, która może być niezbędna podczas wizyty w instytucji publicznej, rozmowy z lekarzem, korzystania z transportu publicznego, poszukiwania zakwaterowania, interakcji z pracodawcą, rozmowy kwalifikacyjnej lub kontaktu z członkami lokalnej społeczności. Badania dotyczące języka greckiego potwierdzają, że nauka oparta na doświadczeniu, projektach i scenariuszach jest szczególnie odpowiednia dla uchodźców. Zajęcia mogą obejmować odgrywanie ról, symulacje, praktyczne zadania związane z rozwiązywaniem problemów, projekty grupowe, materiały wizualne oraz korzystanie z autentycznych lub zaadaptowanych dokumentów z życia codziennego. Uczniowie są zachęceni do aktywnego uczestnictwa, a nie tylko do pasywnego przyswajania informacji.

Podejście różni się w zależności od poziomu biegłości językowej, umiejętności czytania i pisania, wykształcenia oraz sytuacji osobistej uczniów. Bardziej złożone zadania można podzielić na mniejsze etapy, a materiały wizualne, powtórki oraz współpraca z rówieśnikami mogą być korzystne dla uczestników o niższym poziomie umiejętności czytania i pisania lub ograniczonym doświadczeniu w edukacji formalnej.

Środowisko edukacyjne jest również zaprojektowane w oparciu o szacunek i zaufanie. Uczniowie są zachęceni do zadawania pytań, popełniania błędów bez obawy przed oceną oraz dzielenia się istotnymi doświadczeniami z własnego życia.

życia. Jest to szczególnie istotne, ponieważ stres psychospołeczny, niepewność oraz doświadczenia dyskryminacji mogą wpływać na poczucie własnej wartości i motywację do uczestnictwa.

Dlaczego to zadziałało skutecznie

To podejście jest skuteczne, ponieważ nauka języka przynosi uczestnikom bezpośrednią wartość praktyczną. Uczniowie rozumieją, dlaczego przyswajają konkretne słownictwo lub umiejętności komunikacyjne, co umożliwia im ich zastosowanie poza zajęciami. Wzmacnia to motywację i pomaga uczestnikom zyskać większą pewność siebie w samodzielnej komunikacji.

Metody eksperymentalne sprawdzają się także w grupach heterogenicznych, ponieważ tę samą sytuację z życia codziennego można dostosować do różnych poziomów językowych. Zadania wizualne, grupowe i praktyczne oferują dodatkowe możliwości zaangażowania dla osób, które mogą mieć trudności z tradycyjnymi ćwiczeniami pisemnymi.

Środowisko oparte na zaufaniu stanowi kluczowy element sukcesu. Gdy uczniowie czują się komfortowo w komunikacji i nie obawiają się popełniania błędów, chętniej angażują się w zajęcia i stopniowo zyskują pewność siebie w używaniu języka greckiego poza lekcjami.

Powiązanie z aktywnym zaangażowaniem

Lepsze umiejętności komunikacyjne mogą wzmocnić zdolność uchodźców do samodzielnej interakcji z instytucjami, pracodawcami, placówkami edukacyjnymi oraz członkami lokalnej społeczności. Nauka języka staje się zatem drogą do uczestnictwa, a nie odosobnionym celem edukacyjnym. Ćwicząc sytuacje z życia codziennego, uczestnicy lepiej przygotowują się do korzystania z usług, poszukiwania pracy, komunikowania swoich potrzeb oraz angażowania się w życie społeczności. Działania grupowe i projektowe mogą również budować więzi społeczne między uczniami, co pomaga zmniejszyć izolację i wzmocnić poczucie przynależności. Potencjał transferu

Ta praktyka ma znaczący potencjał transferowy, ponieważ uczenie się oparte na doświadczeniu i scenariuszach można dostosować do różnych kontekstów krajowych i lokalnych. Organizacje zajmujące się edukacją dorosłych w innych krajach mogą zastosować to samo podejście, modyfikując język, instytucje, procedury administracyjne oraz codzienne sytuacje zawarte w materiałach edukacyjnych. Model ten nie wymaga koniecznie kosztownego sprzętu. Wymaga przede wszystkim edukatorów, którzy potrafią zidentyfikować praktyczne potrzeby komunikacyjne uczniów i przełożyć je na realistyczne działania edukacyjne.

Praktyczne zalecenia dla nauczycieli i instytucji

- Wykorzystuj codzienne sytuacje, z którymi uczniowie rzeczywiście mają do czynienia w kraju goszczącym.
- Włącz odgrywanie ról, scenariusze, materiały wizualne oraz praktyczne zadania grupowe.
- Dostosuj tę samą aktywność do różnych poziomów biegłości językowej oraz umiejętności czytania i pisania.
- Stwórz bezpieczne środowisko, w którym uczniowie mogą zadawać pytania i popełniać błędy bez obaw.
- Połącz naukę w klasie z praktycznym wykorzystaniem języka kraju goszczącego.

Dobra praktyka 2:

Tytuł praktyki

Zintegrowana ścieżka językowa, doradztwo zawodowe oraz uznawanie wcześniejszego kształcenia

Grupa docelowa

Dorośli uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl, które poszukują zatrudnienia, rozwoju zawodowego lub możliwości wykorzystania swoich kwalifikacji, doświadczenia zawodowego i umiejętności nabytych przed przesiedleniem.

Zwięzły opis

Praktyka ta łączy edukację językową w języku greckim z orientacją zawodową oraz umiejętnościami, które zwiększają szanse na zatrudnienie, a także uznawaniem wcześniejszego wykształcenia i doświadczenia zawodowego. Wyniki badań przeprowadzonych w Grecji wskazują, że znajomość języka, zatrudnienie oraz integracja społeczna są ze sobą ściśle powiązane, a uchodźcy mogą napotykać trudności związane z niestabilnym zatrudnieniem, uznawaniem wcześniejszej edukacji oraz dostępem do odpowiednich ścieżek zawodowych.

Zamiast traktować naukę języka oraz wsparcie w zatrudnieniu jako odrębne procesy, model ten integruje je w skoordynowaną ścieżkę edukacyjną. Zajęcia z języka greckiego mogą koncentrować się na ogłoszeniach o pracę, komunikacji w miejscu pracy, terminologii zawodowej, przygotowywaniu CV, ćwiczeniu rozmów kwalifikacyjnych oraz interakcji z pracodawcami. Równocześnie uczniowie otrzymują wsparcie w identyfikowaniu swoich aktualnych kwalifikacji, doświadczenia zawodowego, umiejętności praktycznych oraz przyszłych celów edukacyjnych.

W odpowiednich przypadkach edukatorzy osób dorosłych mogą dostarczać informacji lub kierować do specjalistów w dziedzinie kształcenia zawodowego, uznawania kwalifikacji, służb zatrudnienia oraz organizacji specjalistycznych. Od edukatorów nie wymaga się udzielania porad prawnych ani zawodowych poza zakresem ich kompetencji. Zamiast tego, przejrzysty system skierowań umożliwia uczniom dostęp do doradców zawodowych, instytucji publicznych, organizacji pozarządowych lub innych specjalistów w razie potrzeby.

Model uwzględnia również, że uchodźcy mogą podążać nieliniowymi ścieżkami edukacyjnymi. Praca, obowiązki rodzinne, trudności w transporcie, procedury prawne oraz presja psychospołeczna mogą utrudniać uczestnictwo w programie. Elastyczne plany zajęć, możliwość powrotu do programów, uznawanie częściowych osiągnięć oraz ciągła, a nie wyłącznie końcowa, ocena mogą pomóc w zapobieganiu utracie postępów przez uczniów.

Dlaczego to zadziałało skutecznie

Podejście to bezpośrednio odpowiada na jedną z najsilniejszych motywacji do nauki dorosłych: dążenie do większej niezależności oraz lepszego dostępu do zatrudnienia. Uchodźcy dostrzegają wyraźny związek między nauką języka greckiego, rozwijaniem umiejętności zawodowych a zwiększaniem swoich szans na przyszłość. Doceniana jest również wiedza i doświadczenie, które uchodźcy już posiadają. Uczestnicy nie są postrzegani jako osoby zaczynające od zera, lecz jako dorośli, którzy mogą wnieść umiejętności zawodowe, kwalifikacje, doświadczenie zawodowe oraz wiedzę praktyczną z kraju pochodzenia. Uznanie tych mocnych stron może poprawić motywację, poczucie własnej wartości oraz pewność siebie.

Połączenie edukacji z mechanizmami skierowań stanowi istotny element sukcesu. Uchodźcy mogą napotykać złożone trudności związane z zatrudnieniem, dokumentacją lub uznawaniem kwalifikacji, które nie mogą być rozwiązane samodzielnie. Współpraca między edukatorami a wyspecjalizowanymi służbami zapewnia zatem bardziej kompleksowe wsparcie.

Powiązanie z aktywnym zaangażowaniem

Zatrudnienie oraz rozwój zawodowy mogą znacząco wzmocnić niezależność, relacje społeczne i uczestnictwo w życiu społecznym. Poprzez doskonalenie umiejętności językowych i zwiększanie możliwości zatrudnienia, uczestnicy są lepiej przygotowani do komunikacji w miejscu pracy, poszukiwania pracy oraz interakcji z pracodawcami i instytucjami.

Uznanie istniejących umiejętności może również umożliwić uchodźcom wniesienie swojego doświadczenia zawodowego do społeczeństwa przyjmującego, zamiast ograniczać ich do możliwości poniżej ich wcześniejszego poziomu kwalifikacji. To sprzyja odejściu od postrzegania uchodźców przede wszystkim jako beneficjentów wsparcia, a uznaniu ich za aktywnych uczestników, dysponujących wiedzą i umiejętnościami, które mogą przyczynić się do lokalnej gospodarki i społeczności. Potencjał transferowy Model można przenieść do innych krajów partnerskich, ponieważ związek między nauką języków obcych, rozwojem zawodowym a zatrudnieniem jest istotny w różnych kontekstach krajowych. Wdrożenie wymagałoby dostosowania do krajowych procedur dotyczących uznawania kwalifikacji, kształcenia zawodowego oraz wsparcia zatrudnienia. Ścisła współpraca między instytucjami edukacji dorosłych, organizacjami pozarządowymi, służbami zatrudnienia, instytucjami szkolenia zawodowego oraz innymi odpowiednimi podmiotami zwiększyłaby efektywność modelu.

Praktyczne zalecenia dla nauczycieli i instytucji

- Zasięgnij informacji od uczestników na temat ich wcześniejszego wykształcenia, doświadczenia zawodowego oraz umiejętności praktycznych.
- Zintegruj słownictwo używane w miejscu pracy, przygotowanie CV oraz symulacje rozmów kwalifikacyjnych z językiem.
- Dostarczanie klarownych informacji na temat dostępnych ścieżek kariery i zatrudnienia.
- Ustanowić mechanizmy zarządzania w zakresie uznawania kwalifikacji, zagadnień prawnych i specjalistycznych.

Dobra praktyka 3:

Tytuł praktyki

Mieszane oraz wspierane przez człowieka nauczanie z międzykulturowym i psychospołecznym wsparciem.

Grupa docelowa

Dorośli uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl, które potrzebują elastycznego dostępu do edukacji z uwagi na zatrudnienie, transport, obowiązki rodzinne, stres psychospołeczny lub inne przeszkody, w tym osoby o zróżnicowanym poziomie umiejętności cyfrowych.

Zwięzły opis

Ta praktyka łączy edukację stacjonarną z prostymi i dostępnymi zasobami edukacyjnymi w formie cyfrowej, zapewniając jednocześnie regularne wsparcie ze strony ludzi. Wyniki badań przeprowadzonych w Grecji wyraźnie wskazują na skuteczność podejścia mieszanego, opartego na wsparciu ze strony człowieka, a nie wyłącznie na modelu online. Edukacja cyfrowa zwiększa elastyczność, ale nie zastępuje interakcji z edukatorami, mediatorami kulturowymi ani innymi specjalistami wsparcia.

Uczestnicy mają możliwość korzystania z zasobów mobilnych, takich jak krótkie filmy, przewodniki wizualne, ćwiczenia praktyczne, quizy oraz materiały do pobrania pomiędzy sesjami stacjonarnymi. W przypadku ograniczonego dostępu do internetu, dostępne są alternatywy w formie drukowanej i offline. To podejście zakłada, że posiadanie smartfona nie jest równoznaczne z posiadaniem zaawansowanych umiejętności cyfrowych. Uczestnicy mogą zatem otrzymać praktyczne wsparcie w podstawowych zadaniach, takich jak korzystanie z poczty elektronicznej, zarządzanie hasłami, dostęp do platform edukacyjnych, wypełnianie formularzy online, przysyłanie dokumentów oraz bezpieczne poruszanie się po Internecie. Kontakt z innymi ludźmi pozostaje kluczowym elementem praktyki. Regularna interakcja z edukatorami umożliwia uczestnikom zadawanie pytań, wyjaśnianie trudnych zagadnień oraz podtrzymywanie motywacji. W razie potrzeby mediatorzy kulturowi lub tłumacze mogą ułatwić komunikację i zredukować ryzyko nieporozumień.

Podejście to uwzględnia również świadomość sytuacji psychospołecznej uczniów. Wyniki badań przeprowadzonych w Grecji wskazują na stres, dyskryminację oraz inne czynniki presji, które mogą wpływać na uczestnictwo w edukacji. W związku z tym nauczyciele tworzą wspierające i pełne szacunku środowisko edukacyjne, jednocześnie zachowując granice zawodowe. Gdy uczniowie potrzebują pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej lub zawodowej, nauczyciele korzystają z ustalonych ścieżek skierowań, zamiast próbować samodzielnie zaspokajać ich specyficzne potrzeby.

Dlaczego to zadziałało skutecznie

Model mieszany oferuje elastyczność, zapewniając jednocześnie wsparcie dla uczniów. Uchodźcy, którzy nie mają możliwości uczestniczenia w każdym spotkaniu, mogą kontynuować naukę samodzielnie i wracać do materiałów w dogodnym dla siebie czasie. Regularny kontakt z edukatorami jednocześnie minimalizuje ryzyko izolacji lub rezygnacji z nauki przez uczniów z powodu trudności technicznych lub edukacyjnych.

Dostarczanie materiałów w różnych formatach odpowiada zróżnicowanym potrzebom oraz preferencjom edukacyjnym. Zasoby wizualne, dostępne w wersji mobilnej, do pobrania i wydrukowania, mogą zwiększyć dostępność dla uczestników z ograniczoną łącznością lub o różnym poziomie kompetencji cyfrowych. Wsparcie ze strony ludzi jest szczególnie istotne dla osób uczących się, które zmagają się z złożonymi informacjami lub presją psychospołeczną. Zaufanie oraz bezpośrednia komunikacja mogą przyczynić się do utrzymania uczestnictwa i umożliwić wczesną identyfikację trudności.

Powiązanie z aktywnym zaangażowaniem

Kompetencje cyfrowe coraz bardziej wpływają na zdolność jednostek do samodzielnego uczestnictwa w życiu codziennym. Uchodźcy mogą potrzebować umiejętności cyfrowych, aby uzyskać dostęp do informacji, komunikować się z instytucjami, poszukiwać pracy, korzystać z usług edukacyjnych oraz realizować procedury administracyjne. Łącząc naukę cyfrową z praktycznym doradztwem, ta praktyka wspiera uczniów w stawianiu się bardziej niezależnymi w dostępie do możliwości i usług. Równocześnie interakcje osobiste, wsparcie międzykulturowe oraz mechanizmy skierowań pomagają utrzymać więzi społeczne i zapobiegają pogłębianiu się izolacji dzięki edukacji cyfrowej. Model ten zatem wspiera zarówno uczestnictwo w edukacji, jak i szerszy kontekst społeczny.

Włączenie, wsparcie uczniów w efektywnym korzystaniu z narzędzi cyfrowych, przy jednoczesnym utrzymaniu kontaktu z nauczycielami oraz szerszą siecią wsparcia.

Potencjał transferu

Praktykę tę mogą z łatwością zaadoptować organizacje zajmujące się edukacją dorosłych, organizacje pozarządowe oraz instytucje społeczne w innych krajach. Istniejące platformy edukacyjne, takie jak Moodle, mogą być wykorzystane do udostępniania krótkich, praktycznych i przyjaznych dla urządzeń mobilnych materiałów, a sesje stacjonarne mogą zapewnić niezbędne wsparcie merytoryczne.

Transfer wymaga uwagi na dostępność. Materiały cyfrowe powinny być łatwe do nawigacji, dostosowane do smartfonów oraz dostępne w formatach o niskiej przepustowości lub offline, jeśli to możliwe. Organizacje powinny również zapewnić, aby osoby uczące się wiedziały, gdzie mogą uzyskać wsparcie w przypadku trudności technicznych, edukacyjnych, psychospołecznych lub administracyjnych.

Praktyczne zalecenia dla nauczycieli i instytucji

- Wykorzystuj naukę cyfrową jako uzupełnienie, a nie substytut nauczania stacjonarnego.
- Projektuj materiały przede wszystkim z myślą o dostępności na smartfonach i zapewnij, aby działania cyfrowe były intuicyjne i
- Nie przyjmuj, że posługiwanie się smartfonem równoznaczne jest z biegłością w technologii cyfrowej.
- Zapewnienie wsparcia w zakresie wprowadzenia do Moodle oraz innych platform edukacyjnych.
- Utrzymywanie klarownych ścieżek skierowań do mediatorów kulturowych, psychologów, instytucji społecznych, prawników

5.4 Analiza dobrych praktyk

Raporty krajowe z Polski, Turcji i Grecji wskazują na skuteczne praktyki łączące edukację dorosłych z szerszym wsparciem integracyjnym. Chociaż te praktyki różnią się pod względem organizacji i kontekstu krajowego, łączy je wspólny nacisk na praktyczne uczenie się, elastyczność, znaczenie w życiu codziennym oraz silne powiązania między edukacją językową a szerszymi potrzebami integracyjnymi. Zamiast traktować naukę języka jako odizolowaną aktywność edukacyjną, wszystkie trzy podejścia integrują ją z zatrudnieniem, dostępem do usług, prawami, codzienną komunikacją, uczestnictwem społecznym oraz autonomią uczącego się.

Polski program, znany jako Praktyczna Nauka Języka Polskiego i Integracja Zawodowa, łączy naukę języka polskiego z przygotowaniem do pracy, informacjami o prawach oraz orientacją w życiu codziennym. Zajęcia edukacyjne koncentrują się na sytuacjach, z którymi uchodźcy mogą się spotkać w praktyce, takich jak czytanie ogłoszeń o pracę, przygotowywanie CV, ćwiczenie rozmów kwalifikacyjnych, rozumienie umów o pracę, komunikacja w miejscu pracy, kontakt ze szkołami, umawianie wizyt lekarskich oraz interakcje z urzędami. Elastyczny harmonogram i wspierająca atmosfera grupy stanowią również istotne elementy. Program uznawany jest za skuteczny, ponieważ nauka ma bezpośrednią wartość praktyczną i opiera się na autentycznych dokumentach oraz realistycznych scenariuszach. Łączy on naukę języka bezpośrednio z zatrudnieniem, usługami publicznymi i codzienną niezależnością, a elastyczny udział oraz wymiana rówieśnicza wspierają zaangażowanie uczących się. Aby przenieść tę praktykę do innych kontekstów, konieczne byłoby dostosowanie dokumentów, informacji o prawach oraz przykładów z rynku pracy do lokalnej sytuacji.

Ważna będzie również współpraca z pracodawcami oraz doradcami zawodowymi, elastyczny harmonogram oraz materiały dostosowane do różnych poziomów znajomości języka.

W Turcji program „Spójność Społeczna i Edukacja Życiowa” (SUYE) jest przedstawiany jako ogólnokrajowa inicjatywa, która wykracza poza naukę języka, oferując uchodźcom praktyczną wiedzę na temat ram prawnych kraju przyjmującego, wartości kulturowych, relacji sąsiedzkich oraz zasad życia codziennego. Kursy są organizowane lokalnie i dostępne w elastycznych godzinach, co zwiększa dostępność dla osób z ograniczeniami zawodowymi, rodzinnymi lub transportowymi. Praktyka ta kładzie również nacisk na mentoring rówieśniczy, czyli model kształcenia dualnego, który łączy naukę języka z doświadczeniem w miejscu pracy, a także na wykorzystanie grup studyjnych WhatsApp lub zadań głosowych. Jego główną zaletą jest bliski związek z orientacją w realnym życiu oraz codziennymi potrzebami integracyjnymi. Lokalna realizacja i elastyczne uczestnictwo redukują bariery praktyczne, a mentorzy rówieśniczy mogą wspierać nowoprzybyłych w poruszaniu się po nieznanym systemie oraz budowaniu pewności siebie. Połączenie nauki języka z doświadczeniem w miejscu pracy jest szczególnie obiecujące dla zatrudnienia oraz długoterminowej niezależności ekonomicznej. Niedrogie metody komunikacji oparte na smartfonach mogą również pomóc w dotarciu do dorosłych z ograniczoną umiejętnością czytania i pisania lub ograniczonym dostępem do technologii.

Grecka praktyka, Zintegrowana Edukacja Języka Greckiego z Doradztwem i Wsparciem Integracyjnym, łączy naukę języka greckiego z doradztwem oraz szerszym wsparciem integracyjnym. Nauka języków obcych jest ściśle związana z komunikacją z usługami publicznymi, zatrudnieniem, uczestnictwem społecznym oraz codzienną autonomią. Materiały edukacyjne są dostosowane do sytuacji, z jakimi uczniowie mogą się spotkać w życiu codziennym. Elastyczna organizacja zajęć, ciągła komunikacja z uczniami, praktyczne przykłady, wrażliwość międzykulturowa, zaufanie oraz współpraca z innymi służbami uznawane są za kluczowe elementy tego podejścia. Praktyka ta dowodzi wartości traktowania edukacji językowej jako integralnej części zintegrowanej ścieżki wsparcia, a nie jako samodzielnego kursu. Istotnymi czynnikami sukcesu są zaufanie między nauczycielami a uczniami, elastyczność, nauka praktyczna i oparta na doświadczeniu, współpraca z odpowiednimi służbami oraz systematyczne monitorowanie uczestnictwa i postępów. Elementy, które można dostosować do innych kontekstów, to nauka w małych grupach, doradztwo rówieśnicze, materiały wielojęzyczne, nauczanie mieszane, informacja zwrotna od uczniów oraz współpraca z lokalnymi instytucjami i podmiotami społecznymi.

Te trzy raporty nie dostarczają wystarczających podstaw do uznania jednej praktyki krajowej za powszechnie lepszą. Zamiast tego, ich łączne ustalenia wskazują na kilka powtarzających się elementów o znacznym potencjale transferowym. Należą do nich praktyczna nauka języka związana z codziennymi sytuacjami, zatrudnienie i orientacja zawodowa, dostępne informacje o prawach i usługach, elastyczne uczestnictwo, wsparcie rówieśnicze, uczenie się przez doświadczenie, współpraca z lokalnymi instytucjami oraz integracja wsparcia cyfrowego i osobistego.

Największy potencjał transferu tkwi zatem w integracji tych wspólnych elementów oraz ich dostosowywaniu do warunków krajowych i lokalnych. Informacje prawne, procedury administracyjne, systemy zatrudnienia, dokumenty, usługi publiczne oraz odniesienia kulturowe muszą być zlokalizowane. Jednocześnie metodologia leżąca u podstaw może zapewnić wspólne ramy dla działań RefuLearn w krajach partnerskich. Metodologia ta powinna pozostać praktyczna, elastyczna, zorientowana na ucznia i ściśle związana z rzeczywistymi potrzebami integracyjnymi.

Kolejną wspólną cechą jest znaczenie elastyczności i dostępności. Dorośli uczący się mogą napotykać przeszkody związane z pracą, opieką nad dziećmi, transportem, umiejętnościami czytania i pisanie oraz barierami cyfrowymi. Z tego powodu programy mogą skorzystać z elastycznych harmonogramów, zróżnicowanych materiałów, mobilnych lub mieszanych opcji nauczania oraz możliwości ponownego zaangażowania się po przerwach. Mentoring rówieśniczy oraz wspierające środowisko grupowe mogą dodatkowo wzmocnić uczestnictwo, redukując izolację i umożliwiając nowoprzybyłym uczenie się od osób z odpowiednim doświadczeniem życiowym.

W kontekście RefuLearn, ustalenia te wspierają rozwój zasobów, które można dostosować do lokalnych warunków, jednocześnie zachowując spójność metodologiczną. Partnerzy powinni mieć możliwość włączenia własnych informacji prawnych, dokumentów, usług publicznych oraz przykładów z rynku pracy, przy jednoczesnym przestrzeganiu wspólnych zasad, takich jak praktyczna nauka, scenariusze oparte na rzeczywistości, aktywne uczestnictwo uczniów, elastyczność w realizacji oraz silne powiązania między edukacją a szerszym wsparciem integracyjnym.

6. Rekomendacje dla nauczycieli i administratorów

6.1 Rekomendacje dla edukatorów dorosłych

Wyniki badań przeprowadzonych w Polsce, Turcji i Grecji wskazują, że edukatorzy osób dorosłych, którzy pracują z osobami ubiegającymi się o azyl oraz uchodźcami, muszą wyjść poza tradycyjne metody nauczania i dostosować się do zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych, społecznych i praktycznych uczących się. W każdym z tych trzech krajów nauka języków obcych jest postrzegana jako kluczowy element integracji, ściśle związany z zatrudnieniem, dostępem do usług publicznych, opieki zdrowotnej, mieszkalnictwa, procedur prawnych oraz uczestnictwem w życiu codziennym.

Edukatorzy osób dorosłych powinni rozpocząć od uznania, że uczniowie będący uchodźcami oraz ubiegający się o azyl dysponują zróżnicowanym wykształceniem, umiejętnościami językowymi, doświadczeniem zawodowym oraz sytuacją osobistą. Na przykład wyniki badań przeprowadzonych w Turcji opisują sale lekcyjne, w których profesjonaliści z wyższym wykształceniem mogą uczyć się obok dorosłych z minimalnym lub żadnym formalnym wykształceniem, podczas gdy edukatorzy w Polsce i Grecji również wskazali na grupy o zróżnicowanym poziomie zaawansowania jako główne wyzwanie. Z tego względu edukatorzy powinni ocenić poziom wyjściowy uczniów, ich wcześniejsze doświadczenia, cele edukacyjne oraz umiejętności cyfrowe na początku procesu nauczania i odpowiednio dostosować działania.

Nauczanie powinno być ściśle związane z codziennymi potrzebami uczniów. Zamiast traktować edukację językową jako odrębny przedmiot, nauczyciele powinni wykorzystywać praktyczne sytuacje, z którymi uczniowie mogą się zetknąć w życiu codziennym. Ćwiczenia mogą koncentrować się na komunikacji z pracodawcami, wypełnianiu formularzy, umawianiu wizyt lekarskich, kontaktach ze szkołami, rozumieniu ogłoszeń o pracę, interakcjach z urzędami państwowymi oraz poruszaniu się w kontekście sytuacji mieszkaniowych i transportowych. Wyniki badań w Polsce szczególnie przemawiają za wykorzystaniem autentycznych dokumentów, odgrywaniem ról, dialogów w miejscu pracy, rozmów dotyczących opieki zdrowotnej oraz sytuacji w urzędach, ponieważ te metody umożliwiają uczniom ćwiczenie języka w realistycznych kontekstach.

Równie istotne jest stworzenie bezpiecznego i opartego na zaufaniu środowiska edukacyjnego. Nauczyciele powinni motywować uczniów do zadawania pytań, popełniania błędów oraz dzielenia się swoimi doświadczeniami bez obaw o ocenę. Zaufanie można wzmocnić poprzez komunikację opartą na szacunku, wspólne działania, uczenie się od rówieśników oraz możliwości dzielenia się własnymi doświadczeniami i perspektywami. Wyniki badań przeprowadzonych w Grecji podkreślają, że skuteczna edukacja powinna być zróżnicowana, praktyczna i oparta na zaufaniu, podczas gdy wyniki badań w Turcji wskazują, że wsparcie rówieśnicze może pomóc nowoprzybyłym w budowaniu pewności siebie, redukcji izolacji oraz dostępie do informacji i usług.

Jednak wyniki badań przeprowadzonych w Polsce, Turcji i Grecji nieprzerwanie wskazują, że nauka cyfrowa powinna wspierać, a nie zastępować interakcję twarzą w twarz. Nauczyciele powinni zatem korzystać z prostych, przyjaznych dla urządzeń mobilnych oraz wielojęzycznych zasobów, w tym krótkich filmów, materiałów wizualnych, ćwiczeń do pobrania, quizów i praktycznych przewodników. Ponieważ wielu uczniów korzysta głównie ze smartfonów, platformy edukacyjne powinny być projektowane z myślą o użytkowaniu mobilnym i, w miarę możliwości, zapewniać łączność o niskiej przepustowości oraz tryb offline.

Nauczyciele powinni również pamiętać, że korzystanie ze smartfona nie oznacza, iż uczeń dysponuje wystarczającymi umiejętnościami cyfrowymi do samodzielnego realizowania oficjalnych procedur online. Kompetencje cyfrowe powinny być zatem wyraźnie wspierane poprzez praktyczne działania dotyczące poczty elektronicznej, haseł, formularzy online, zarządzania dokumentami, prywatności oraz bezpieczeństwa w sieci. Można je zintegrować z nauką języka lub kształceniem zawodowym, a nie traktować jako zupełnie odrębny przedmiot.

Kolejnym istotnym zaleceniem jest powiązanie edukacji językowej z zatrudnieniem oraz rozwojem zawodowym. Uchodźcy i osoby ubiegające się o azyl często postrzegają znajomość języka jako klucz do znalezienia i utrzymania pracy oraz efektywnej komunikacji w środowisku zawodowym. Nauczyciele powinni zatem włączyć do swojego nauczania ogłoszenia o pracę, przygotowanie CV, symulacje rozmów kwalifikacyjnych, a także słownictwo i scenariusze komunikacyjne stosowane w miejscu pracy. W przypadku uczniów posiadających wcześniejsze kwalifikacje lub doświadczenie zawodowe, nauczyciele powinni również wspierać ich w identyfikacji odpowiednich ścieżek prowadzących do uznania kwalifikacji oraz dalszego rozwoju zawodowego. Wyniki badań przeprowadzonych w Grecji szczególnie podkreślają potrzebę powiązania nauki języka z uznaniem wcześniejszej edukacji, szkoleń zawodowych oraz zatrudnienia.

Jednocześnie pedagodzy powinni być świadomi ograniczeń swojej roli zawodowej. Wyniki badań krajowych wskazują, że pedagodzy często napotykają problemy związane z mieszkaniem, zatrudnieniem, procedurami prawnymi, obowiązkami rodzinnymi oraz dobrostanem emocjonalnym. Zamiast podejmować próby rozwiązywania kwestii wykraczających poza ich kompetencje, pedagodzy powinni znać miejsca, w których uczniowie mogą uzyskać odpowiednie wsparcie prawne, psychologiczne, socjalne lub zawodowe. Przejrzyste ścieżki skierowań, współpraca z organizacjami specjalistycznymi oraz dostęp do mediatorów kulturowych lub tłumaczy mogą znacząco wzmocnić wsparcie dostępne dla uczniów.

i angażować się w inicjatywy lokalnej społeczności. Takie działania mogą wspierać rozwój językowy, a jednocześnie wzmacniać pewność siebie, więzi społeczne oraz poczucie przynależności. Wyniki badań przeprowadzonych w Turcji wskazują, że mentoring rówieśniczy może pomóc nowoprzybyłym szybciej zorientować się oraz uzyskać dostęp do informacji i usług.

Wreszcie, ocena powinna uwzględniać często nieliniowy charakter ścieżek edukacyjnych uczniów będących uchodźcami. Uczniowie mogą być zmuszeni do przerywania nauki z powodu pracy, obowiązków rodzinnych, problemów prawnych lub innych okoliczności, co sprawia, że mogą potrzebować możliwości powrotu do nauki bez utraty dotychczasowych postępów. Nauczyciele powinni stosować praktyczne i ciągłe formy oceny, takie jak odgrywanie ról, krótkie zadania, portfolio, samoocena oraz demonstracje umiejętności praktycznych. Wyniki badań greckich szczególnie zalecają elastyczne monitorowanie postępów oraz podejścia uwzględniające częściowe osiągnięcia i przerywanie nauki.

Podsumowując, wyniki badań przeprowadzonych w Polsce, Turcji i Grecji wskazują, że edukatorzy osób dorosłych powinni dążyć do elastycznego, praktycznego i skoncentrowanego na uczeniu modelu edukacji, w którym nauka języków obcych jest zintegrowana z codziennym życiem, zatrudnieniem, umiejętnościami cyfrowymi oraz włączeniem społecznym. Edukatorzy potrzebują odpowiednich szkoleń, elastycznych materiałów, mechanizmów wsparcia oraz instytucjonalnego, aby skutecznie odpowiadać na potrzeby zróżnicowanych grup. Równocześnie programy nauczania powinny zapewniać elastyczne uczestnictwo, dostępne zasoby cyfrowe oraz możliwości budowania pewności siebie, wykorzystywania nabytych umiejętności i aktywnego uczestnictwa w życiu społeczności.

6.2 Rekomendacje dla instytucji zajmujących się edukacją dorosłych

Wraz z przekształceniem tymczasowych, krótkoterminowych inicjatyw opartych na sytuacjach kryzysowych w bardziej długoterminowe i zrównoważone programy, organizacje edukacji dorosłych powinny dążyć do utrzymania swoich umiejętności i kadry poprzez rozwijanie trwałych partnerstw z lokalnymi oraz międzynarodowymi interesariuszami, a także poprzez pozyskiwanie stabilnego finansowania edukacji dorosłych na poziomie stanowym, aby uniknąć zakłóceń w procesie edukacyjnym. Ponadto, różnorodne, podstawowe potrzeby uchodźców, w szczególności potrzeba zakwaterowania i ochrony prawnej, jak również potrzeba edukacji i wsparcia psychospołecznego, wymagają, aby centra edukacyjne funkcjonowały w ramach „punktu kompleksowej obsługi”.

Ośrodki edukacyjne powinny nawiązywać współpracę z innymi organizacjami, aby zapewnić uchodźcom dostęp do usług edukacyjnych, a także pomocy prawnej, wsparcia psychospołecznego, opieki zdrowotnej oraz opieki nad dziećmi, między innymi.

Ponadto, aby zapewnić zintegrowane, wielosektorowe podejście, konieczna jest rewizja programu nauczania oraz zarządzania programami edukacyjnymi dla uchodźców. W klasach mogą uczyć się zarówno osoby bez formalnego wykształcenia, jak i te z dyplomami ukończenia studiów podyplomowych, co sprawia, że techniki nauczania i uczenia się muszą być zróżnicowane. Należy przeprowadzać oceny przed rozpoczęciem kursu, aby określić poziom umiejętności uczestników i przydzielić ich do grup o podobnym poziomie. Materiały dydaktyczne powinny być zróżnicowane. Aby zwiększyć zaangażowanie i przeciwdziałać częstym przyczynom braku motywacji, takim jak brak opieki nad dziećmi, materiały powinny być projektowane w krótkich sesjach, dostosowanych do indywidualnego tempa.

Zajęcia wieczorne i weekendowe powinny być dostosowane do elastycznego harmonogramu pracy kobiet i mężczyzn sprawujących opiekę. W placówkach powinny być oferowane dotacje na transport oraz opiekę nad dziećmi. Program nauczania powinien zrezygnować z nauczania języka angielskiego jako drugiego języka (ESL) i skoncentrować się bardziej na projektach, które obejmują codzienne sytuacje lub wydarzenia, takie jak czytanie umowy o pracę, pisanie CV, umawianie wizyt lekarskich, sporządzanie skarg i petycji do urzędów, uczestnictwo w spotkaniach stowarzyszeń rodzicielsko-nauczycielskich (TPA) oraz korzystanie z transportu publicznego. 52

Wyjście poza tradycyjne nauczanie stacjonarne oraz wprowadzenie bardziej rówieśniczych i innowacyjnych metod nauczania znacząco usprawnia proces adaptacyjny. Strategia „mentoringu rówieśniczego” wykazuje duży potencjał. Organizacje powinny angażować doświadczonych absolwentów, którzy będą pełnić rolę „mentorów rówieśniczych”. Nowi przybysze potrzebują wsparcia w poruszaniu się po sesjach informacyjnych oraz w pokonywaniu uciążliwych procedur w pierwszym tygodniu po przybyciu do nowego kraju. Ponadto, ponieważ połączenie nauki nowego języka w trakcie zajęć stacjonarnych z praktyką w miejscu pracy wspiera i usprawnia proces uczenia się, organizacje powinny nawiązać współpracę z lokalnymi firmami oraz izbami handlowymi w celu wdrożenia modelu „podwójnej edukacji”, polegającego na nauce nowego języka w klasie rano i praktyce w miejscu pracy po południu.

Transformacja cyfrowa oraz zarządzanie infrastrukturą stanowią kluczowe elementy edukacji. Z uwagi na to, że większość uchodźców ma dostęp do internetu jedynie poprzez ograniczone pakiety danych w telefonach komórkowych, zasoby edukacyjne w sieci powinny być projektowane z myślą o priorytetowym traktowaniu urządzeń mobilnych oraz niskiej przepustowości, a także umożliwiać pobieranie plików do późniejszego wykorzystania. Należy również podkreślić, że sama platforma internetowa nie jest wystarczająca. Konieczne jest zapewnienie dodatkowych zasobów, które pomogą uchodźcom w lepszym przygotowaniu się do kwestii związanych z cyberbezpieczeństwem oraz kompetencjami cyfrowymi. Może to obejmować wsparcie w nauce obsługi formularzy elektronicznych, interfejsów oraz usług e-administracji, a także unikanie oszustw online. Te zasoby cyfrowe powinny uzupełniać tradycyjne praktyki i nie mogą zastępować znaczenia interakcji twarzą w twarz.

Zarządzanie i wsparcie personelu towarzyszącego powinno być priorytetem dla administratorów. Jak wcześniej wspomniano, pracownicy programu nauczania często pełnią rolę nie tylko edukatorów, ale również zapewniają opiekę i wsparcie uchodźcom, którzy doświadczyli licznych tragedii, co w praktyce oznacza wykonywanie pracy socjalnej. Aby zapobiec wypaleniu zawodowemu nauczycieli, menedżerowie mogą wprowadzić profesjonalny nadzór nad praktyką refleksyjną. Zatrudnienie pracowników socjalnych i psychologów w organizacji będzie korzystne dla menedżerów, umożliwiając wyraźne rozróżnienie między personelem zajmującym się opieką nad osobami z traumą a personelem edukacyjnym. Regularne szkolenia dla nauczycieli w zakresie opieki nad osobami z traumą, mediacji kulturowej oraz zarządzania klasą będą stanowić istotne uzupełnienie tego wsparcia instytucjonalnego.

6.3 Zalecenia dla organizacji pozarządowych oraz lokalnych interesariuszy

Wyniki badań przeprowadzonych w Polsce, Turcji i Grecji wskazują, że synchronizacja organizacji pozarządowych, lokalnych uczestników oraz instytucji edukacyjnych sprzyja integracji. Kluczowe strategie lokalnych uczestników w kooperacji z instytucjami edukacyjnymi obejmują następujące:

Holistyczne sieci referencyjne i mediacje kulturowe

Utworzenie punktów kompleksowej obsługi: Naukę języka uchodźców należy analizować w kontekście ich zakwaterowania, statusu prawnego, opieki nad dziećmi oraz zdrowia. Uchodźcom powinien zostać zaproponowany zintegrowany mechanizm, który zapewni kompleksowe rozwiązania w zakresie zaspokajania ich podstawowych potrzeb. Konieczne jest stworzenie wspólnych systemów skierowań pomiędzy organizacjami pozarządowymi, gminami oraz instytucjami edukacyjnymi.

Budowanie mostów językowych: Niejednorodność klas oraz bariery językowe w procesach biurokratycznych powinny być rozwiązywane poprzez zaangażowanie mediatorów kulturowych w działania organizacji pozarządowych, które współpracują z placówkami edukacyjnymi w ramach modelu współużytkowania.

Systemy mentoringu rówieśniczego.

Przyspieszenie adaptacji: Badania wykazały, że modele, w których doświadczeni uchodźcy wspierają nowoprzybyłych w procesie orientacji, przyspieszają adaptację o 50%.

Wdrażanie modeli: Organizacje pozarządowe, w kooperacji z instytucjami edukacyjnymi, powinny stworzyć zorganizowane programy mentoringowe, które umożliwią łączenie odnoszących sukcesy absolwentów z nowymi uczniami.

Synergia „podwójnego kształcenia” zawodowego oraz językowego

Integracja edukacji i zatrudnienia: Kluczowe jest, aby łączyć naukę języka z praktycznymi możliwościami zatrudnienia, zamiast ograniczać się jedynie do środowiska szkolnego.

Partnerstwa wielostronne: Lokalne przedsiębiorstwa, izby handlowe, organizacje pozarządowe oraz instytucje edukacyjne powinny zjednoczyć siły w celu opracowania synergicznych modeli, w ramach których uczniowie będą uczestniczyć w półdniowych zajęciach z języka oraz zdobywać półdniowe doświadczenie zawodowe lub odbywać staże.

Wsparcie dla nauczycieli

Radzenie sobie z obciążeniem psychospołecznym: Kluczowe jest zredukowanie psychologicznego i społecznego ciężaru, który nieświadomie przyjmują nauczyciele, często stykający się z traumami uchodźców w klasie.

Nadzór z uwzględnieniem traumy: Organizacje pozarządowe powinny zaangażować ekspertów z zakresu psychologii oraz pracowników socjalnych, aby zapewnić personelowi edukacyjnemu regularne wsparcie w formie nadzoru z uwzględnieniem traumy, co pomoże zapobiegać wypaleniu zawodowemu nauczycieli.

6.4 Rekomendacje dla decydentów i instytucji publicznych

Wyniki z Polski, Turcji i Grecji wskazują, że skuteczna integracja osób ubiegających się o azyl oraz uchodźców wymaga więcej niż jedynie indywidualnych programów edukacyjnych czy odizolowanych usług wsparcia. Wiele trudności zidentyfikowanych w badaniach przypadku RefuLearn ma charakter systemowy i wpływa na różne obszary życia. Bariery językowe, złożoność administracyjna, trudności w dostępie do rzetelnych informacji, niepewność zatrudnienia i mieszkalnictwa, uznawanie wcześniejszych kwalifikacji, wykluczenie cyfrowe oraz ograniczone możliwości uczestnictwa społecznego mogą się wzajemnie wzmacniać. Decydenci oraz instytucje publiczne powinny zatem przyjąć skoordynowane, długoterminowe i inkluzywne podejścia, które połączą edukację dorosłych z szerszą polityką oraz usługami integracyjnymi.

Udoskonalenie dostępu do klarownych, wiarygodnych i wielojęzycznych informacji

Jednym z kluczowych wspólnych wniosków we wszystkich trzech krajach partnerskich jest konieczność dostępu do dostępnych i wiarygodnych informacji. Uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl mogą napotykać trudności w zrozumieniu swoich praw i obowiązków, identyfikacji instytucji odpowiedzialnych za konkretne usługi oraz przestrzeganiu nieznanymi procedur administracyjnych. W Polsce respondenci podkreślali trudności w zrozumieniu instytucji,

Dokumentacja oraz dostępne wsparcie. W Turcji dostęp do aktualnych i wiarygodnych informacji był szczególnie istotny w początkowym etapie osiedlenia, gdy procedury biurokratyczne uznano za kluczowe źródło trudności. Podobne zapotrzebowanie na klarowne wytyczne i wskazówki administracyjne znajduje odzwierciedlenie również w wynikach badań greckich.

Instytucje publiczne powinny zatem zadbać o to, aby kluczowe informacje dotyczące edukacji, opieki zdrowotnej, zatrudnienia, usług socjalnych, procedur prawnych oraz możliwości integracji były przekazywane w sposób jasny i zrozumiały. W miarę możliwości informacje te powinny być dostępne w wielu językach oraz wzbogacone o wizualne objaśnienia i dostępne formaty cyfrowe. Powinny być również regularnie aktualizowane, aby edukatorzy, organizacje pozarządowe oraz sami uchodźcy mogli polegać na spójnych informacjach, a nie na nieformalnych lub potencjalnie niedokładnych źródłach.

Wzmocnienie koordynacji oraz ścieżek kierowania pomiędzy służbami

Wyniki wskazują, że uchodźcy często wymagają wsparcia ze strony kilku instytucji jednocześnie. Edukacja może być zagrożona przez brak stabilności mieszkaniowej, zatrudnienie, opiekę nad dziećmi, potrzeby zdrowotne lub procedury prawne, jednak często te obszary są obsługiwane przez różne organizacje. Fragmentacja może szczególnie utrudniać dostęp osobom, które nie znają systemu instytucjonalnego kraju przyjmującego.

Wyniki badań w Polsce szczególnie podkreślają fragmentaryzację oferty oraz nierówny dostęp do usług, zwłaszcza w obszarach wiejskich. W każdym z trzech krajów edukatorzy coraz częściej pełnią rolę mentorów, przewodników integracyjnych oraz punktów kontaktowych, gdyż uczniowie zwracają się do nich z problemami wykraczającymi poza sferę edukacyjną.

Decydenci polityczni powinni wspierać ściślejszą koordynację pomiędzy instytucjami edukacji dorosłych, samorządami, służbami zatrudnienia, służbami socjalnymi, dostawcami opieki zdrowotnej, władzami migracyjnymi, organizacjami wsparcia prawnego oraz organizacjami pozarządowymi. Należy ustanowić wyraźne ścieżki skierowań, aby specjaliści wiedzieli, gdzie kierować osoby uczące się, gdy ich potrzeby wykraczają poza ich kompetencje. Lokalne i regionalne sieci mogą również przyczynić się do identyfikacji luk w świadczeniu usług oraz ograniczenia powielania działań.

Zapewnienie zrównoważonego dostępu do nauki języka kraju przyjmującego

Nauka języków obcych stanowi wyraźny wspólny priorytet zidentyfikowany w Polsce, Turcji i Grecji. Znajomość języka kraju przyjmującego jest ściśle powiązana z zatrudnieniem, opieką zdrowotną, edukacją, usługami publicznymi, codzienną komunikacją, niezależnością oraz uczestnictwem społecznym. Język polski uznano za niezbędny do poruszania się po instytucjach i w życiu codziennym, język turecki za kluczowy element wspierający integrację i zatrudnienie, a język grecki za istotny punkt wyjścia do edukacji, związany z pewnością siebie i aktywnym uczestnictwem.

W związku z tym zapewnienie dostępu do nauki języka powinno być postrzegane jako kluczowy element polityki integracyjnej i pozostawać dostępne również po początkowych etapach przyjazdu. Kursy powinny charakteryzować się elastycznością, aby dostosować się do potrzeb dorosłych pracujących, opiekujących się dziećmi lub mających inne zobowiązania. Nauka języka powinna być również powiązana z praktycznymi potrzebami codziennego życia, zatrudnieniem, umiejętnościami cyfrowymi, orientacją obywatelską oraz uczestnictwem w życiu społecznym, a nie jedynie jako przedmiot akademicki.

Rozpoznawanie różnicowanego wykształcenia oraz wcześniejszej edukacji.

Turcja szczególnie podkreśla znaczną przepaść między wysoko wykształconymi profesjonalistami a dorosłymi, którzy nie mieli formalnego wykształcenia lub posiadali je w ograniczonym zakresie, podczas gdy heterogeniczne grupy stanowią istotny element edukacji dorosłych w Polsce i Grecji.

W związku z tym polityki powinny unikać podejścia uniwersalnego. Programy edukacji dorosłych powinny oferować różne poziomy wejścia, elastyczne ścieżki kształcenia oraz zróżnicowane formy wsparcia. Instytucje publiczne powinny również usprawnić procedury uznawania wcześniejszych kwalifikacji, doświadczenia zawodowego oraz wcześniejszej nauki. Trudności w wykorzystaniu kwalifikacji zdobytych przed przesiedleniem mogą prowadzić do sytuacji, w której uchodźcy będą pracować poniżej swoich kwalifikacji lub nie będą mogli kontynuować dotychczasowej kariery zawodowej.

W przypadku trudności z formalnym uznaniem kwalifikacji, instytucje publiczne powinny dostarczyć klarowne informacje na temat procedur oceny, możliwości pomostowych, programów zawodowych oraz alternatywnych ścieżek, które umożliwiają uczniom zaprezentowanie swojej wiedzy i umiejętności. Wyniki badań przeprowadzonych w Grecji szczególnie podkreślają konieczność powiązania nauki języków obcych, kształcenia zawodowego, uznawania wcześniejszej edukacji oraz zatrudnienia, a uznawanie kwalifikacji stanowi wyzwanie również w Polsce i Turcji.

Zmniejszenie praktycznych przeszkód utrudniających uczestnictwo

Wyniki projektu RefuLearn wskazują, że uczestnictwo w edukacji dorosłych zależy od warunków pozaszkolnych. Decydenci powinni być świadomi, że nieregularne uczestnictwo niekoniecznie świadczy o ograniczonej motywacji.

W Polsce zmiany w zatrudnieniu, obowiązki związane z opieką nad dziećmi, problemy zdrowotne, brak bezpieczeństwa mieszkaniowego oraz transport mogą utrudniać uczestnictwo. W Turcji szczególnie istotne były kwestie mieszkaniowe, zatrudnienie, biurokracja, niepokój w okresie osiedlania się oraz ograniczony czas z powodu codziennych obowiązków. W Grecji kluczowymi barierami były stres psychospołeczny, trudności w transporcie, dyskryminacja oraz niestabilność zatrudnienia.

Programy finansowane ze środków publicznych powinny zatem zapewniać większą elastyczność. Może to obejmować elastyczne plany zajęć, możliwość powrotu do nauki po przerwach, dostępność lokalnej oferty oraz opcje kształcenia mieszanego. Tam, gdzie jest to stosowne i wykonalne, środki wsparcia związane z opieką nad dziećmi i transportem mogą również uczynić uczestnictwo w programie bardziej realistycznym dla dorosłych uczniów. Polityka powinna uwzględniać częściowe osiągnięcia i unikać konieczności ponownego rozpoczynania nauki od nowa w przypadku, gdy nieuniknione okoliczności przerywają jej rozwój.

Wzmocnienie relacji między edukacją a zatrudnieniem

Zatrudnienie jest ściśle powiązane z niezależnością oraz długotrwałą integracją w trzech kontekstach narodowych. Niemniej jednak bariery językowe, ograniczone sieci kontaktów zawodowych, nieznanne procesy rekrutacyjne oraz trudności w uznawaniu kwalifikacji mogą ograniczać dostęp do odpowiednich możliwości zatrudnienia.

Takie podejście może wspierać rozwój polityki integracyjnej, wykraczając poza krótkoterminową pomoc i kierując się w stronę zrównoważonych ścieżek prowadzących do niezależności.

Promuj cyfrowe włączenie bez eliminacji wsparcia ludzkiego.

Narzędzia cyfrowe mogą zwiększyć dostęp do edukacji, informacji i usług, zwłaszcza dla dorosłych, którzy napotykają trudności w uczestnictwie w tradycyjnych zajęciach. Trzy badania krajowe jednak ostrzegają przed wyłącznym poleganiem na nauczaniu online.

Wielu uczniów korzysta ze smartfonów, jednak ich posiadanie nie gwarantuje, że dysponują oni kompetencjami cyfrowymi niezbędnymi do poruszania się po platformach edukacyjnych, internetowych usługach publicznych, stronach z ofertami pracy, poczcie e-mail czy elektronicznych procedurach administracyjnych. Polska podkreśla znaczenie nauczania mieszanego oraz praktycznych treści Moodle; Turcja kładzie nacisk na dostęp mobilny, który umożliwia naukę „w dowolnym czasie i miejscu”; Grecja natomiast wspiera model mieszany, oparty na wsparciu ludzkim, z alternatywami offline i drukowanymi.

Instytucje publiczne powinny zatem inwestować w dostępne i przyjazne dla urządzeń mobilnych zasoby cyfrowe, jednocześnie zachowując wsparcie osobiste. Umiejętności cyfrowe powinny być włączone do programów kształcenia i integracji dorosłych, a alternatywy powinny pozostać dostępne dla osób uczących się, które mają ograniczoną łączność, dostęp do urządzeń lub nie czują się pewnie w korzystaniu z technologii cyfrowych.

Rozpoznawanie potrzeb psychospołecznych oraz wzmacnianie systemów skierowań.

Stres psychospołeczny może istotnie wpływać na uczestnictwo w edukacji oraz życiu społecznym. Greckie badania szczególnie podkreślają stres oraz jego interakcję z niestabilnym zatrudnieniem, dyskryminacją i innymi trudnościami, podczas gdy szersze wnioski z krajów partnerskich również wskazują na znaczenie bezpiecznego i wspierającego środowiska edukacyjnego.

Nie należy oczekiwać, że instytucje edukacyjne zastąpią psychologów ani wyspecjalizowane służby socjalne. Decydenci powinni natomiast zapewnić wyraźne ścieżki kierowania pomiędzy organizacjami edukacji dorosłych a wykwalifikowanymi służbami psychologicznymi, opieki zdrowotnej oraz wsparcia społecznego. Rozwój zawodowy nauczycieli powinien obejmować podstawową wiedzę na temat podejść uwzględniających traumę oraz podejść międzykulturowych, a także wskazówki dotyczące bezpieczeństwa i granic zawodowych.

Zwalczanie dyskryminacji oraz wspieranie integracji międzykulturowej

Integracja nie zależy jedynie od adaptacji uchodźców do nowych systemów, ale także od zdolności społeczności oraz instytucji przyjmujących do tworzenia inkluzywnych środowisk. Doświadczenia związane z dyskryminacją mogą osłabiać zaufanie, ograniczać uczestnictwo społeczne oraz obniżać poczucie własnej wartości. Problem ten jest szczególnie widoczny w wynikach badań przeprowadzonych w Grecji, chociaż promowanie zrozumienia międzykulturowego jest kluczowe we wszystkich krajach partnerskich.

Instytucje publiczne powinny wspierać inicjatywy promujące pozytywną interakcję między uchodźcami a społecznościami przyjmującymi. Projekty społeczne, działalność kulturalna, wymiana językowa, mentoring oraz wolontariat mogą przyczynić się do budowania relacji i redukcji izolacji społecznej. Szkolenia z zakresu komunikacji międzykulturowej mogą również wspierać specjalistów sektora publicznego oraz personel pierwszej linii, którzy regularnie mają kontakt z grupami o zróżnicowanej kulturze i języku.

Wspieraj nauczycieli oraz pracowników na pierwszej linii.

57

Wyniki badań przeprowadzonych w Polsce, Turcji i Grecji wskazują, że edukatorzy osób dorosłych coraz częściej przyjmują role wykraczające poza tradycyjne nauczanie. Uczniowie mogą zwracać się do nich z pytaniami dotyczącymi instytucji publicznych, zatrudnienia, procedur prawnych, zakwaterowania oraz dobrostanu. W związku z tym edukatorzy wymagają odpowiedniego wsparcia instytucjonalnego, zamiast samodzielnie reagować na wszystkie te potrzeby.

Władze publiczne powinny wspierać rozwój zawodowy w obszarze komunikacji międzykulturowej, zróżnicowanego nauczania, praktycznego nauczania języków obcych, podejść uwzględniających traumę, edukacji cyfrowej oraz procedur kierowania. Edukatorzy powinni mieć również dostęp do wiarygodnych, regularnie aktualizowanych informacji na temat lokalnych usług i organizacji specjalistycznych.

Wsparcie dla nauczycieli nie tylko zwiększa jakość nauczania, ale również przyczynia się do szerszego systemu integracji, ponieważ nauczyciele często pełnią rolę zaufanych punktów kontaktowych między uchodźcami a instytucjami.

Stwórz cenne możliwości aktywnego zaangażowania.

Głównym przesłaniem projektu RefuLearn jest to, że uchodźców oraz osoby ubiegające się o azyl należy postrzegać nie tylko jako odbiorców usług. Długoterminowa integracja obejmuje możliwości wniesienia wkładu, uczestnictwa oraz podejmowania decyzji.

Decydenci oraz instytucje publiczne powinny motywować uchodźców do aktywnego uczestnictwa w inicjatywach społecznych, wolontariacie, edukacji dorosłych, mentoringu, działalności kulturalnej oraz innych formach zaangażowania lokalnego. Uchodźcy powinni również mieć możliwość wyrażania swoich opinii na temat programów i usług skierowanych do nich. Ich doświadczenia mogą dostarczyć cennych informacji na temat praktycznych barier, które mogą być niewidoczne z perspektywy instytucjonalnej.

Mentoring rówieśniczy może okazać się niezwykle efektywny. Uchodźcy, którzy mają już doświadczenie w kraju przyjmującym, mogą wspierać nowoprzybyłych w zrozumieniu dostępnych usług, możliwości edukacyjnych oraz życia społecznego, jednocześnie wzmacniając więzi społeczne i pewność siebie. Badania przeprowadzone w Turcji szczególnie podkreślają potencjalną wartość wsparcia rówieśniczego, a zaangażowanie społeczne oraz więzi społeczne to powracające motywy we wszystkich trzech krajach.

Przejdźcie od krótkoterminowej pomocy do zrównoważonych strategii integracji

Wyniki krajowe wskazują, że skuteczna integracja wymaga ciągłości. Polska szczególnie akcentuje konieczność przejścia od pomocy doraźnej do stabilnych, długoterminowych ścieżek integracji, jednak zasada ta odnosi się do wszystkich trzech krajów partnerskich.

Natychmiastowe wsparcie po przybyciu pozostaje kluczowe, jednak uchodźcy potrzebują również stałego dostępu do nauki języków, rozwoju zawodowego, umiejętności cyfrowych, rzetelnych informacji, sieci społecznych oraz możliwości zatrudnienia i uczestnictwa w życiu społecznym. Polityka powinna zatem unikać polegania wyłącznie na tymczasowych lub odosobnionych interwencjach, a zamiast tego wzmacniać struktury zdolne do wspierania postępu w kierunku samodzielności w miarę upływu czasu.

Promowanie współpracy międzysektorowej oraz lokalnej

Decydenci powinni zrozumieć, że żadna pojedyncza instytucja nie jest w stanie skutecznie zaspokoić wszystkich potrzeb edukacyjnych, społecznych i praktycznych zidentyfikowanych w ramach programu RefuLearn. Zrównoważone włączenie społeczne wymaga współpracy pomiędzy władzami krajowymi, samorządami, instytucjami edukacji dorosłych, organizacjami pozarządowymi, służbami zatrudnienia, służbami zdrowia i pomocy społecznej, pracodawcami oraz społecznościami lokalnymi.

Polityka krajowa powinna ustanawiać klarowne ramy, a jej wdrażanie powinno uwzględniać lokalne uwarunkowania. Jest to szczególnie istotne, ponieważ dostępność usług i możliwości może znacznie różnić się między większymi miastami a mniejszymi społecznościami.

Ogólnie rzecz biorąc, wnioski z Polski, Turcji i Grecji wskazują na model integracji, który jest skoordynowany, elastyczny i skoncentrowany na rzeczywistych potrzebach. Decydenci oraz instytucje publiczne mogą wzmocnić włączenie społeczne poprzez redukcję barier administracyjnych i praktycznych, zapewnienie dostępu do edukacji językowej oraz kształcenia dla dorosłych, uznawanie istniejących umiejętności, wspieranie włączenia cyfrowego, usprawnianie współpracy między służbami oraz tworzenie uchodźcom wartościowych możliwości uczestnictwa w życiu społecznym.

Długoterminowym celem powinno być nie tylko zapewnienie osobom ubiegającym się o azyl oraz uchodźcom dostępu do usług, ale także umożliwienie im rozwijania wiedzy, pewności siebie, umiejętności oraz więzi społecznych niezbędnych do stania się coraz bardziej niezależnymi i aktywnymi członkami społeczności przyjmujących.

6.5 Praktyczna lista kontrolna dla nauczycieli i organizacji

Listę kontrolną należy postrzegać jako narzędzie elastyczne, a nie sztywną procedurę. Uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl różnią się pod względem wykształcenia, znajomości języka, doświadczenia zawodowego, umiejętności cyfrowych oraz sytuacji osobistej. Celem jest zatem wsparcie edukatorów i organizacji w tworzeniu elastycznych, inkluzywnych i praktycznych środowisk edukacyjnych, przy jednoczesnym utrzymaniu efektywnych powiązań z wyspecjalizowanymi służbami oraz lokalnymi społecznościami.

Przed rozpoczęciem pracy z uczniami

Określ punkt wyjścia uczniów. Zbierz kluczowe informacje dotyczące znajomości języka, umiejętności czytania i pisania, wcześniejszego wykształcenia, doświadczenia zawodowego, potrzeb edukacyjnych oraz umiejętności cyfrowych.

- ✓ **Nie należy zakładać, że wszyscy uchodźcy mają identyczne potrzeby.**
W skład grupy mogą wchodzić zarówno wysoko wykształceni specjaliści, jak i dorośli z ograniczoną lub przerwana edukacją formalną.
- ✓ **Rozpoznaj wcześniejsze umiejętności oraz doświadczenie.** Zapytaj uczniów o ich kwalifikacje, historię zatrudnienia, umiejętności praktyczne oraz wiedzę nabytą przed przeniesieniem.
- ✓ **Zidentyfikuj potencjalne przeszkody utrudniające uczestnictwo.** Weź pod uwagę harmonogramy pracy, opiekę nad dziećmi, transport, trudności mieszkaniowe, presję finansową, problemy zdrowotne, obowiązki administracyjne oraz zobowiązania rodzinne.
- ✓ **Zaplanuj elastyczne warunki uczestnictwa.** W miarę możliwości umożliwaj uczniom nadrobienie zaległości po nieobecnościach, powrót po przerwach oraz kontynuację nauki bez utraty dotychczasowych osiągnięć. Przygotuj klarowne i przystępne informacje. Używaj prostego języka, a w razie potrzeby materiałów wielojęzycznych, wizualnych objaśnień oraz praktycznych przykładów.
- ✓ **Przygotuj praktyczne materiały edukacyjne.** Połącz ćwiczenia z sytuacjami, z którymi uczniowie mogą się zetknąć w życiu codziennym, takimi jak korzystanie z usług publicznych, interakcje z pracownikami służby zdrowia, poszukiwanie zatrudnienia czy korzystanie z transportu publicznego.
- ✓ **Zaplanuj zajęcia dostosowane do różnych poziomów znajomości języka oraz umiejętności czytania i pisania.** Przygotuj zadania, które można uprościć, rozszerzyć lub wzbogacić materiałami wizualnymi oraz dodatkowymi wyjaśnieniami.

- ✓ Sprawdź dostęp do narzędzi cyfrowych. Zidentyfikuj, czy uczestnicy korzystają głównie ze smartfonów, czy z innych urządzeń.
- ✓ Mają niezawodny dostęp do internetu i potrafią samodzielnie korzystać z platform edukacyjnych. Nie należy mylić korzystania ze smartfona z umiejętnościami cyfrowymi. Uczniowie mogą swobodnie posługiwać się komunikatorami i mediami społecznościowymi, jednak wciąż potrzebują wsparcia w zakresie poczty elektronicznej, formularzy online, przesyłania dokumentów, haseł oraz publicznych usług elektronicznych.
- ✓ **Przygotuj cyfrowe alternatywy. W miarę możliwości upewnij się, że zasoby online są przyjazne dla urządzeń mobilnych oraz oferują opcje do pobrania, offline lub w formie do druku.**
- ✓ **Utwórz ścieżki skierowań. Zidentyfikuj wiarygodne usługi prawne, psychologiczne, socjalne, zdrowotne oraz zatrudnienia, zanim wystąpią specjalistyczne potrzeby. Wyjaśnij granice zawodowe. Nauczyciele powinni być świadomi, jakiego wsparcia mogą udzielić samodzielnie, a kiedy uczeń powinien zostać skierowany do wykwalifikowanego specjalisty.**
- ✓ **Nawiąż współpracę z lokalnymi instytucjami. Utrzymuj kontakt z organizacjami pozarządowymi, samorządami, agencjami zatrudnienia, pracownikami socjalnymi, mediatorami kulturowymi, dostawcami usług zdrowotnych oraz organizacjami społecznymi.**
- ✓ **Stwórz bezpieczne i pełne szacunku środowisko edukacyjne. Zapewnij, że godność, poufność, szacunek międzykulturowy oraz niedyskryminacja są wyraźnie promowane.**

Podczas zajęć dydaktycznych lub integracyjnych

- ✓ Stosuj praktyczne i skoncentrowane na uczniu metody nauczania. Integruj język oraz inne formy aktywności edukacyjnej z rzeczywistymi celami i potrzebami uczniów.
- ✓ Stosuj metody eksperymentalne. Wykorzystaj odgrywanie ról, scenariusze z życia, autentyczne dokumenty, materiały wizualne, zadania grupowe, projekty oraz praktyczne rozwiązywanie problemów.
- ✓ Zróżnicuj działania. Dostosuj zadania do różnych poziomów biegłości językowej, umiejętności czytania i pisanie, wykształcenia oraz pewności siebie.
- ✓ Podziel złożone zadania na mniejsze etapy. Może to wspierać uczniów o niskim poziomie umiejętności czytania i pisanie, ograniczonym wykształceniu formalnym lub mniejszej pewności siebie w posługiwaniu się językiem kraju przyjmującego.
- ✓ Korzystaj z materiałów do powtórek oraz uzupełniania zaległości. Uczniowie, którzy nie mogą uczestniczyć w zajęciach z powodu pracy, opieki nad dziećmi, problemów z transportem lub innych zobowiązań, powinni mieć rzeczywiste możliwości kontynuowania nauki.
- ✓ Nie traktuj nieregularnej obecności automatycznie jako braku motywacji. Weź pod uwagę szersze okoliczności wpływające na uczestnictwo.
- ✓ Stwórz atmosferę opartą na zaufaniu. Zachęcaj uczniów do zadawania pytań, wyrażania wątpliwości oraz popełniania błędów bez obawy przed oceną.
- ✓ Promuj aktywne, a nie pasywne uczestnictwo. Uwzględniaj dyskusje, współpracę zespołową, podejmowanie decyzji, uczenie się od rówieśników oraz możliwości dzielenia się własnymi doświadczeniami.
- ✓ Połącz naukę języka z codzienną niezależnością. Ćwicz umiejętności komunikacyjne niezbędne w służbie zdrowia, zatrudnieniu, administracji publicznej, edukacji, mieszkalnictwie, transporcie oraz życiu społecznym.

- ✓ Promuj naukę opartą na wspólnocie. W miarę możliwości łącz uczniów z lokalnymi inicjatywami, wydarzeniami kulturalnymi, wolontariatem, kawiarniami językowymi, bibliotekami oraz innymi możliwościami społecznymi.
- ✓ **Wspieraj relacje społeczne oraz poczucie przynależności. Organizuj aktywności, które umożliwią uczestnikom interakcję, współpracę oraz rozwijanie więzi z innymi uczestnikami i członkami społeczności goszczącej.**
- ✓ **Wykorzystaj narzędzia cyfrowe, aby zwiększyć elastyczność. Krótkie filmy, wizualne przewodniki, quizy oraz zasoby mobilne mogą wspierać uczniów w kontynuowaniu nauki pomiędzy sesjami stacjonarnymi.**
- ✓ **Utrzymuj wsparcie ludzkie równoległe z nauką cyfrową. Nauka online powinna wspierać, a nie zastępować interakcję z edukatorami i specjalistami.**
- ✓ **Zapewnij podstawowe wsparcie w zakresie umiejętności cyfrowych w razie potrzeby. Ćwicz przydatne zadania, takie jak zakładanie konta e-mail, zarządzanie hasłami, wypełnianie formularzy, przysyłanie dokumentów oraz wyszukiwanie wiarygodnych informacji.**

Zwróć uwagę na stres psychospołeczny. Stres, niepewność, dyskryminacja, problemy z mieszkaniem oraz niepewność zatrudnienia mogą negatywnie wpływać na koncentrację, pewność siebie i zaangażowanie.

Stosuj podejście uwzględniające traumę oraz różnorodność kulturową. Utrzymuj przewidywalne, pełne szacunku i wsparcia środowisko, nie wymagając od uczniów ujawniania osobistych doświadczeń.

Zachowuj granice zawodowe. Nauczyciele nie powinni pełnić funkcji prawników, psychologów ani pracowników socjalnych, gdy konieczna jest specjalistyczna interwencja.

W razie potrzeby korzystaj z rekomendacji zaufanych specjalistów. Łącz uczniów z odpowiednimi ekspertami, zamiast samodzielnie próbować
- ✓ **rozwiązywać złożone problemy prawne, psychologiczne, medyczne lub dotyczące zatrudnienia.**
- ✓ **Korzystaj z usług mediatorów kulturowych lub tłumaczy, gdy jest to możliwe i stosowne. Mogą oni zredukować nieporozumienia oraz poprawić dostęp do informacji.**
- Regularnie proś uczniów o opinie. Weryfikuj, czy tempo, format, materiały i ćwiczenia pozostają aktualne i przystępne.**
- Reaguj na dyskryminację i wykluczenie. Promuj szacunek międzykulturowy i zapewnij, aby zachowania dyskryminacyjne nie stały się normą w działaniach edukacyjnych.**

Po zakończeniu aktywności lub na zakończenie okresu nauki

- ✓ **Doceniaj częściowe osiągnięcia. Uczniowie powinni być doceniani za dotychczasowe postępy, nawet jeśli ich ścieżka edukacyjna zostanie przerwana.**
- ✓ **Wspieraj powrót do edukacji. Osoby, które przerwały naukę z powodu pracy, obowiązków rodzinnych, procedur prawnych lub innych okoliczności, powinny mieć możliwość powrotu bez konieczności nieuzasadnionego rozpoczynania od nowa.**
- ✓ **Zapytaj uczniów, co się sprawdziło. Uwzględnij ich opinie przy ocenie metod nauczania, harmonogramów, zasobów cyfrowych oraz form wsparcia.**

Zidentyfikuj pozostałe przeszkody. Sprawdź, czy język, transport, opieka nad dziećmi, zatrudnienie, dostęp do technologii, dokumentacja lub inne czynniki uniemożliwiały pełne uczestnictwo.

- ✓ Sprawdź, czy proces uczenia się odpowiadał rzeczywistym potrzebom. Zastanów się, czy uczestnicy zyskali pewność siebie w zakresie komunikacji, korzystania z usług, poszukiwania pracy, używania narzędzi cyfrowych lub uczestnictwa w życiu społecznym.
- ✓ **Przeanalizuj wyniki skierowań. Zweryfikuj, czy uczniowie potrzebujący specjalistycznego wsparcia prawnego, psychologicznego, socjalnego lub zawodowego zostali skutecznie przekierowani do odpowiednich instytucji.**
- ✓ **Udzielaj informacji o kolejnych możliwościach kształcenia. Kieruj do dalszych kursów językowych, szkoleń zawodowych, zasobów do nauki cyfrowej, modułów Moodle lub innych form edukacji dla dorosłych.**
- ✓ **Wspieraj postępy w kierunku zatrudnienia tam, gdzie jest to istotne. Łącz uczniów z programami kształcenia zawodowego, służbami zatrudnienia lub ścieżkami uznawania kwalifikacji. Zachęcaj do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Informuj uczniów o możliwościach wolontariatu, mentoringu, zajęciach kulturalnych oraz innych formach utrzymania aktywności społecznej.**
- ✓ **Wykorzystaj informacje zwrotne do doskonalenia przyszłych programów. Dostosuj materiały, harmonogramy, systemy wsparcia oraz metody nauczania do powtarzających się potrzeb zidentyfikowanych przez uczestników. Udostępniaj skuteczne metody w ramach organizacji. Zachęcaj personel do wymiany praktycznych zasobów dydaktycznych oraz doświadczeń z pracy z uczniami-uchodźcami. Określ potrzeby w zakresie rozwoju personelu. Rozważ, czy edukatorzy potrzebują dodatkowych szkoleń z zakresu komunikacji międzykulturowej, zróżnicowanego nauczania, edukacji cyfrowej, praktyk uwzględniających traumę, ochrony lub procedur kierowania.**
- ✓ **kierowania.**

Ostateczna inspekcja

Zanim uznamy daną aktywność za zakończoną, nauczyciele oraz organizacje powinni zadać sobie następujące pytania:

- ✓ Czy odpowiadaliśmy na rzeczywiste potrzeby uczniów, a nie na założenia dotyczące uchodźców?
- ✓ Czy uczyniliśmy naukę praktyczną, elastyczną i dostępną dla wszystkich?
- ✓ Czy uczniowie mieli okazję zastosować i rozwijać posiadaną wiedzę oraz umiejętności?
- ✓ Czy dostarczyliśmy klarowne informacje oraz odpowiednie skierowania, gdy wymagana była pomoc specjalistyczna?
- ✓ Czy nauka cyfrowa zwiększyła dostępność, nie eliminując niezbędnego wsparcia ludzkiego?
- ✓ Czy zapewniliśmy uczniom możliwości rozwijania pewności siebie, relacji oraz poczucia wspólnoty?
- ✓ Czy wspieraliśmy uczniów nie tylko w dostępie do usług, ale także w podnoszeniu ich niezależności i aktywnie angażując się w życie swoich społeczności?

Główną zasadą tej listy kontrolnej jest to, że skuteczna edukacja dorosłych ubiegających się o azyl i uchodźców powinna łączyć naukę, praktyczną niezależność oraz aktywne uczestnictwo. Edukatorzy i organizacje mogą wnieść istotny wkład, oferując elastyczne i adekwatne możliwości uczenia się, jednak skuteczna integracja wymaga również współpracy z instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi, służbami zatrudnienia, wyspecjalizowanymi specjalistami oraz lokalnymi społecznościami.

Uczący się powinni być ostatecznie postrzegani nie tylko jako beneficjenci wsparcia, ale również jako dorośli, którzy dysponują wiedzą, doświadczeniem oraz zdolnością do aktywnego uczestnictwa w życiu społeczności, które ich przyjmują.

7. Wnioski

Kiedy edukacja dorosłych odpowiada na rzeczywiste potrzeby życiowe i jest realizowana w sposób inkluzyjny oraz skoncentrowany na uczniu, staje się jednym z najskuteczniejszych narzędzi wspierających długoterminową integrację i niezależność.

Ograniczona znajomość języka, niewystarczająca znajomość przepisów i procedur administracyjnych, trudności w dostępie do wiarygodnych informacji, przerwane ścieżki edukacyjne, wykluczenie cyfrowe, izolacja społeczna oraz niepewność dotycząca przyszłości – wszystkie te czynniki wpływają na zdolność uchodźców do pełnego uczestnictwa w edukacji i życiu społecznym. Równocześnie edukatorzy oraz organizacje zajmujące się osobami dorosłymi podkreślali własne wyzwania, takie jak praca z uczniami z różnych środowisk edukacyjnych, reagowanie na potrzeby związane z traumą oraz ograniczone możliwości.

Wyniki te wskazują, że efektywna integracja wymaga skoordynowanych działań z udziałem nauczycieli, instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, pracodawców oraz społeczności lokalnych, a nie izolowanych interwencji.

Przykłady dobrych praktyk zebrane w Polsce, Turcji i Grecji ilustrują, że skuteczna edukacja uchodźców jest praktyczna, elastyczna i ściśle związana z codziennym życiem. Pomimo różnic między systemami krajowymi, udane inicjatywy wykazują kilka wspólnych cech. Łączą naukę języka z orientacją praktyczną, wsparciem w zatrudnieniu, edukacją obywatelską oraz dostępem do usług publicznych. Tworzą bezpieczne środowiska edukacyjne, zachęcają do wsparcia rówieśniczego, promują współpracę ze społecznościami lokalnymi i wykorzystują narzędzia cyfrowe w celu zwiększenia dostępności. Wiele udanych inicjatyw angażuje również samych uchodźców w kształtowanie działań edukacyjnych, uznając ich nie tylko za beneficjentów, ale także za aktywnych uczestników, których doświadczenia wzmacniają proces uczenia się innych. Te przykłady dowodzą, że stosunkowo proste, skoncentrowane na uczniu podejścia mogą znacząco poprawić wyniki edukacyjne i integrację społeczną, jeśli zostaną dostosowane do lokalnych potrzeb.

Głównym przesłaniem projektu jest znaczenie aktywnego uczestnictwa. Integrację należy postrzegać nie tylko jako dostęp do usług, ale jako stopniowy proces stawania się aktywnym członkiem społeczeństwa. Nauka lokalnego języka, uczestnictwo w edukacji, wolontariat, budowanie relacji z lokalnymi społecznościami, wejście na rynek pracy oraz zrozumienie życia obywatelskiego – wszystko to przyczynia się do silniejszego poczucia przynależności i niezależności. Edukacja dorosłych może stwarzać uchodźcom możliwości rozwijania wiedzy, pewności siebie oraz umiejętności niezbędnych do podejmowania świadomych decyzji, wnoszenia wkładu w swoje społeczności oraz równego uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym. Edukatorzy odgrywają zatem kluczową rolę nie tylko jako nauczyciele, ale także jako animatorzy, mentorzy i łącznicy między uczniami a szerszym systemem wsparcia.

Niniejszy podręcznik został stworzony w celu przekształcenia wyników badań w praktyczne wskazówki, które mogą być wykorzystywane przez specjalistów pracujących z osobami ubiegającymi się o azyl oraz uchodźcami. Zamiast teoretycznych rozważań, podręcznik dostarcza praktycznych rekomendacji oraz przykładów efektywnych metod edukacyjnych.

Przenoszalne dobre praktyki oraz konkretne wskazówki, które edukatorzy, organizacje pozarządowe, dostawcy usług edukacji dorosłych i instytucje publiczne mogą dostosować do swoich kontekstów. Decydenci mogą również skorzystać z Podręcznika, aby lepiej zrozumieć wyzwania, przed którymi stoją uchodźcy i praktycy, wspierając rozwój bardziej inkluzywnych systemów edukacji dorosłych oraz polityk integracyjnych opartych na rzeczywistych potrzebach i dowodach.

Podręcznik należy stosować w połączeniu z platformą edukacyjną RefuLearn Moodle, która wzbogaca pisemne wskazówki o interaktywne zasoby edukacyjne, moduły do nauki we własnym tempie, ćwiczenia praktyczne oraz materiały cyfrowe. Platforma poszerza dostęp do nauki poza salą lekcyjną i wspiera zarówno uchodźców, jak i nauczycieli, oferując elastyczne, mobilne zasoby, które można aktualizować i rozwijać w miarę upływu czasu. Połączenie praktycznych wskazówek z nauką cyfrową tworzy kompleksowy system wsparcia, który odpowiada zróżnicowanym preferencjom oraz warunkom uczenia się dorosłych uchodźców.

Wartość projektu RefuLearn wykracza poza jego formalny czas trwania. Rekomendacje, metody nauczania, dobre praktyki oraz zasoby cyfrowe opracowane w ramach projektu zostały zaprojektowane tak, aby pozostały aktualne i możliwe do przeniesienia na długo po jego zakończeniu. Dostawcy edukacji dorosłych, organizacje pozarządowe, gminy, decydenci oraz organizacje społeczne mogą nadal dostosowywać te materiały do zmieniających się kontekstów migracyjnych i lokalnych potrzeb. Promując współpracę, praktykę opartą na dowodach oraz uczenie się przez całe życie, rezultaty projektu RefuLearn przyczyniają się do budowania bardziej inkluzywnych systemów edukacyjnych oraz silniejszych społeczności, w których osoby ubiegające się o azyl i uchodźcy otrzymują wsparcie nie tylko w adaptacji do nowego kraju, ale także w aktywnym uczestnictwie, wnoszeniu wkładu w swoją wiedzę i umiejętności oraz budowaniu lepszej przyszłości.

8. Bibliografia

European Commission. (2024). Temporary protection for people fleeing Ukraine. <https://home-affairs.ec.europa.eu>

Office for Foreigners. (2024). International protection in Poland. <https://www.gov.pl/web/udsc>

Polish Ministry of Family, Labour and Social Policy. (2024). Support for foreigners in Poland. <https://www.gov.pl/web/rodzina>

United Nations High Commissioner for Refugees. (2024). Global Trends: Forced Displacement in 2023. <https://www.unhcr.org/global-trends>

United Nations High Commissioner for Refugees Poland. (2024). UNHCR Poland. <https://www.unhcr.org/pl>

Act of 13 June 2003 on Granting Protection to Foreigners within the Territory of the Republic of Poland (Journal of Laws 2003 No. 128, item 1176, as amended).

Hellenic Ministry of Migration and Asylum. (2021). National Strategy for the Social Integration of Asylum Seekers and Beneficiaries of International Protection <https://migration.gov.gr/en/migration-policy/integration/politiki-entaxis-se-ethniko-epipedo/ethniki-stratigiki/>

Hellenic Ministry of Migration and Asylum.. Greek Policy for Social Integration. Directorate of Social Integration.

<https://migration.gov.gr/en/migration-policy/integration/politiki-entaxis-se-ethniko-epipedo/>

Hellenic Ministry of Migration and Asylum.. Rights and Obligations of Applicants for International Protection – After the Application.

<https://migration.gov.gr/en/gas/diadikasia-asyloy/meta-tin-aitisi/>

Hellenic Ministry of Migration and Asylum. (2026). Standard Procedures of the Reception and Identification Service.

<https://migration.gov.gr/en/standard-procedures/>

Hellenic Ministry of Migration and Asylum.. Migrant Integration Centers (M.I.C.).

<https://migration.gov.gr/en/migration-policy/integration/draseis-koinonikis-entaxis-se-ethniko-epipedo/kentra-entaxis-metanaston/>

Hellenic Ministry of Migration and Asylum.. Education and Greek Language Learning for Migrants, Applicants and Beneficiaries of International Protection.

<https://migration.gov.gr/en/migration-policy/integration/draseis-koinonikis-entaxis-se-ethniko-epipedo/mathimata-ellinikis-glossas/>

Hellenic Ministry of Migration and Asylum. HELIOS Project.

<https://migration.gov.gr/en/migration-policy/integration/draseis-koinonikis-entaxis-se-ethniko-epipedo/programma-helios/>

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) Greece. (2025). My Rights and Obligations as an Asylum-Seeker.

<https://help.unhcr.org/greece/living-in-greece/rights-and-duties/rights-and-duties-of-asylum-seekers/>

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) Greece. Access to Employment.

<https://help.unhcr.org/greece/living-in-greece/access-to-employment/>

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) Greece. Access to Healthcare.

<https://help.unhcr.org/greece/topics/health/>

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) Greece. Access to Education.

<https://help.unhcr.org/greece/living-in-greece/access-to-education/>

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) Greece. Access to Welfare for Recognized Refugees.

<https://help.unhcr.org/greece/living-in-greece/access-to-welfare/>

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2024). Global Trends: Forced Displacement in 2023. <https://www.unhcr.org/global-trends>

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (Directorate of Migration Management). (2024). Geçici koruma istatistikleri. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (Law on Foreigners and International Protection), No. 6458. (2013, 11 Nisan). Resmî Gazete, Sayı 28615. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6458&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Geçici Koruma Yönetmeliği (Temporary Protection Regulation), Karar No. 2014/6883. (2014, 22 Ekim). Resmî Gazete, Sayı 29153. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15.htm>
T.C. Millî Eğitim Bakanlığı (Ministry of National Education). (2024). <https://www.meb.gov.tr>
UNICEF Türkiye. (2024). <https://www.unicef.org/turkiye/>

World Health Organization Türkiye Ofisi (WHO Türkiye). (2024). <https://www.who.int/turkiye>
UNHCR Türkiye. (2024). <https://help.unhcr.org/turkiye/>

T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (Ministry of Labour and Social Security). (2024). Yabancı çalışma izinleri. <https://www.csgeb.gov.tr>

International Labour Organization Türkiye Ofisi (ILO Türkiye). (2024). <https://www.ilo.org/ankara>
T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (Directorate General of Social Assistance). (2024). <https://www.aile.gov.tr/sygm>

International Organization for Migration Türkiye (IOM Türkiye). (2024). <https://turkiye.iom.int>
OECD. (2018). Working Together for Local Integration of Migrants and Refugees in Athens. OECD Publishing, Paris.
https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2018/07/working-together-for-local-integration-of-migrants-and-refugees-in-athens_g1g93274/9789264304116-en.pdf?utm_source=chatgpt.com

Niniejsza publikacja jest objęta licencją Creative Commons 4.0. Licencja ta umożliwia użytkownikom rozpowszechnianie, remiksowanie, adaptowanie i tworzenie dzieł pochodnych na podstawie tego materiału w dowolnym medium lub formie wyłącznie w celach niekomercyjnych i pod warunkiem podania autora. Jeśli remiksujesz, adaptujesz lub tworzysz dzieło pochodne na podstawie tego materiału, musisz udostępnić zmodyfikowany materiał na identycznych warunkach.

Licencja CC BY-NC-SA obejmuje następujące elementy:

BY: należy podać autora.

NC: Dozwolone jest wyłącznie wykorzystanie niekomercyjne.

SA: Adaptacje muszą być udostępniane na tych samych warunkach.

Numer projektu: 2025-1-PL01-KA210-ADU-000357746

**Dofinansowane przez
Unię Europejską**

Dofinansowane ze środków UE. Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji. Unia Europejska ani Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji nie ponoszą za nie odpowiedzialności.